

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

PETRA SMRKOLJ

**MENTOR: dr. MATIJA ROJEC
SOMENTORICA: dr. MAJA BUČAR**

**DISKRIMINACIJA ŽENSK V DRŽAVAH V
RAZVOJU NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA –
VZROKI IN POSLEDICE**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2002

KAZALO

<u>SEZNAM KRATIC</u>	3
<u>SEZNAM TABEL IN GRAFOV</u>	4
1. <u>UVOD</u>	5
2. <u>NARAŠČANJE PREBIVALSTVA IN IZOBRAŽEVANJE ŽENSK</u>	8
2.1. <u>PREBIVALSTVO</u>	8
2.1.1. Svet.....	8
2.1.2. Države E-9.....	10
2.2. <u>IZOBRAŽEVANJE</u>	13
2.2.1. Splošno osnovnošolsko izobraževanje.....	14
2.2.1.1. Dostop in vpis.....	15
2.2.1.2. Ponavljanje, šolski uspeh in dokončanje šolanja.....	21
2.2.2. Nepismenost odraslih.....	22
3. <u>INICIATIVA E-9</u>	27
4. <u>RAZLIČNI PRISTOPI NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA ŽENSK</u>	30
4.1. <u>IZOBRAŽEVANJE DEKLET</u>	30
4.2. <u>IZOBRAŽEVANJE ŽENSK IN ŽENSK V VLOGI UČITELJIC</u>	33
4.2.1. Vloga žensk v družini.....	33
4.2.1.1. Stopnja pismenosti žensk in izobraževanje deklet.....	34
4.2.1.2. Izobraževanje žensk in umrljivost otrok.....	35
4.2.2. Vloga žensk kot učiteljic v šolah.....	36
4.2.3. Vloga žensk v skupnosti, izobraževanje žensk in naraščanje prebivalstva.....	38
4.3. <u>NEFORMALNO IZOBRAŽEVANJE IN NEPISMENOST ŽENSK</u>	40
4.4. <u>INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA IN IZOBRAŽEVANJE NA DALJAVO</u>	43
5. <u>POMEN IZOBRAŽEVANJA ŽENSK</u>	47
5.1. <u>REVŠČINA</u>	47
5.2. <u>RAST PREBIVALSTVA</u>	49
5.2. <u>NAPREDEK IN RAZVOJ</u>	51
6. <u>VZROKI ZA DISKRIMINACIJO ŽENSK NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA</u>	52
6.1. <u>VPLIV TADICIJE</u>	53
6.2. <u>REVŠČINA – ZAČARAN KROG</u>	55
6.3. <u>NEOSVEŠČENOST JAVNOSTI, MOŠKIH</u>	57
7. <u>VLOGA DRŽAVE IN MEDNARODNE SKUPNOSTI NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA ŽENSK</u>	58
7.1. <u>DRŽAVNE POLITIKE</u>	58
7.2. <u>MEDNARODNI DOKUMENTI</u>	62
7.3. <u>MEDNARODNE KONFERENCE</u>	65
7.4. <u>MEDNARODNE VLADNE IN NEVLADNE ORGANIZACIJE</u>	67
8. <u>ZAKLJUČEK</u>	69
9. <u>VIRI</u>	72
10. <u>PRILOGA</u>	75

SEZNAM KRATIC

BDP – *Bruto družbeni proizvod*

CARE – *Cooperative for Assistance and Relief Everywhere* (Človekoljubna organizacija za sodelovanje pri razvoju in podpori)

DVR – Države v razvoju

DFID – *Department for International Development* (Ministrstvo za mednarodni razvoj, Velika Britanija)

EFA – *Education for All* (Izobraževanje za vse)

GEM - *Gender Empowerment Measures* (Merilo naraščanja stopnje moči žensk)

GER – *Gross Enrollment Ratio* (Stopnja bruto vpisa)

HDI - *Human Development Index* (Indeks človekovega razvoja)

HIVOS - *Humanist Institute for Development Cooperation* (Humanitarna organizacija za sodelovanje in razvoj)

ILO – *International Labor Organization* (Mednarodna organizacija dela)

JICA – *Japan International Cooperation Agency* (Japonska vladna agencija za mednarodno sodelovanje)

NER – *Net Enrollment Ratio* (Stopnja neto vpisa)

OPEC – *Organization of Petroleum Exporting Countries* (Organizacija držav izvoznic nafte)

OZN – *Organizacija združenih narodov*

SIDA – *Swedish Agency for Development* (Švedska agencija za razvoj)

UNDP - *United Nations Development Programme* (Razvojni program Združenih narodov)

UNESCO – *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* (Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo)

UNFPA – *United Nations Population Fund* (Sklad Združenih narodov na prebivalstvo)

UNGEI – *United Nations Girls Education Initiative* (Iniciativa Združenih narodov za izobraževanje deklet)

UNICEF - *United Nations Children's Fund* (Sklad Združenih narodov za otroke)

UPE – *Universal Primary Education* (Splošno osnovnošolsko izobraževanje)

USAID – *United States Agency for International Development* (Ameriška agencija za mednarodni razvoj)

WFP – *World Food Programme* (Svetovni program za hrano)

SEZNAM TABEL IN GRAFOV

<u>Tabela 1:</u> Stopnja rodnosti v razvitih državah in DVR v obdobju med 1950-2050	9
<u>Tabela 2:</u> Število rojenih otrok na žensko v različnih regijah DVR v letih 1950 in 2000.....	10
<u>Graf 1:</u> Porazdelitev svetovnega prebivalstva – države E-9 predstavljajo več kot polovico (53,6 %) svetovnega prebivalstva (leto 2000).....	11
<u>Tabela 3:</u> Površina, število prebivalcev, gostota poseljenosti prebivalstva, stopnja rasti prebivalstva med leti 1995-2000 in rodnost v državah E-9 (leto 2000).....	11
<u>Graf 2:</u> Število šoloobvezne osnovnošolske populacije glede na svet in države E-9 – države E-9 predstavljajo več kot polovico (55 %) šoloobvezne osnovnošolske populacije sveta (leto 2000).....	12
<u>Graf 3:</u> Porazdelitev deleža otrok, ki ne obiskuje osnovne šole glede na svet in države E-9 – države E-9 predstavljajo polovico svetovne populacije otrok, ki ne obiskuje šol (leto 1998).....	14
<u>Tabela 4:</u> Stopnja NER pri osnovnošolski populaciji v razvitih državah in DVR v letih 1990 in 2000.....	15
<u>Tabela 5:</u> Stopnja GER in NER pri osnovnošolski populaciji v državah E-9 v letu 1998.....	19
<u>Graf 4:</u> Stopnja NER dečkov in deklic v osnovnih šolah po posameznih državah E-9.....	19
<u>Graf 5:</u> Delež nepismenih odraslih v svetu in državah E-9 – države E-9 predstavljajo 71 % vse nepismene odrasle populacije sveta.....	22
<u>Graf 6:</u> Ocenjeno število pismenih in nepismenih moških in žensk v državah E-9 v letih 1990 ter 2000.....	23
<u>Tabela 6:</u> Stopnja pismenosti moških in žensk v posameznih državah E-9 leta 2000.....	24
<u>Tabela 7:</u> Stopnja NER pri osnovnošolski populaciji leta 1998, stopnja pismenosti žensk v letu 2000, stopnja rasti prebivalstva med leti 1995-2000 ter stopnja rodnost v letu 2000 v državah E-9.....	26
<u>Graf 7:</u> Povezava med prihodkom per capita, prehranjevanjem otrok in pismenostjo žensk (leto 1998).....	36
<u>Tabela 8:</u> BDP per capita v US\$ v posameznih državah E-9 (podatki iz leta 2001).....	47
<u>Tabela 9:</u> Odstotek urbanega prebivalstva v posameznih državah E-9 (podatki iz leta 2001).....	48
<u>Tabela 10:</u> Povprečna pričakovana življenjska doba prebivalstva v posameznih državah E-9 izražena v letih (podatki iz leta 2000).....	48
<u>Tabela 11:</u> Odstotek javnih sredstev, ki so ga leta 1990 in 1999 države E-9 namenile za osnovno izobraževanje glede na BDP.....	60
<u>Tabela 12:</u> Odstotek javnih sredstev, ki so ga leta 1999 države E-9 namenile osnovnemu izobraževanju, glede na delež vseh sredstev namenjenih izobraževanju.....	61

PRILOGA:

<u>Graf 1:</u> Porazdelitev prebivalstva po državah E-9 (leto 2000).....	75
<u>Graf 2:</u> Porazdelitev deleža šoloobveznih otrok, ki obiskujejo osnovno šolo glede na svet in države E-9 – države E-9 predstavljajo več kot polovico (56 %) svetovne populacije otrok, ki je vpisana v osnovno šolo (leto 1998).....	75
<u>Graf 3:</u> Porazdelitev svetovne populacije otrok, ki je vpisana v osnovno šolo (leto 1998).....	76
<u>Graf 4:</u> Osnovnošolska šoloobvezna populacija v svetu in državah E-9: primerjava števila otrok, ki obiskujejo in tistih, ki ne obiskujejo šole (leto 1998).....	76
<u>Graf 5:</u> Porazdelitev deleža nepismenih odraslih po državah E-9 (leto 2000).....	77
<u>Graf 6:</u> Stopnja pismenosti žensk in moških po državah E-9 (2000).....	77
<u>Graf 7:</u> Ocenjeno število pismenih in nepismenih odraslih v svetu in državah E-9 (leto 2000).....	78
<u>Graf 8:</u> Piramide prebivalstva in pismenosti v državah E-9 v letih 1990 in 2000.....	79

1. UVOD

Države v razvoju (DVR)¹ in njihovo neustavljivo naraščanje prebivalstva² so postali pereč problem modernega sveta, ki smo se ga v devetdesetih letih dvajsetega stoletja začeli vedno bolj zavedati. Napovedi in projekcije nadaljnega hitrega naraščanja prebivalstva in njegove posledice so postale teme pogovorov mnogih mednarodnih konferenc. Osnovno izobraževanje³ je, po mnenju mnogih analitikov, ključ za zaustavitev naraščanja prebivalstva.

Možnosti in dostop do izobraževanja so neenakomerno razporejeni po svetu. Medtem, ko je večina industrijsko razvitih držav rešila problem nepismenosti in dostopa do izobraževanja že v 19. stoletju, se DVR na začetku 21. stoletja še vedno ubadajo s tem problemom.

Med DVR spada 145 držav Azije, Afrike, Bližnjega vzhoda in Latinske Amerike. DVR zaostajajo za razvitimi državami ter državami v tranziciji na področju gospodarske razvitosti, saj jih pesti revščina ter ekonomska odvisnost. Poleg revščine, prehitre rasti prebivalstva ter slabih ali nikakršnih možnosti za izobraževanje, pa se DVR ubadajo tudi s socialnimi problemi, neenakostjo med spoloma, tehnološkim zaostankom, nedemokratskimi političnimi sistemi, nizkim življenjskim standardom idr.

Med DVR izstopa devet držav s skupno problematiko: to so države E-9⁴ oz. devet držav z največ prebivalstva sveta (*Nine High-Population Countries*) – Bangladeš, Brazilija, Kitajska, Egipt, Indija, Indonezija, Mehika, Nigerija in Pakistan. Naraščanje prebivalstva predstavlja tem državam ključno oviro do dosega trajnega napredka in razvoja na vseh področjih družbenega delovanja. Prebivalstvo držav E-9 predstavlja 3,2 milijarde oz. 54 % svetovnega prebivalstva, kar pomeni veliko breme, ne samo za posamezne države, temveč tudi za celotno človeštvo ter obeta jalovo prihodnost. Cilj diplomske naloge je proučiti položaj žensk na področju izobraževanja v državah E-9, zaradi njihove skupne problematike pri izobraževanju žensk in deklet ter hitrem naraščanju prebivalstva, v preteklosti in po napovedih tudi v prihodnosti.

¹ Po klasifikaciji OZN (Organizacija združenih narodov) ločimo tri glavne skupine DVR oz. držav tretjega sveta: 44 najrevnejših najmanj razvitih držav, 88 DVR, ki niso izvoznice nafte ter 13 držav izvoznic nafte ter članic OPEC (*Organization of Petroleum Exporting Countries - Organizacija držav izvoznic nafte*) (Todaro 1997: 27).

² Naraščanje prebivalstva predstavlja stopnjo za katero se prebivalstvo poveča v določenem časovnem obdobju. Ta stopnje je posledica večje stopnje rodnosti od stopnje smrtnosti kar imenujemo naravni prirastek (Todaro 1997: 712).

³ Osnovno izobraževanje predstavlja vrsto izobraževalnih aktivnosti, različnih oblik, katerih cilj je doseči osnovno znanje. Sem spada formalno izobraževanje (osnovna šola in ponekod nižja srednja šola) kakor tudi neformalno in privatno izobraževanje, namenjeno ljudem vseh starostnih skupin (Mputu 2001: 84).

⁴ 'E' predstavlja izobraževanje (*ang. education*), '9' predstavlja devet držav.

Mnogo gospodarstvenikov danes meni, da predstavljajo največje bogastvo naroda človeški viri, in ne le finančni ter naravni viri. Človeški viri tako določajo stopnjo gospodarskega in socialnega razvoja in napredka. Osnovni način pridobivanja ter bogatenja človeških virov pa predstavlja izobraževanje⁵ (Todaro 1997: 378). Vendar je položaj na področju izobraževanja v državah E-9 zaskrbljujoč, pri tem pa se v veliki meri pojavlja problem diskriminacije žensk⁶ na tem področju. Neenakost in zatiranje žensk se odseva na tudi na drugih področjih družbenega življenja – slabše možnosti pri zaposlovanju, slabši življenjski pogoji, revščina - več kot 70 % najrevnejšega prebivalstva sveta predstavljajo ženske (Todaro 1997: 156), slabši zdravstveni pogoji, okrnjene politične in človekove pravice, idr.

Izobrazba žensk je pomembna, ker posledično vpliva na boljši položaj in življenjske razmere v družini, lokalni skupnosti in celotni državi. Ker so ženske tiste, ki prenašajo vrednote in običaje iz roda v rod, predstavlja izobražena ženska, ki se zaveda pomena načrtovanja družine, tudi pot do rešitve problema prehitrega naraščanja prebivalstva. Izobraziti dečka pomeni izobraziti človeško bitje, izobraziti deklico pomeni izobraziti celo generacijo (Garza 2000: 9).

Ker pomeni vlaganje v izobraževanje vlaganje v prihodnost in risanje poti napredku, je eden od prednostnih ciljev držav E-9 izboljšati izobraževalne sisteme ter omogočiti dostop do osnovnega izobraževanja vsem ljudem. Pri tem je potrebno velik poudarek nameniti izobraževanju žensk, saj so le-te najbolj prikrajšane pri izobraževanju. Izobraževanje žensk pa je zelo pomembno tudi z vidika družbenega razvoja in rasti prebivalstva.

V nalogi sem se omejila na prikaz položaja osnovnošolskega izobraževanja ter nepismenosti odraslih v državah E-9. V teh državah še vedno ni omogočeno osnovnošolsko izobraževanje vsem otrokom, najbolj prikrajšane pa so deklice. Na področju pismenosti odraslih je položaj še slabši, zlasti med ženskami. Zaradi lažjega in natančnejšega prikaza drastičnosti teh razmer v diplomski nalogi nisem obravnavala položaj predšolske vzgoje in izobraževanja, kljub temu, da je njuna vloga pomembna pri uspehu otrok v osnovnih šolah. Prav tako nisem prikazala položaja na področju srednješolskega in univerzitetnega izobraževanja. Kajti izobraževalni sistemi v večini držav E-9 morajo najprej izboljšati najosnovnejšo problematiko in omogočiti šolanje vsem osnovnošolskim otrokom ter

⁵ Izobraževanje predstavlja sklop informacij, sporočil in znanja, ki jih mlade in odrasle osebe pridobijo prek formalnih izobraževalnih institucij, neformalnih izobraževalnih programov ter medijev (Stromquist 1997: 27 po Stromquist 1994b).

⁶ Diskriminacija po Leksikonu CZ (1988: 204) pomeni » praviloma samovoljno oškodovanje posameznika, družb., polit., ali etničnih skupin ali držav z zapostavljanjem ali odvzemanjem pravic/.../«. V tem primeru pomeni zapostavljanje in odvzem pravic žensk na področju izobraževanja.

pismenost vse odrasle populacije, šele pozneje pa lahko gradijo na višjih stopnjah izobraževanja.

Hipoteza diplomske naloge se glasi: Stopnja izobraževanja vpliva na stopnjo rodnosti, stopnjo izobraževanja pa poleg gospodarskega in političnega okolja določa družbeno in kulturno okolje ter vpliv tradicije in religije.

Struktura naloge bo v skladu z njenim načrtovanjem najprej vsebovala analizo naraščanja prebivalstva ter položaja izobraževanja žensk in deklet v državah E-9. S pomočjo deskriptivne metode bom v nadaljevanju predstavila Inicativo E-9. V četrtem poglavju bom prikazala pristope na področju izobraževanja žensk, ki predstavljajo glavne oblike izobraževanja na tem področju. V petem poglavju bom opisala, kakšen je pomen in vpliv izobraževanja žensk na različne aspekte in dejavnosti današnje družbe v državah E-9. V šestem poglavju bom identificirala vzroke za diskriminacijo žensk na področju izobraževanja v državah E-9. V zadnjem poglavju pa bom prikazala vlogo države in mednarodne skupnosti pri izobraževanju žensk. Skozi celotno nalogo bom predstavljena dejstva ponazorila s prikazom raznovrstnih primerov delovanja izobraževalnih programov in politik držav E-9.

2. NARAŠČANJE PREBIVALSTVA IN IZOBRAŽEVANJE ŽENSK

Naraščanje prebivalstva in izobraževanje žensk sta dva temeljna koncepta proučevanja te diplomske naloge. Z namenom prikazati njuno povezavo, medsebojno vplivanje in soodvisnost, bom v prvem delu tega poglavju najprej analizirala naraščanje prebivalstva v svetu, v DVR in, podrobneje, v državah E-9. V drugem delu poglavja pa bom prikazala položaj izobraževanja deklet v splošnem osnovnošolskem izobraževalnem sistemu, kakšne so njihove možnosti dostopa in vpisa ter njihov šolski uspeh oz. neuspeh ter stopnje ponavljanja. Na koncu bom namenila pozornost nepismenosti odraslih, ki je v državah E-9 zaskrbljujoča predvsem med ženskami. Na področju izobraževanja v državah E-9 predstavljata omenjeni področji najbolj pereč problem, ki ima neposredne posledice na družbeno, ekonomsko in socialno sfero, kar se kaže v obliki nekontroliranega naraščanja prebivalstva, nerazvitega gospodarskega sistema in revščine prebivalstva.

2.1. PREBIVALSTVO

2.1.1. Svet

Zaradi lažjega razumevanja hitrega naraščanja prebivalstva v državah E-9 in velikega obsega le-tega, bom najprej predstavila naraščanje svetovnega prebivalstva skozi čas in razlike med posameznimi regijami sveta.

Trenutno na svetu živi okoli 6 milijard ljudi. Največ prebivalstva je v Aziji, Pacifiku ter azijskem delu bivše Sovjetske zveze, kar znaša skupaj 54 % svetovnega prebivalstva. Evropa in Rusija predstavljata skupno 14 % svetovnega prebivalstva, Afrika 10 %, Južna Amerika in Karibsko območje 8 %, Bližnji Vzhod ter Severna Afrika 6 %, Severna Amerika 5 %, ostali deli sveta pa predstavljajo 3 % svetovnega prebivalstva.

Medtem, ko je po predvidevanjih pred 2000 leti na zemlji živelo, le 300 milijonov ljudi, pozna novejša zgodovina človeštva izrazito hitro naraščanje prebivalstva. Do leta 1750 je ta številka narasla na 791 milijonov. Takrat je v Aziji živelo 64 % svetovnega prebivalstva, v Evropi 21 %, v Afriki 13 %, medtem, ko sta bili Severna in Južna Amerika skoraj nenaseljeni. Do leta 1900 se je svetovno prebivalstvo povzpelo na 1,7 milijarde ljudi: v Evropi se je odstotek svetovnega prebivalstva povečal na 25 %, v Severni Ameriki na 5 %, v Južni Ameriki tudi na 5 %, zmanjšal pa se je v Aziji, saj je znašal 57 % in v Afriki, kjer je živelo 8 % svetovnega prebivalstva.

Dvajseto stoletje je obdobje izrazite hitre rasti prebivalstva, saj se od 1900 do 1950 prebivalstvo povečalo za 53 %, kar je znašalo 2,5 milijarde ljudi. Še hitrejša rast pa se je nadaljevala po letu 1950, ko se je v večini držav zmanjšala stopnja smrtnosti, stopnja rodnosti

pa je v DVR ostajala visoka. Da prebivalstvo ni nikoli tako hitro naraščalo kakor v zadnjih dvajsetih letih kažejo podatki: med leti 1950-55 se je prebivalstvo letno povečevalo za 47 milijonov, med leti 1985-90 pa kar za 86 milijonov. Vzrok temu je predstavljalo hitro zmanjševanje stopnje smrtnosti v DVR v primerjavi s še vedno visokimi stopnjami rodnosti. Z zniževanjem stopnje rodnosti⁷ v večjem delu sveta, se je svetovna rast prebivalstva, ki je v letih med 1965-70 z 2,0 % dosegla vrhunec, začela zmanjševati in je leta 1998 predstavljala 1,3 % rast oz. 78 milijonov novorojenih letno.⁸

Poleg tega, da se tudi v DVR, zaradi izboljšanja zdravstvene oskrbe in boja proti nalezljivim boleznim, zvišuje življenjska doba prebivalstva in se stopnja naraščanja rodnosti počasi zmanjšuje, še vedno ostajajo izrazite razlike med razvitim in nerazvitim svetom, kar ponazarja naslednja tabela.

Tabela 1: Stopnja rodnosti v razvitih državah in DVR v obdobju med 1950-2050, izraženo v odstotkih.

	1950	2000	2050
Razvite države	2,8	1,6	1,8
DVR	6,2	3	2,1

Vir: Fertility Is Declining, But Unevenly,

http://www.unesco.org/education/tlsf/theme_c/mod13/uncom13t01.htm po UNFPA (15.6.2002)

Leta 2015 naj bi na svetu živelo že več 7 milijard ljudi. Do leta 2050 bo po srednji projekciji OZN svetovno prebivalstvo doseglo 9,3 milijarde. Pri tem napovedujejo, da se bo v Aziji rast umirila in bo predstavljala 59 % svetovnega prebivalstva, v Afriki se bo podvojila in bo predstavljala 20 % svetovnega prebivalstva, v južni Ameriki bo s 9 % približno na isti ravni kot sedaj, v Evropi se bo zmanjšala, saj bo predstavljala le 7 % svetovnega prebivalstva, v severni Ameriki pa bo rast prebivalstva ostala konstantna s 5 % svetovnega prebivalstva. Po najnižji projekciji OZN bo leta 2050 svetovno prebivalstvo doseglo 7,9 milijarde, po najvišji pa 10,9 milijarde.

V DVR je več kot tretjina prebivalstva v starostni skupini pod 15 leti, medtem ko ta delež v razvitih državah predstavlja le petino prebivalstva. Najhitrejša rast prebivalstva je in bo še zmeraj potekala v DVR. Leta 1998 so DVR skupno predstavljale 85 % svetovnega prebivalstva oz. 4 od 5-ih ljudi sveta, leta 2015 pa bodo DVR predstavljale kar 6 od 7-ih ljudi sveta.⁹

⁷ Stopnja rodnosti predstavlja število živorojenih otrok na 1000 žensk, ki so v reprodukcijskem obdobju (med 15 in 49 letom starosti) v enem letu (Todaro 1997: 676).

⁸ Global Population Patterns and Trends, http://www.unesco.org/education/tlsf/theme_c/mod13/uncom13t01.htm po UNFPA (15.6.2002).

⁹ The State of World Population 2001, <http://www.unfpa.org/swp/2001/english/ch01.html#1b> (15.6.2002).

V DVR je v preteklih petdesetih letih stopnja rodnosti različno hitro upadala. Razlike med regijami prikazuje spodnja tabela.

Tabela 2: Število rojenih otrok na žensko v različnih regijah DVR v letih 1950 in 2000.

Leto	Južna Amerika	Azija	Severna Afrika in Bližnji Vzhod	Podsaharska Afrika
1950	5,9	5,9	6,6	6,5
2000	2,7	2,6	3,5	5,5

Vir: Fertility Is Declining, But Unevenly,

http://www.unesco.org/education/tlsf/theme_c/mod13/uncom13t01.htm po UNFPA (15.6.2002)

Kljub temu, da se tako v svetovnem merilu kot pri večini DVR, stopnja naraščanja prebivalstva zmanjšuje, se število prebivalstva še vedno povečuje. Razlage lahko iščemo v veliki populacijski bazi, ki je vzrok veliki rodnosti ter populacijskem momentu¹⁰. Rast prebivalstva se bo tako po napovedih nadaljevala tudi po letu 2050, globoko v dvaindvajseto stoletje.

V zadnjih sto letih se je torej obseg svetovnega prebivalstva zelo povečal. Medtem ko je v razvitih državah že nekaj desetletij zaznati upadanje naraščanja prebivalstva, to ne velja za večino DVR ter zlasti za države E-9, katerih populacijske trende bom predstavila v sledečem podpoglavju.

2.1.2. E-9 države

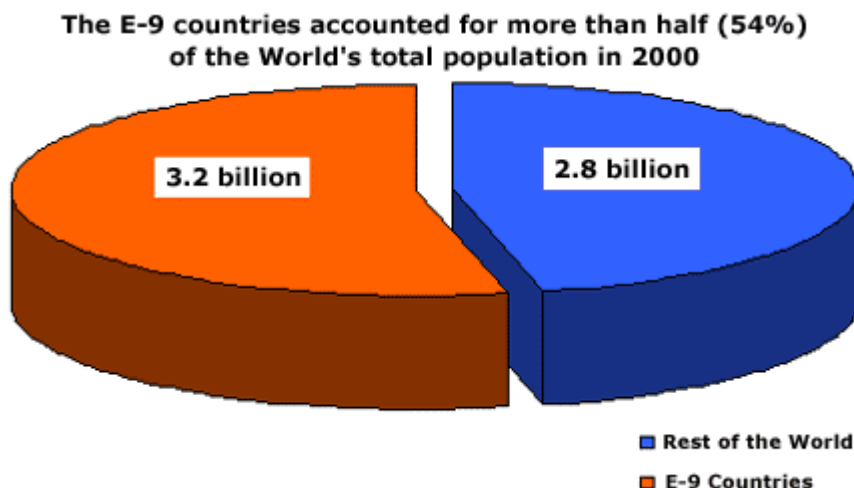
Med vsemi državami v svetu države E-9 danes predstavljajo devet držav z največ prebivalstva sveta. Te države imajo visoko stopnjo rodnosti, zelo veliko populacijsko bazo ter, glede na strukturo populacije, veliko mladega prebivalstva. To so hkrati tudi dejstva, ki napovedujejo hitro naraščanje prebivalstva tudi še v prihodnje. Ker je zaježitev rasti prebivalstva zelo pomembna za uspešen razvoj in napredek narodov, bom v tem podpoglavju podrobneje predstavila populacijsko sliko držav E-9.

Države E-9 predstavljajo 3,2 milijarde oz. kar 53,6 % svetovnega prebivalstva. Leta 1990 je ta delež znašal 53,1 % oz. 2,8 milijarde, napovedi za leto 2010 pa kažejo še vedno zmerno povečevanje prebivalstva v državah E-9, saj bo takrat v državah E-9 živelo 3,6 milijard ljudi, kar bo predstavljalo 53,6 % svetovnega deleža prebivalstva. Postopoma pa se bo po rast upočasnila in bo do leta 2020 dosegla 4 milijarde oz. 53,3 % svetovnega deleža. (Mputu 2001:7)

¹⁰ Populacijski moment pomeni, da obstaja velik delež prebivalstva, ki je v reproduktivnem obdobju, zaradi česar se pričakujejo visoke stopnje rodnosti.

Naslednji graf ponazarja porazdelitev svetovnega prebivalstva glede na svet in države E-9 v letu 2000.

¹¹**Graf 1:** Porazdelitev svetovnega prebivalstva – države E-9 predstavljajo več kot polovico (53,6 %) svetovnega prebivalstva (leto 2000).

Spodnja tabela pa prikazuje, poleg velikosti držav, glavne demografske značilnosti držav E-9.

Tabela 3: Površina, število prebivalcev, gostota poseljenosti prebivalstva, stopnja rasti prebivalstva med leti 1995-2000 in rodnost v državah E-9 (podatki iz leta 2000).

DRŽAVA	Površina (v km ²)	Število prebivalcev (v mio)	Gostota prebivalstva (na km ²)	Stopnja rasti prebivalstva (%)	Stopnja rodnosti (%)
Bangladeš	144000	137,4	897	1,7	3,1
Brazilija	8547000	170,4	20	1,31	2,27
Kitajska	9600000	1.275,1	134	0,91	1,8
Egipt	1000000	67,9	69	1,89	3,4
Indija	3300000	1.008,9	307	1,64	3,13
Indonezija	1904600	212,1	108,7	1,6	2,58
Mehika	2000000	98,9	53,7	1,4	2,6
Nigerija	923800	113,9	120,6	2,39	5,15
Pakistan	796100	141,3	196,6	2,77	5,03

Vir: Background indicators, http://www.unesco.org/education/e9/countries/bangladesh_indicators.shtml, (15.6.2002)

Kljub nadaljnjemu naraščanju celotnega števila prebivalstva v državah E-9, zaradi velike populacijske baze, se povprečne letne stopnje rasti prebivalstva v državah E-9 znižujejo: med leti 1990-2000 so bile le-te 1,49 %, med leti 2000-2010 bodo po napovedih znašale 1,17 % in med leti 2010-2020 le še 0,93 %. Zmanjševanje stopenj rasti pa velja za

¹¹ Grafi imajo, poleg angleških zapisov razlag in ponazoritev prikazanih dejstev, tudi slovenske zapise v naslovih posameznih grafov. Večina grafov je privzetih, iz naslednjega vira: E-9 Information and data, <http://www.unesco.org/education/e9/glance.shtml>, (1.9. 2002), pri ostalih grafih pa je vir dodatno zapisan.

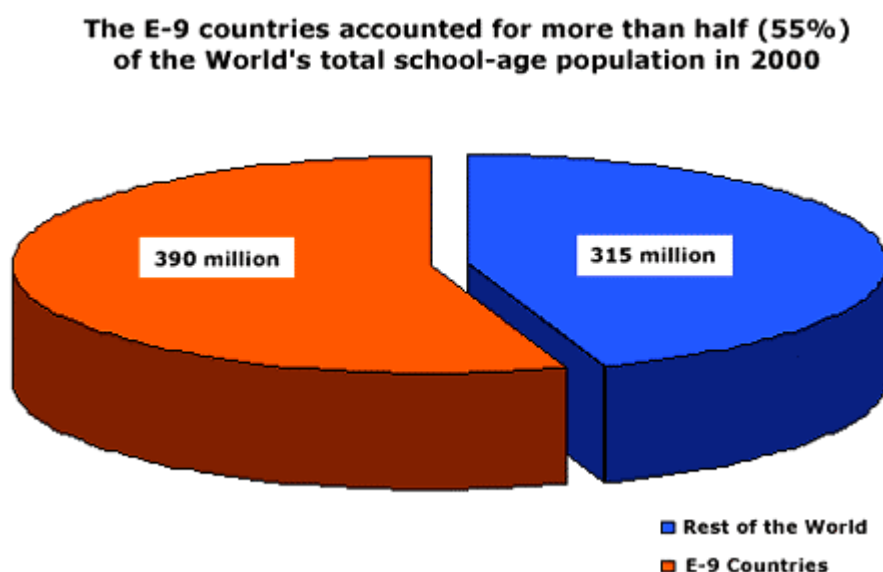
sedem izmed devetih obravnavanih držav. Pri tem je bil največji upad stopnje rasti prebivalstva (0,91%) v obdobju med 1995 in 2000 na Kitajskem. Na drugi strani pa sta Nigerija in Pakistan edini dve državi, kjer se stopnja rasti prebivalstva povečuje, njuna povprečna letna stopnja rasti prebivalstva pa je večja kot 2 %. Med leti 2000-2005 bo v Nigeriji 2,3 % rast prebivalstva, v Pakistanu pa 2,5 % rast prebivalstva.

Med državami E-9 obstajajo tudi velike razlike v velikosti prebivalstva po posameznih državah: največ prebivalstva ima Kitajska s kar 40 % deležem vsega prebivalstva držav E-9, sledi ji Indija s 31 % deležem, Indonezija s 6,5 % deležem, Brazilija s 5,2 % deležem, Bangladeš s 4 % deležem, Nigerija s 3,4 % deležem, Mehika s 3 % deležem ter Egipt s 2,1 % deležem.¹²

Države E-9 predstavljajo kar 55 % vse osnovnošolske populacije sveta. Ta odstotek se v preteklem desetletju ni spreminjal. Za vse države E-9 skupaj bo povprečna letna stopnja rasti osnovnošolske populacije v obdobju med leti 2000-2010 negativna in sicer – 0,47 %. Pri tem se kažejo razlike znotraj devetih držav: negativno rast bodo po napovedih imele Brazilija, Kitajska, Indija, Indonezija ter Mehika, medtem ko bodo v Bangladešu, Egiptu, Nigeriji in Pakistanu še vedno beležili pozitivno rast.

Spodnji graf prikazuje število šoloobvezne osnovnošolske populacije glede na svet in države E-9 v letu 2000.

Graf 2: Število šoloobvezne osnovnošolske populacije glede na svet in države E-9 – države E-9 predstavljajo več kot polovico (55 %) šoloobvezne osnovnošolske populacije sveta (leto 2000).

¹² Porazdelitev prebivalstva po posameznih državah E-9 v letu 2000 je prikazana tudi v grafu 1 v prilogi.

Leta 2000 je bilo v državah E-9 387 milijonov osnovnošolske populacije kar predstavlja 12 % celotnega prebivalstva držav E-9, do leta 2010 se bo ta številka zmanjšala na 369 oz. 10 % celotnega prebivalstva držav E-9. Stopnja rasti osnovnošolske populacije (-0,47 %) je nižja od stopnje rasti celotnega prebivalstva (1,2 %). Slednje lahko razložimo s spreminjajočo se demografsko strukturo, predvsem na Kitajskem in v manjši meri v Braziliji, Indiji, Indoneziji in Mehiki. Tako spreminjajoči trendi na Kitajskem delno zakrijejo skupno podobo držav E-9, saj ima ta država znatno največje število prebivalstva med državami E-9, v zadnjem obdobju pa so uspeli z zelo strogo populacijsko politiko vidno zmanjšati naraščanje prebivalstva, čemur posledično sledi tudi manjši obseg osnovnošolske populacije. Ob tem pa ni vidno, da bo osnovnošolsko prebivalstvo v nekaterih državah E-9 še vedno naraščalo, vendar tudi tu v manjši meri kot do sedaj. (Mputu 2001: 7-9)

Takšno demografsko problematiko držav E-9 je mogoče rešiti le z dobrimi in učinkovitimi izobraževalnimi programi držav v sodelovanju z vsemi socialnimi partnerji ter ob pomoči mednarodne skupnosti. Države E-9 se med seboj razlikujejo tako geografsko kot tudi družbeno in gospodarsko, obseg šoloobvezne populacije pa predstavlja vsem državam velik izziv pri nadaljnjem delovanju, saj veliko otrok nima dostopa do osnovnega izobraževanja. Poleg tega pa se te države spopadajo z velikim problemom odrasle nepismenosti, predvsem med ženskami, zato je potrebno usmeriti pozornosti tudi v izobraževanje odraslih žensk. Zato se mi zdi smiselno, da v naslednjem poglavju podrobneje predstavim položaj osnovnošolskega izobraževanja in problem nepismenosti odraslih v državah E-9.

2.2. IZOBRAŽEVANJE

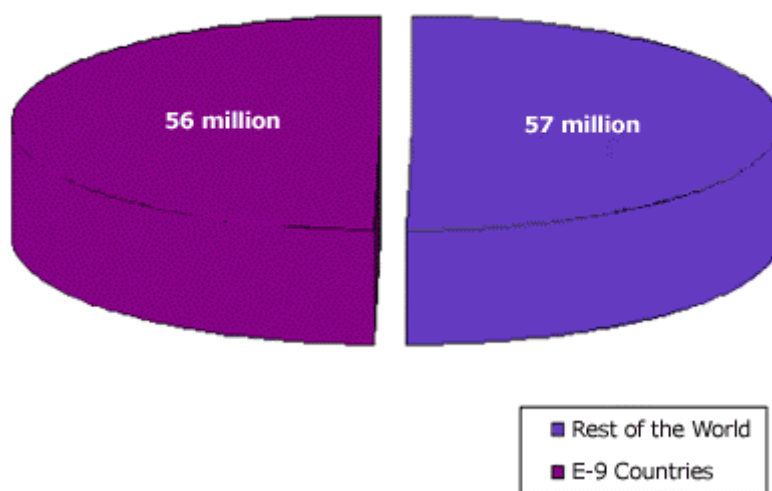
V diplomski nalogi bom v okviru poglavja izobraževanje prikazala le razmere na področjih splošnega osnovnošolskega izobraževanja in nepismenosti odraslih, zaradi pomembnosti in obsega te problematike v državah E-9, kljub temu, da je položaj deklet in žensk znatno slabši od položaja moških na vseh področjih izobraževanja, od osnovne šole do univerze. Splošno osnovnošolsko izobraževanje je osnovna pravica vsakega človeškega bitja in je kot taka zelo pomembna za njegov nadaljnji razvoj. Prav v državah E-9 pa je ogromno otrok, med katerimi so v slabšem položaju dekleta, ki nimajo dostopa do osnovnega šolanja. Posledično je izobrazba žensk, ki se začne z izobraževanjem deklet, velikokrat nezadostna in neprimerna, saj je v državah E-9 veliko nepismenega odraslega prebivalstva, med katerim je večina žensk.

Izobraževanje je zelo pomembno za družbeni napredek in razvoj države ter nenazadnje posredno in neposredno vpliva na zavest ljudi in ob pravilni vzgoji na zmanjšanje rodnosti in naraščanje prebivalstva. Slednje bom skušala v diplomski nalogi tudi dokazati, zato moramo najprej spoznati kakšne so razmere v izobraževanju v državah E-9.

2.2.1. Splošno osnovnošolsko izobraževanje

Splošno osnovnošolsko izobraževanje¹³ je eden od najpomembnejših ciljev iniciative Izobraževanje za vse (Education for all – EFA)¹⁴. Države E-9, ki predstavljajo več kot polovico osnovnošolske populacije sveta, se soočajo s kruto realnostjo na področju izobraževanja. V teh državah je skupno tudi 56 milijonov ali polovica šoloobveznih otrok sveta, ki niso deležni izobraževanja, kar prikazuje tudi spodnji graf.¹⁵

Graf 3: Porazdelitev deleža otrok, ki ne obiskuje osnovne šole glede na svet in države E-9 – države E-9 predstavljajo polovico svetovne populacije otrok, ki ne obiskuje šol (leto 1998).

Doseči osnovnošolsko izobraževanje za vse šoloobvezne otroke pa je tudi cilj, ki so si ga države E-9 zastavile na različnih mednarodnih konferencah. Vse države E-9, razen Pakistana, imajo z ustavo ali drugimi pravnimi akti določeno brezplačno, obvezno osnovno šolanje za vse otroke (Mputu 2001: 13). Poleg tega pa je njihova naloga vzpostaviti takšne

¹³ Splošno osnovnošolsko izobraževanje (Universal primary education – UPE) pomeni vpis vseh otrok, starosti od 6 do 10 let, v osnovne šole oz. 100 % stopnja NER (Mputu 2001: 85).

¹⁴ Iniciativa Izobraževanje za vse in mednarodne konference, ki so ji sledile so natančneje predstavljene v tretjem poglavju.

izobraževalne programe, ki bodo uspeli zadržati otroke v šolah s čim manjšimi stopnjami ponavljanja ter čim boljšim uspehom, kar je pogoj, da pridobljeno znanje lahko tudi uporabljajo v vsakdanjem življenju. V nezavidljivem položaju v državah E-9 so dekleta, ki predstavljajo več kot polovico tistih otrok, ki nimajo dostopa do izobraževanja, slabše pa je tudi njihovo udejstvovanje v šolah ter možnosti za napredovanje.

2.2.1.1. Dostop in vpis

Dostop do izobraževanja se ponavadi ponazarja s številom vpisanih učencev v izobraževalne programe, kar lahko ponazarjamo s stopnjami bruto vpisa (Gross Enrollment Ratio – GER) in stopnjami neto vpisa (Net Enrollment Ratio – NER).¹⁶

Naslednja tabela prikazuje razlike v stopnjah NER pri osnovnošolski populaciji med razvitimi državami in DVR v zadnjem desetletju dvajsetega stoletja.

Tabela 4: Stopnja NER pri osnovnošolski populaciji v razvitih državah in DVR v letih 1990 in 2000.

DRŽAVE	Stopnja NER pri osnovnošolski populaciji (%)			
	1990		2000	
	dečki	dekleta	dečki	dekleta
Razvite države	97	97	97	98
DVR	85,5	77,2	87,9	81,5

Vir: Mputu 2001: 14.

Od leta 1990 naprej se v svetovnem merilu vpis deklet v osnovno šolo zvišuje in se bo predvidoma zviševal do leta 2010, saj se zvišuje tudi število svetovnega prebivalstva. Vendar pa se je od leta 1990 povečalo tudi absolutno število deklet, ki ne obiskujejo šol. Povrhu pa je v DVR, kjer je bila rast prebivalstva največja, napredek na področju izobraževanja slabši v primerjavi z razvitim svetom. Tak trend se bo nadaljeval do 2050.

V obdobju med 1990-1998 se je vpis v izobraževalne ustanove povečal v vseh državah E-9: iz 334,7 milijonov na 383,3 milijonov šoloobveznih otrok oz. za 14 %. V osnovnem izobraževanju se je vpis povečal tudi med dekleti, saj so leta 1990 dekleta predstavljale 45 %

¹⁵ V prilogi lahko vidimo tudi grafični prikaz porazdelitev deleža šoloobveznih otrok, ki obiskujejo osnovno šolo glede na svet, na države E-9 kot celota ter na posamezne države E-9 (grafa 2 in 3) ter primerjavo števila otrok, ki obiskujejo in tistih, ki ne obiskujejo šole v državah E-9 in svetu (graf 4).

¹⁶ GER predstavlja število vseh vpisanih učencev v določeno stopnjo šolanja ne glede na njihovo starost, izraženo v odstotku celotne populacije omenjene stopnje šolanja. NER predstavlja število vpisanih učencev v določeno stopnjo šolanja, starosti, ki ustreza tej stopnji šolanja in se izraža v odstotku celotne populacije te starosti. Z omenjenima stopnjama se najpogosteje meri vpis učencev v šole (The EFA 2000 Assessment Country Reports Bangladesh http://www2.unesco.org/wef/countryreports/bangladesh/rapport_1.html, 20.6.2002).

delež vseh vpisanih otrok, leta 1998 pa 46 % delež. Vpis v vse izobraževalne programe skupno, pa je bil višji, kot vpis v osnovne šole.

Če upoštevamo podatke iz obdobja med leti 1990-1998, ko je bila v državah E-9 skupna stopnja GER okoli 100 %, bi lahko sklepali, da so države E-9 kot celota, zmožne nuditi osnovno izobraževanje vsem šoloobveznim otrokom. Vendar stopnje GER ne pokažejo celotnega položaja. Napredek, ki je bil dosežen v devetdesetih letih lahko bolj natančno merimo z stopnjami NER. Le-te so se v državah E-9 povečale iz 78 % leta 1990 na 85 % leta 1998. Vzrok za razlike med stopnjami GER in NER so visoke stopnje ponavljanja razredov, pozen vpis v prvi razred osnovne šole ter ponoven vpis tistih učencev, ki niso dokončali šolanja. Če gledamo države E-9 posamično, je vsaka od njih doživela različne trende zviševanja vpisa v osnovnošolsko izobraževanje. (Mputu 2001: 14)

V **Bangladešu** je bila leta 1998 stopnja GER za osnovnošolsko populacijo 96,5 %. Leta 1995 je znašala stopnja NER 70,9 %, leta 1998 pa 81,4 %. Vpisanih je bilo 15,5 milijonov otrok od katerih je bilo 7,8 milijonov dečkov in 7,7 milijonov deklet. Razlike v stopnjah NER so bile med urbani predeli, kjer je bila omenjena stopnja 82,9 % in ruralnimi predeli, kjer je bila stopnja NER 81,1 %. Danes je razmerje med dečki in dekleti v osnovni šoli 52:48, kar kaže, da je že skoraj dosežena enakost med spoloma v osnovnem izobraževanju.¹⁷

V **Braziliji** je bila leta 1998 stopnja GER 128 %. Brazilija je med leti 1991 in 1998 dosegla precejšen napredek, saj je leta 1991 med otroki v starostni skupini od 7-14 let stopnja NER znašala 86 %, leta 1998 pa 95,3 %. V samo devetih letih med 1991 in 1999 se je število vpisanih učencev v osnovne šole povečalo za 6,5 milijonov oziroma za 22,3 %. Izboljšanje položaja žensk na področju izobraževanja predstavlja enega od glavnih fenomenov zadnjega desetletja v Braziliji, saj ne obstaja več diskriminacije med spoloma pri dostopu do izobraževanja na vseh stopnjah šolanja. V preteklosti je obstajala velika razlika med regijami, predvsem severni in severno-vzhodni del države je bil zapostavljen. V zadnjem desetletju se je stanje tudi tu precej izboljšalo, saj se je vpis v osnovno izobraževanje na severovzhodu povečal za 34 %, na državni ravni pa za 21 %.¹⁸

Na **Kitajskem** je bila leta 1998 stopnja GER 104,3 %. V tem obdobju je celoten vpis otrok v osnovne šole narasel iz 122 milijonov na 175 milijonov. Stopnja NER je iz 97,8 % leta 1991 narasla na 98,9 % leta 1998. Vendar obstajajo velike razlike v stopnji NER med posameznimi provincami in avtonomnimi pokrajinami, saj je med tridesetimi provincami in

¹⁷ The EFA 2000 Assessment Country Reports Bangladesh,
http://www2.unesco.org/wef/countryreports/bangladesh/rapport_2.html, (20.6.2002).

¹⁸ The EFA 2000 Assessment Country Reports Brazil,
http://www2.unesco.org/wef/countryreports/brazil/rapport_2_3.html, (20.6.2002).

avtonomnimi pokrajinami šestnajst takih z 99,5 % stopnjo NER. Ekonomsko slabše razvite province in avtonomne pokrajine pa kljub napredku v devetdesetih letih dosti zaostajajo za omenjenimi šestnajstim. Tako je stopnja NER na najnižjem mestu v Tibetu, saj se je med leti 1991-1998 povečala iz 51,91 % na 81,25 %, eno mesto pred njim pa v Qinghai, kjer je iz 84,03 % leta 1991 narasla na 92,1 % leta 1998. Razlike med spoloma na področju vpisa v osnovnošolske programe so v devetdesetih letih 20. stoletja na Kitajskem skoraj izginile. Na Kitajskem se pojavljata dve nasprotujoči dejstvi: na eni strani so bile leta 1998 v šestnajstih provincah stopnje vpisa deklet višje od dečkov, na drugi strani pa ostajajo, kljub napredku v zadnjih letih, velike razlike pri vpisu med spoloma, v prid dečkov, predvsem v manj razvitih predelih kot sta Qinghai in Tibet.¹⁹

V **Egiptu** je bila leta 1998 stopnja GER 99,6 %. Med leti 1991-1999 se je število vpisanih otrok v osnovne šole povečalo za 809393 učencev oz. 12,37 %. V leta 1992 je bila stopnja NER 83,1 %, leta 1998 pa 91,4 %. Prav tako pa se je izboljšal položaj deklet pri vpisu v osnovnošolsko izobraževanje v primerjavi z dečki. V šolskem letu 1992/93 je bilo v osnovnošolsko izobraževanje vpisanih 54,3 % dečkov in 45,7 % deklet, v šolskem letu 1998/99 pa je bilo vpisanih 52 % dečkov in 48 % deklet. Kar ponazarja, da bodo razlike med spoloma na tem področju kmalu izginile.²⁰

V **Indiji** je bila leta 1998 stopnja GER 89,8 %. Med leti 1991-1997 se je vpis v nižjo osnovno šolo povečal za približno šestkrat, višjo osnovno šolo²¹ pa za okoli enajstkrat. Vpis deklet v osnovno šolo se je v omenjenem obdobju povečal za devetkrat, višjo osnovno šolo pa za kar štiriindvajsetkrat. V šolskem letu 1998 je bila stopnja NER 59,9 %. Pri tem pa obstajajo tudi velike regionalne razlike: sedemnajst držav ima nižje stopnje NER od državnega povprečja, medtem ko ima drugih petnajst držav višje stopnje NER od državnega povprečja. Kljub večjemu vpisu deklet, pa se razlike med spoloma na tem področju ne zmanjšujejo skozi leta. Po podatkih je približno toliko deklet v starosti med 6-14 letom izven šole, kolikor jih obiskuje šolo, predvsem v predelih kot so Bihar, Jammu in Kashmir, Rajasthan in Uttar Pradesh. V Uttar Pradesh niti dve izmed desetih deklet ne obiskujeta osnovne šole. Razlike med spoloma in med različnimi deli države sta glavni oviri pri dosegu splošnega osnovnega izobraževanja za vse šoloobvezne otroke v Indiji.²²

¹⁹ The EFA 2000 Assessment Country Reports China, http://www2.unesco.org/wef/countryreports/china/rapport_2.html, (20.6.2002).

²⁰ The EFA 2000 Assessment Country Reports Egypt http://www2.unesco.org/wef/countryreports/egypt/rapport_1_1.htm.

²¹ Indijski šolski sistem loči osnovno šolo na nižjo ter višjo stopnjo.

²² The EFA 2000 Assessment Country Reports India, http://www2.unesco.org/wef/countryreports/india/rapport_2_1.html, (20.6.2002).

V **Indoneziji** je bila leta 1998 stopnja GER 113,6 %. Stopnja NER je v osnovnih šolah leta 1990 znašala 92 %, v nižjih srednjih šolah²³ pa 36 %. Do leta 1997 pa se je stopnja NER v osnovnih šolah dvignila na 94,96 %, v nižjih srednjih šolah pa na 55,92 %. Zaradi gospodarske krize so se leta 1998 stopnje NER v splošnem merilu znižale: v osnovnih šolah na 93,7 %, v nižjih srednjih šolah pa na 55,05 %.²⁴

V **Mehiki** je bila leta 1998 stopnja GER 112 %. Leta 1990 je bila stopnja NER 90,40 %, pri tem je bila 90,40 % pri dečkih in 90,41 % pri dekletih. Do leta 1998 se je stopnja NER povečala na 96,63 %. V letih 1990-97 je bilo večje število vpisanih dečkov kakor deklet v osnovne šole. V šolskem letu 1998-99 pa se pojavi netipičen primer, ko je bilo v osnovne šole vpisanih več deklet kot dečkov.²⁵

V **Nigeriji** je bila leta 1998 stopnja GER 82 %. Leta 1990 je bilo v osnovne šole vpisanih 56,8 % dečkov in 43,2 % deklet, do leta 1996 pa je bilo vpisanih 54,7 % dečkov in 45,6 % deklet. Po napovedih bo v prihodnje osnovnošolska populacija znatno narasla. Leta 1990 je bila skupna stopnja NER 54,2 %, do leta 1998 pa je narasla na 65,6 %. Tudi v Nigeriji obstajajo regionalne razlike: v enajstih od šestintridesetih zveznih držav ter v glavnem mestu je bila stopnja vpisa v osnovnošolsko izobraževanje višja pri dekletih. V preostalih devetnajstih državah pa so imeli dečki več možnosti za osnovnošolsko izobraževanje.²⁶

V **Pakistanu** je bila leta 1998 stopnja GER 81,1 %. Od 20,46 milijonov osnovnošolskih otrok, pa jih le 12,12 milijonov oz. 60 % dejansko vpisanih v osnovne šole. Vendar obstajajo velike razlike med regijami: tako je bila na eni strani leta 1998 v Islamabadu najvišja stopnja NER kar 97 %, na drugi strani pa je bila v Balochistanu najnižja stopnja NER le 46 %. V malo boljšem položaju sta bila predela FANA z 50 % stopnjo in Sindh z 53 % stopnjo NER. V povprečju pa stopnja NER za celotno državo znašala 64,8 %. V Pakistanu je bilo v šolskem letu 1997-98 5,89 milijona oz. 59 % deklet, ki niso obiskovale osnovne šole. Najmanj ali samo 20 % deklet, ki ni obiskovalo osnovnošolskega izobraževanja je bilo v Islamabadu, največ pa v predelih kot so Sindh in Balochistan z 69 % in FANA z 71 % ter FATA z 78 %.

²³ V Indoneziji spada v osnovnošolsko izobraževanje: program osnovnih šol ter nižjih srednjih šol. Podoben dvodelni sistem osnovnih šol najdemo tudi v nekaterih drugih državah E-9.

²⁴ The EFA 2000 Assessment Country Reports Indonesia, http://www2.unesco.org/wef/countryreports/indonesia/rapport_2.html, (20.6.2002).

²⁵ The EFA 2000 Assessment Country Reports Mexico, http://www2.unesco.org/wef/countryreports/mexico/rapport_2.html, (20.6.2002).

²⁶ The EFA 2000 Assessment Country Reports Nigeria, http://www2.unesco.org/wef/countryreports/nigeria/rapport_2_9.html, (20.6.2002).

Kljub nekolikošnemu izboljšanju položaja v osnovnošolskem izobraževanju, pa je hitra rast prebivalstva, z 2,6 % stopnjo letne rasti, dodatna oteževalna okoliščina.²⁷

Naslednja tabela prikazuje stopnje GER in NER pri osnovnošolski populaciji v državah E-9 v letu 1998, kjer so opazne velike razlike med stopnjami GER in NER v posamezni državi ter tudi razlike v uspešnosti vpisa števila otrok v osnovne šole med državami samimi.

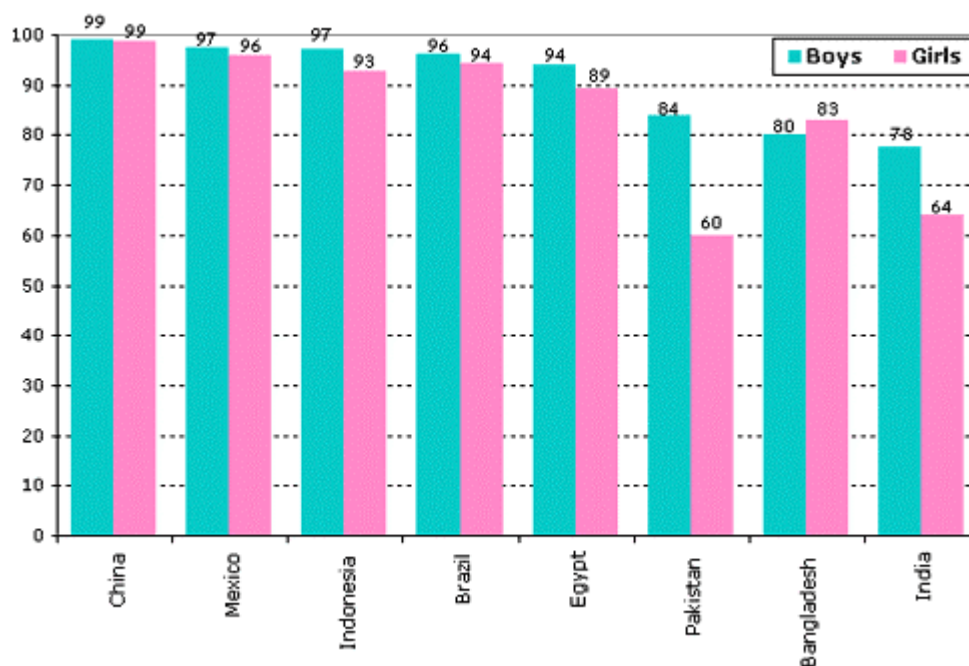
Tabela 5: Stopnja GER in NER pri osnovnošolski populaciji v državah E-9 v letu 1998.

DRŽAVE	Stopnja GER in NER pri osnovnošolski populaciji leta 1998 (%)	
	GER	NER
Bangladeš	96,5	81,4
Brazilijska	128	95,3
Kitajska	104,3	98,9
Egipt	99,6	91,4
Indija	89,8	59,9
Indonezija	113,6	93,7
Mehika	112	96,6
Nigerija	82	65,6
Pakistan	81,1	64,8

Vir: Schwartzman 2000: 51.

Spodnji graf prikazuje stopnjo NER dečkov in deklic v osnovnih šolah po posameznih državah E-9 v letu 1998.

Graf 4: Stopnja NER (%) dečkov in deklic v osnovnih šolah po posameznih državah E-9.²⁸

²⁷The EFA 2000 Assessment Country Reports Pakistan, http://www2.unesco.org/wef/countryreports/pakistan/rapport_2.html, (20.6.2002).

Splošno osnovnošolsko izobraževanje oz. vpis vseh šoloobveznih otrok v osnovno šolo so že skoraj dosegle Kitajska, Mehika, Brazilija, Indonezija in v manjšem obsegu Egipt. Te države so imele leta 1998 več kot 90 % stopnjo NER oz. več kot 90 % šoloobveznih otrok vpisanih v osnovne šole. Bangladeš je z 81 % NER blizu tega cilja, Indija, Pakistan in Nigerija pa še dasti zaostajajo. V Bangladešu, Indiji, Nigeriji in Pakistanu je odstotek otrok, ki niso nikoli obiskovali osnovnih šol dosegel ali prekoračil 20 %. V vseh državah, razen v Braziliji, pa ostajajo razlike med številom vpisanih deklet in dečkov. Pri tem je največjo diskriminacijo deklet zaznati prav v Indiji, Pakistanu in Nigeriji. V Braziliji, Indoneziji in Mehiki so stopnje GER dosti nad 100 %, kar kaže, da je mnogo otrok, ki presegajo osnovnošolsko starostno skupino, še vedno v osnovnih šolah.

Cilj EFA, ki so si jih zastavili na Svetovnem izobraževalnem forumu²⁹ v Dakarju leta 2000 je doseči izobraževanje za vse osnovnošolske otroke do leta 2015. Če upoštevamo trende stopenj vpisa od leta 1990 naprej v državah E-9 kot celoti, lahko sklepamo, da bo do leta 2015 dosežen omenjen cilj, če bodo države ohranile trenutno stopnjo napredka. Vendar pa zaradi velikih socialno ekonomskih razlik med državami E-9 ne moremo potegniti skupnega zaključka. Na skupno sliko držav E-9 močno vpliva Kitajska z velikim napredkom na področju izobraževanja, kar pa zakrije nizke stopnje napredka v državah kot so Nigerija, Pakistan in Bangladeš.

Za šest od devetih držav E-9 (Brazilija, Kitajska, Egipt, Indija, Indonezija in Mehika) bo do leta 2015 potrebna manjša hitrost povečevanja vpisa otrok v osnovne šole, da bi dosegli splošno osnovnošolsko izobraževanje, kot je bila potrebna v obdobju med leti 1990-1998. V Pakistanu bo potreben malce večji vložek navora za dosego omenjenega cilja, v Bangladešu ter Nigeriji pa bo za dosego tega cilja potrebna dosti višja stopnja napredka.

Vendar kljub vsemu ti podatki ne pomenijo, da bo do leta 2015 lažje zagotoviti splošno osnovnošolsko izobraževanje, ko je bilo to med leti 1990 -1998, tudi v državah, kjer je po predvidevanjih potreben manjši vložek navora kot v preteklosti. Ponavadi predstavlja zadnjih 5-10 % otrok, ki ne hodijo v šole, otroke, iz marginalnih skupin ter oddaljenih in revnih področij in prav te skupine je najtežje doseči. (Mputu 2001: 17-18)

Prikazani podatki ne pokažejo kakovostnega vidika ciljev EFA. Vpis vseh otrok v osnovnošolsko izobraževanje je zelo pomemben cilj, je pa tudi samo prvi korak do dosega ciljev EFA – Izobrazbe za vse. Pomembno je, da se zagotovi, da otroci v osnovnih šolah prejmejo znanje, ki je potrebno za uspešno preživetje ali za nadaljevanje študija. Zato je nujno

²⁸ V grafu ni prikazana stopnja NER Nigerije, zaradi pomanjkljivosti podatkov avtorja.

²⁹ Svetovni izobraževalni forum bo podrobneje predstavljen v tretjem poglavju diplomske naloge.

upoštevati tudi uspeh in dosežke pri šolanju in ne samo število vpisanih osnovnošolskih otrok. To je tudi način kako zagotoviti, da učenci dosežejo in ohranijo pismenost.

2.2.1.2. Ponavljanje, šolski uspeh in dokončanje šolanja

Cilj splošnega osnovnošolskega izobraževanja (UPE), je da vsi šoloobveznih otroci obiskujejo osnovno šolo ter jo tudi dokončajo. Zaradi tega napredek, ki ga kažejo stopnje NER, ne pomeni nujno izpolnitev omenjenega cilja, tudi v državah, kjer je v prvih razredih osnovne šole stopnja NER 100 %, saj je veliko otrok, ki ne dokonča osnovne šole. Vzrokov za predčasno prenehanje šolanja in visoke stopnje ponavljanja razredov je mnogo, med njimi se najpogosteje pojavlja revščina. Problematiko revščine bom bolj natančno prikazala v kasnejšem poglavju.

Pri merjenju kakovosti izobraževanja je pomembno število učencev, ki uspešno opravijo šolanje do petega razreda, saj je po splošnem prepričanju, to obdobje potrebno za osvojitev glavnih pismenih in računskih sposobnosti. V šolskem letu je bila stopnja, ki meri uspešno opravljeno šolanje do petega razreda relativno visoka na Kitajskem (90 %), v Indoneziji (85 %), v Mehiki (85 %) in v Egiptu (96 %). V Bangladešu je bil dosežen precejšen napredek, saj je omenjena stopnja leta 1991 znašala le 46 %, leta 1998 pa že 70 %. V Pakistanu in Indiji je bila ta stopnja nižja, kajti okoli polovica otrok ne doseže petega razreda osnovne šole. Prav tako je veliko število otrok, ki ne dokončajo šolanja, šibka točka brazilskega izobraževalnega sistema. V Braziliji je po podatkih iz leta 1995 osnovno šolo dokončalo 52 % otrok, leta 1997 pa 66 %. Za Nigerijo pa ni bilo zbranih podatkov. Splošno gledano so v devetdesetih letih vse države E-9 dosegle določen napredek na tem področju.

Stopnje ponavljanja razredov so se med leti 1990-98 znatno znižale v državah E-9. Kljub temu pa ponavljanje razredov še vedno ponazarja neučinkovitost šolskih sistemov. Ta problem je zlasti opazen v Braziliji, kjer je stopnja ponavljanja prvih petih razredov 15 %, kar kaže tudi velika razlika med stopnjo GER in NER. V ostalih državah E-9 je ta stopnja relativno nizka (okoli 6 % v Bangladešu, Egiptu, Indiji, Indoneziji in Pakistanu; 8 % v Mehiki) v primerjavi z drugimi DVR (okoli 16 % v pod-saharski Afriki, 13 % v Latinski Ameriki in Karibih in 7 % v južni Aziji). Kitajska je dosegla velik uspeh, saj je stopnjo ponavljanja znižala iz 6 % leta 1990, na 0,9 % leta 1998. Po drugi strani pa so meritve stopenj ponavljanja v Pakistanu vprašljive, ker je v prvih treh razredih osnovne šole napredovanje avtomatično. (Mputu 2001:15-16)

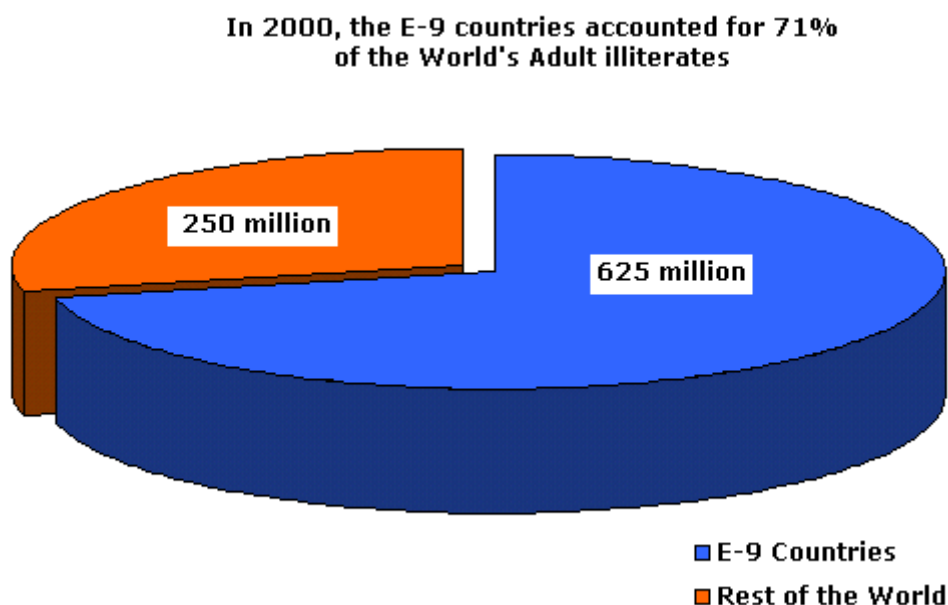
Ponavljjanje razredov in nedokončanje osnovne šole vpliva na notranjo učinkovitost šole. Veliko število učencev, ki so presegli starost, ki je določena za osnovnošolske otroke,

ponazarjajo nezmožnost šol, da bi posredovale potrebno znanje za napredovanje. Tako se po nepotrebnem porabljajo sredstva, ki bi jih lahko namenili za vpis večjega števila otrok v šole in kakovostnejši izobraževalni sistem. Osnovne šole bi morale sprejemati otroke ob šestem ali sedmem letu starosti in jih pripraviti na višje stopnje izobraževanja do časa, ko ustrezajo starosti, ki je določena v državnih izobraževalnih sistemih, ponavadi je to pri petnajstih letih oz. po osemletnem izobraževalnem ciklusu. Vendar je v mnogih E-9 državah drugače: učenci pogosto pozno vstopijo v osnovne šole, vedno znova ponavljajo iste razrede ali ne dokončajo študija. Šole imajo dostikrat napačno prepričanje, da bi morali učenci ostati v istem razredu, dokler ne osvojijo točno določenega znanja. Tisti učenci, ki zaostanejo za svojimi vrstniki, pogosto postanejo odtujeni od šole in so manj zainteresirani za učenje. Tako je kakovost izobraževanja zelo pomemben cilj, ki pa v državah E-9 še ni dosežen.

2.2.2. Nepismenost odraslih

Nepismenost odraslih je bila in ostaja glavna skrb držav E-9, zaradi preprostega razloga: dve tretjini nepismenih odraslih sveta živi v teh devetih državah, kar prikazuje tudi sledeči graf. Zato je eden od glavnih EFA ciljev, poleg osnovnošolskega izobraževanja za vse otroke, tudi opismenjevanje odraslih.

Graf 5: *Delež nepismenih odraslih v svetu in državah E-9 – države E-9 predstavljajo 71 % vse nepismene odrasle populacije sveta.*

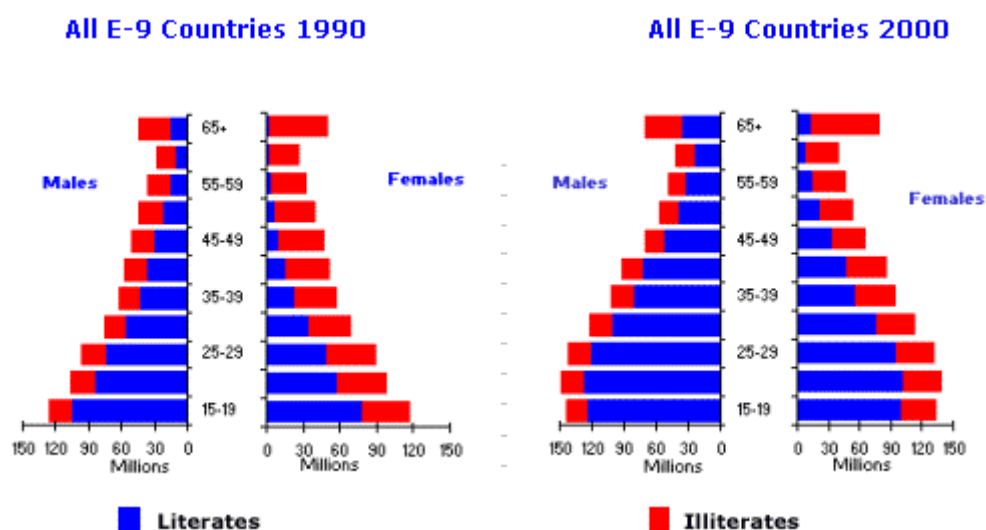
Leta 2000 je bilo na svetu 875 milijonov nepismenih odraslih, od tega pa jih je bilo 625 milijonov oz. 71 % v državah E-9. Ta delež je ostal skoraj konstanten, skozi devetdeseta leta dvajsetega stoletja. Samo Indija in Kitajska skupaj predstavljata polovico nepismenih odraslih sveta. Pretresljivo je tudi dejstvo, da države E-9 predstavljajo 53 % odraslega prebivalstva in 71 % nepismenih odraslih, a samo 48 % pismenih odraslih.

Čeprav se je v državah E-9 odstotek nepismenih med odraslo populacijo postopno zniževal skozi zadnje desetletje 20. stoletja, je bil leta 2000 ta odstotek še vedno visok (27,7 %), v primerjavi z svetovnim povprečjem (20,6 %) ali povprečjem DVR (26,6 %).

Kakor tudi v drugih DVR, je tudi v državah E-9 večina nepismenih odraslih, žensk. Leta 2000 so ženske predstavljale 64 % vseh nepismenih odraslih v državah E-9 in ta odstotek se ni spreminjal od leta 1990 naprej. Stopnja nepismenosti žensk je bila leta 2000 36,2 %, stopnja nepismenosti moških pa 19,4 %. Razlika v stopnji pismenosti med spoloma je zaskrbljujoča in kliče po dejanskih ukrepih, ki bi izboljšali izobraževanje deklet in odraslih žensk.

Vendar je bil, kljub tem skrb vzbujajočim dejstvom, v devetdesetih letih v državah E-9 narejen viden napredek: z dvigom stopnje pismenosti in števila pismenih. Med leti 1990-2000 je število pismenih odraslih naraslo iz 1,2 milijona na 1,6 milijona oz. za 34 %. Medtem, ko je število nepismenih odraslih v istem obdobju upadlo iz 640 milijonov na 625 milijonov oz. – za 2,4 %. Pismenost hitreje narašča med ženskami, saj je pismenost pri ženskah narasla za 41 %, pri moških pa za 30 %. Nasprotno pa se število nepismenih hitreje zmanjšuje pri moških (- 4,5 %) kot pri ženskah (- 1,2 %).

Graf 6: Ocenjeno število pismenih in nepismenih moških in žensk v državah E-9 v letih 1990 ter 2000 (izraženo v milijonih).

Ta skupna slika položaja pismenosti v vseh državah E-9 pa zakriva razlike med posameznimi državami ter tudi razlike znotraj samih držav.³⁰ Leta 2000 je bila najnižja povprečna stopnja pismenosti v Bangladešu – 40%, najvišja pa na Kitajskem – 91 %. Leta 2000 je bila povprečna stopnja pismenosti vseh držav E-9 72 %, od tega je bila stopnja pismenosti pri moških 80 %, pri ženskah pa 64 %. Naslednja tabela prikazuje razlike med stopnjami pismenosti moških in žensk v posameznih državah E-9.

Tabela 6: Stopnja pismenosti moških in žensk v posameznih državah E-9 leta 2000.

DRŽAVA	Stopnja pismenosti odraslih v državah E-9 v letu 2000 (%)	
	Moški	Ženske
Bangladeš	51	30
Brazilija	85	86
Kitajska	91	78
Egipt	68	43
Indija	69	45
Indonezija	91	81
Mehika	92	90
Nigerija	72	56
Pakistan	60	31

Vir: Mputu (2001: 9-13)

Če se sklicujemo na predpostavko znanstvenikov, da se ob dosegu 70 % stopnje pismenosti v neki državi, splošna pismenost samoumevno doseže, ugotovimo, da imajo na področju nepismenosti resen problem v Bangladešu, Egiptu, Indiji, Nigeriji in Pakistanu. Kajti v teh državah so stopnje pismenosti pod 70 %. Izvzemši Nigerijo, se je v devetdesetih letih v vseh teh državah povečalo število nepismenosti med odraslimi, predvsem med ženskami. V preostalih državah - v Mehiki, Indoneziji, na Kitajskem in Braziliji, so v istem obdobju zabeležili zmanjšanje števila nepismenih. Pri tem se je povsod, razen v Braziliji, bolj zmanjšalo število nepismenih moških kot žensk. V Braziliji se je število nepismenih moških celo malo povečalo, ta država pa je tudi edina izmed devetih držav, kjer je enakost med spoloma na področju pismenosti tudi realnost.

Znotraj vseh držav se pojavljajo razlike v stopnji pismenosti med regijami, med urbanim in ruralnim prebivalstvom ter med starostnimi skupinami. Najbolj so prikrajšane starejše ženske iz podeželja.

Na Svetovnem izobraževalnem forumu v Dakarju leta 2000 so kot enega glavnih izobraževalnih ciljev postavili: zmanjšanje stopnje nepismenosti v državah E-9 za polovico od

³⁰ V prilogi je predstavljen graf 5, kjer lahko vidimo porazdelitev deleža nepismenih odraslih v državah E-9.

leta 20150 oz. iz 28 % leta 2000 na 14 % povprečno stopnjo nepismenosti do leta 2015. Stopnja pismenosti odraslih bi tako morala narasti na 86 % do leta 2015. Letno bi se moralo povečati za 56,7 milijonov pismenih odraslih ali skupno 850,7 milijonov.

Da bi države E-9 dosegle ta cilj, bi bilo potrebno glede na napredovanje v preteklem desetletju, na splošno povečati vložek za 1,3 krat, samo pri pismenosti žensk pa za 1,4 krat. Vendar so razmere med državami razlikujejo. Brazilija, Kitajska, Indonezija in Mehika bi lahko po napovedih dosegle omenjen cilj z enakim vloženim trdom kot v preteklem desetletju. Nigerija bi morala povečati vložen trud za 1,36 krat. Egipt in Indija bi morala do leta 2015 podvojiti do sedaj vložen trud, Bangladeš in Pakistan pa bi morala povečati za več kot dvakrat. Razen v Braziliji, je potrebno v preostalih osmih državah nameniti več poudarka ženskam kot moškim. (Mputu 2001: 18-20)

Zanimivo pa je dejstvo, da bo državam E-9 težje izboljšati položaj na področju nepismenosti odraslih kot pa doseči splošno osnovno izobraževanje otrok. Zaradi tega bo potrebno poleg truda za dosego splošnega osnovnega izobraževanja, ki zagotavlja pismenost mladine in mlajših odraslih, vložiti zelo veliko truda za zmanjšanje nepismenosti odraslih.

Po najnovejših podatkih poročila UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation) iz septembra 2002 je videti postopen napredek na področju nepismenosti ter več pismenih žensk kot jih je bilo kadarkoli na svetu. Skoraj 80 % svetovnega prebivalstva nad 15 letom starosti je danes pismenega. Leta 1995 je bila stopnja odrasle nepismenosti v svetu 22,4 %, do leta 2000 se je ta stopnja znižala na 20,3 %. To pomeni da je v tem času število nepismenega prebivalstva sveta upadlo iz 872 milijonov na 862 milijonov. Do leta 2010 pa bo po napovedih to število upadlo na 824 milijone. Kljub temu, da ženske še vedno predstavljajo dve tretjini nepismenih odraslih sveta, pa sedaj dobivajo dostop do izobraževanja hitreje kot moški. Delež nepismenih žensk sveta je v istem časovnem obdobju upadel iz 28,5 % na 25,8 %.

Kljub vsemu je omenjen napredek še vedno zelo počasen: po najnovejših ocenah bo, razen če se ne doseže izrednega napredka, nepismenost v svetu padla le za naslednjih 5 % do leta 2015. Samo 26 DVR je na dobri poti, da doseže cilj, ki je bil postavljen v Dakarju, med njimi sta tudi: Kitajska in Indonezija. 28 držav, med katerimi je tudi Brazilija, bo po napovedih izboljšalo stopnje pismenosti za 30-40 %. Še vedno pa je 25 držav, ki do leta 2015 ne bodo dosegle več kot 30 % izboljšanje glede na leto 2000. Med temi državami so tudi: Bangladeš, Egipt, Indija, Nigerija in Pakistan.³¹

³¹ Statistics Show Slow Progress Towards Universal Literacy, and More Literate Women Than Ever Before, <http://www.unesco.org/bpi/eng/unescopress/2002/02-59e.shtml>, (4.9.2002).

Tabela 7: Stopnja NER pri osnovnošolski populaciji leta 1998, stopnja pismenosti žensk v letu 2000, stopnja rasti prebivalstva med leti 1995-2000 ter stopnja rodnot v letu 2000 v državah E-9.

DRŽAVA	Stopnja NER pri osnovnošolski populaciji leta 1998 (%)	Stopnja pismenosti žensk v letu 2000 (%)	Stopnja rasti prebivalstva med leti 1995-2000 (%)	Stopnja rodnoti leta 2000 (%)
Bangladeš	81,4	30	1,7	3,1
Braziliija	95,3	86	1,31	2,27
Kitajska	98,9	78	0,91	1,8
Egipt	91,4	43	1,89	3,4
Indija	59,9	45	1,64	3,13
Indonezija	93,7	81	1,6	2,58
Mehika	96,6	90	1,4	2,6
Nigerija	65,6	56	2,39	5,15
Pakistan	64,8	31	2,77	5,03

Vir³²

Zgornja tabela prikazuje stopnjo NER pri osnovnošolski populaciji leta 1998, stopnjo pismenosti žensk v državah E-9 v letu 2000, stopnjo rasti prebivalstva med leti 1995-2000 ter stopnjo rodnot v letu 2000. S temi podatki lahko potrdim prvi del hipoteze, saj kažejo na povezanost izobraževanja žensk z naraščanjem prebivalstva: stopnja NER je najnižja Indiji, Pakistanu in Nigeriji, sledi pa jim Bangladeš. Najnižja stopnja pismenosti žensk se pojavlja v Bangladešu in Pakistanu, sledijo pa Egipt, Indija in Nigerija. Stopnja rasti prebivalstva in stopnja rodnoti sta višji v državah z nižjo stopnjo pismenosti žensk in stopnjo NER. V Pakistanu in Nigeriji sta stopnji rasti prebivalstva in rodnoti visoko nad stopnjami ostalih držav. Z visokimi stopnjami naraščanja prebivalstva jima sledita Egipt in Bangladeš, z visokimi stopnjami rodnoti pa Egipt, Indija ter Bangladeš. Na drugi strani pa so države, ki imajo visoke stopnje pismenosti in stopnje NER ter nizke stopnje naraščanja prebivalstva in rodnoti. Med slednje sodijo Mehika, Kitajska, Braziliija in Indonezija. Seveda obstajajo različna odstopanja med državami v smislu povezanosti in vplivanja izobraževanja na naraščanja prebivalstva. Kajti naraščanje prebivalstva je odvisno tudi od drugih determinant kot so revščina, politični sistem, vpliv družbe, populacijska politika itn. Prav tako pa nekatere države posvečajo več pozornosti izboljšanju položaja pismenosti žensk kot vpisu otrok v osnovne šole in obratno.

³² Background indicators, http://www.unesco.org/education/e9/countries/bangladesh_indicators.shtml, (15.6.2002), Schwartzman 2000: 51 in Mputu (2001: 9-13).

Prikazani položaj na področju pismenosti odraslih ponazarja kruto realnost držav E-9 in kot tak opravičuje pozornost, ki mu je bila namenjena s postavitvijo EFA ciljev, saj vsak večji napredek v teh državah neposredno vpliva na svetovno sliko na področju izobraževanja.³³ Poleg problema nepismenosti odraslih, med katerimi izstopa ženska populacija, pa je tudi osnovno šolstvo pred veliko preizkušnjo, kako omogočiti dostop do šolanja vsem otrokom. Zaradi tega bom v naslednjem poglavju predstavila prizadevanja mednarodne skupnosti, razvitih držav in DVR ter izmed slednjih predvsem prizadevanja držav E-9, za izboljšanje položaja izobraževanja preko postavljenih iniciativ, strategij ter ciljev, ki so jih sprejeli na različnih mednarodnih konferencah in izobraževalnih forumih in s pomočjo katerih je prišlo tudi do vzpostavitve iniciative E-9.

3. INICIATIVA E-9

V tretjem poglavju bom predstavila pomembnejše mednarodne konference, ki so potekale v devetdesetih letih dvajsetega stoletja in so obravnavale položaj izobraževanja v svetu ter predvsem probleme tretjega sveta. V prvem delu tretjega poglavja bom najprej predstavila iniciativo EFA, ki je nastala v okviru Svetovne konference o Izobraževanju za vse. Tej je sledilo več mednarodnih konferenc, ki so se nanašale na zastavljene cilje EFA. V drugem delu tega poglavja se bom osredotočila na iniciativo devetih držav, ki so obravnavane v diplomski nalogi – iniciativa E-9, ki je izšla iz iniciative EFA. Tudi tukaj sledi opis konferenc, ki so sledile iniciativi E-9.

V Jomtienju na Tajskem so se leta 1990, pod okriljem OZN (Organizacije združenih narodov) in UNESCO, zbrali predstavniki 155 držav in 150 organizacij na Svetovni konferenci o Izobraževanju za vse. Kljub temu, da je pred več kot 40. leti sprejeta Splošna deklaracija o človekovih pravicah, posamezniku sleherne države zagotavljala pravico do izobrazbe, pa preambula Deklaracije o Izobraževanju za vse iz leta 1990 navaja zastrašujoča dejstva, ki kažejo kakšen je položaj izobraževanja v svetu:

- več kot 100 milijonov otrok, med katerimi je 60 milijonov deklic, nima dostopa do osnovnega izobraževanja,
- več kot 960 milijonov odraslih, med katerimi je dve tretjini žensk, je nepismenih,

³³ V prilogi sledi tudi grafičen prikaz stopnje pismenosti žensk in moških po državah E-9 v letu 2000 (graf 6), ocenjeno število pismenih in nepismenih odraslih v svetu in državah E-9 v letu 2000 (graf 7) ter piramide prebivalstva in pismenosti v državah E-9 v letih 1990 in 2000 (graf 8).

- več kot 100 milijonov otrok ter nešteto odraslih ne uspe dokončati osnovnega šolanja.³⁴

V Jomtienu so si zadali dva glavna cilja: omogočiti osnovnošolsko izobraževanje vsem otrokom ter vidno zmanjšati nepismenost odraslih pred koncem desetletja. Poleg tega pa so namenili poudarek še: predšolskemu izobraževanju, izboljšanju šolskih dosežkov učencev in kakovosti izobraževanja, zmanjšanju razlik med spoloma na področju izobraževanja ter možnosti pridobivanja osnovnega znanja in spretnosti potrebnih za kakovostno življenje posameznika.

Leta 1996 je bilo v Ammanu v Jordaniji ponovno srečanje predstavnikov držav ter vladnih in nevladnih mednarodnih organizacij iniciative EFA, kjer so ocenili napredek, ki je bil narejen od konference v Jomtienu.

Leta 2000 je v Dakarju v Senegalu sledil Svetovni izobraževalni forum, ki je bil najpomembnejši mednarodni dogodek na področju izobraževanja na pragu novega tisočletja. S sprejetjem Dakarskih izhodišč za ukrepanje, je 1100 udeležencev foruma ponovno potrdilo predanost za doseg ciljev EFA: omogočiti osnovnošolsko izobraževanja vsem šoloobveznim otrokom ter zmanjšati nepismenosti odraslih za polovico. Ta cilja naj bi bila uresničena do leta 2015. Na Svetovnem izobraževalnem forumu pa so v okviru iniciative E-9 razpravljali tudi o pomenu ženskega izobraževanja ter žensk kot učiteljic.

V New Delhiju v Indiji je bila leta 1993, ob srečanju predstavnikov iniciative EFA, ki so obravnavali problematiko devetih držav z največjim številom prebivalstva, vzpostavljena iniciativa E-9. Pod pokroviteljstvom UNESCO, UNICEF (United Nations Children's Fund), UNFPA (United Nations Population Fund) in UNDP (United Nations Development Programme), so si voditelji držav Bangladeša, Brazilije, Kitajske, Egipta, Indije, Indonezije, Mehike, Nigerije in Pakistana postavili cilj: doseči splošno osnovnošolsko izobraževanje in vidno zmanjšati stopnjo nepismenosti v omenjenih devetih državah. Tako so z Delhijsko deklaracijo podprli Svetovno konferenco o izobraževanju za vse v Jomtienu.

Na pripravljalnem srečanju pred zgoraj omenjenim vrhom E-9 so izpostavili glavne teme, ki se nanašajo na problematiko devetih držav: razlike med spoloma na področju izobraževanja, povezava med izobraževanjem žensk in rastjo prebivalstva ter pridobivanje finančnih virov, ki bi omogočili izvedbo predvidenih strategij in programov.

Tukaj lahko ponovno potrdim del moje hipoteze, ki pravi, da stopnja izobraževanja vpliva na stopnjo rodnosti, saj pripravljalno srečanje pred vrhom E-9 prav tako zagovarja povezavo med izobraževanjem žensk in rastjo prebivalstva. To bom v nadaljevanju prikazala

³⁴ Preambula, World Declaration on Education for All, http://www.unesco.org/education/efa/ed_for_all/background/jomtien_declaration.shtml, (2.7.2002).

tudi na dejanskih primerih, ki v državah E-9 kažejo na povezavo med višjo stopnjo izobraževanja žensk ter nižjo stopnjo naraščanjem prebivalstva.

Od leta 1993 naprej se ministri za izobraževanje držav E-9 srečujejo na ministerskih srečanjih, kjer ocenijo napredek, izmenjajo izkušnje ter obravnavajo možne skupne rešitve problemov. Izobrazba deklet in žensk, izobraževanje učiteljev, pismenost odraslih in neformalno izobraževanje ter izobraževanje na daljavo, so bile najpogostejše omenjene strategije s katerimi bi lahko izboljšali položaj na področju izobraževanja, zmanjšali rast prebivalstva in dosegli trajnostni razvoj.

V zadnjem obdobju sta potekala dva ministrska srečanja držav E-9, v Braziliji ter na Kitajskem. Na ministrskem srečanju februarja 2000 v Recife v Braziliji so ponovno poudarili pomen izobraževanja na daljavo in informacijske tehnologije, pomen žensk kot učiteljic, pomembnost pismenosti odraslih, predvsem žensk ter povezanost lokalne družbe z ostalimi socialnimi partnerji (država, gospodarstvo, mednarodne vladne in nevladne organizacije, privatni sektor), itn.

Na ministrskem srečanju avgusta 2001 v Peking so se med drugim zavzeli za: enakost položaja med moškimi in ženskami na področju izobraževanja; iztrebljanje revščine in nepismenosti, predvsem med ženskami; zmanjšanje naraščanja prebivalstva; pomembnost programov mednarodnih vladnih organizacij (možnost prilagoditve le-teh glede na regionalne zahteve); pomembnost predšolske vzgoje in izobraževanja za izboljšanje šolskega uspeha otrok v osnovnih šolah; pomembnost zmanjšanje ponavljanja posameznih razredov v osnovnih šolah in boljši šolski uspeh; izboljšanje kakovosti izobraževanja; pomembnost informacijske tehnologije za dosego ciljev EFA, itn.³⁵

Na osnovi mednarodnih konferenc in njihovih sklepnih dokumentov lahko zaključim, da obstaja med njimi velika podobnost. Tako ob primerjavi konferenc v Jomteinu leta 1990 ter v Dakarju leta 2000 ni opaziti večjih razlik. Ker se podatki, ki jih navajata konferenci med seboj ne razlikujejo prav dosti, sklepam, da je bilo na tem področju premalo narejenega, tako s strani držav in njihovih političnih sil, ki bi lahko iz takšnih konferenc črpale velik vir nasvetov in pomoči, kakor tudi s strani mednarodnih organizacij in celotne mednarodne skupnosti. Tako bom v četrtem poglavju predstavila različne pristope in strategije, ki so jih države E-9 že izvajale, s ciljem izboljšati izobraževanje deklet in žensk.

³⁵ E-9 Initiative, <http://www.unesco.org/education/e9/initiative.shtml>, (2.7.2002).

4. RAZLIČNI PRISTOPI NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA ŽENSK

V diplomski nalogi sem že prikazala položaj izobraževanja in naraščanja prebivalstva v državah E-9 in zavzemanje omenjenih držav ter mednarodne skupnosti za izboljšanje tega položaja preko mednarodnih konferenc in skupnih iniciativ. Zato v četrtem poglavju sledi predstavitev najpomembnejših in najučinkovitejših pristopov, ki so jih države E-9, s pomočjo mednarodne skupnosti, uporabljale za izboljšanje izobraževanja žensk ter posledično za zmanjševanje naraščanja prebivalstva. Najprej bom predstavila pomen izobraževanja deklet, sledil bo prikaz žensk v vlogi učiteljic in izobraževanja žensk, opisala pa bom tudi vlogo neformalnega izobraževanja, informacijske tehnologije ter izobraževanja na daljavo.

4.1. IZOBRAŽEVANJE DEKLET

Po Svetovni konferenci o Izobraževanju za vse, pred dvanajstimi leti, se je svet obvezal usmeriti poudarek, izobraževanju deklet, najštevilčnejši populaciji, ki je prikrajšana na področju izobraževanja. Zavedanje o pomembnosti izobrazbe deklet je v preteklem desetletju naraslo, dosežene so bile pomembne izboljšave, hkrati pa ostajajo mnogi problemi in ovire na tem področju.

Leta 1990 so si na Svetovni konferenci o Izobraževanju za vse v Jomtienu zastavili kot prednostno nalogo v izobraževanju: dostop do kakovostnega izobraževanja vsem dekletom in ženskam sveta. Leta 2000 se je na Svetovnem izobraževalnem forumu v Dakarju 164 predstavnikov držav ponovno zavzelo za ta cilj, ki naj bi bil izpolnjen do leta 2015. V Dakarju so vzpostavili Iniciativo Združenih narodov za izobraževanje deklet (United Nations Girls' Education Initiative – UNGEI). Tako se je prvič v zgodovini 13 agencij Združenih narodov pod vodstvom UNICEF združilo v deset let trajajoči iniciativi, z namenom pomagati državam pri vzpostavitvi splošne izobrazbe za vsa dekleta sveta in omogočiti enakopravnost žensk na področju izobraževanja.

Glavna načela UNGEI so: neakovostna izobrazba pomeni zanikanje pravic deklet; neenakopravnost deklet pri vstopu v šolo pomeni kršitev človekovih pravic; šolanje mora biti prilagojeno in dovzetno za potrebe deklet (v smislu primerne usposobljenosti učiteljev; pri izobraževalni vsebini; v procesu poučevanja ter primernem odnosu med učitelji in dekleti; pri zagotavljanju kakovostne izobrazbe in doseganju dobrega šolskega uspeha); izobraževanje deklet mora biti prioriteta nacionalnih izobraževalnih sistemov.

V svetu je okoli 68 milijonov deklet, ki nimajo omogočenega osnovnošolskega izobraževanja. Zaradi tega UNGEI namenja zelo velik poudarek pomenu izobraževanja deklet, njihov glavni cilj pa je: zagotoviti enake možnosti pri dostopu do šolanja, doseganju šolskega uspeha in kvalitete šolanja, tako dečkom kot dekletom, v sodelovanju z različnimi agencijami ter organizacijami znotraj in zunaj sistema Združenih narodov. Uresničitev tega cilja se ocenjuje glede na povečanje stopenj NER ter zmanjšanje razlik med spoloma.

Delovanje UNGEI pa ni omejeno samo na osnovnošolsko izobraževanje, ampak daje pomen enakopravnosti žensk na področju izobraževanja nasploh. Vendar je brez splošnega dostopa deklet do osnovnošolske izobrazbe nemogoč napredek na višjih stopnjah šolanja.³⁶

Ob začetku novega tisočletja so bili sprejeti tudi Milenijska deklaracija in Milenijski razvojni cilji, ki jih je potrdilo 198 voditeljev vlad in 147 voditeljev držav. To predstavlja širok konsenz držav ter utrjuje poslanstvo UNGEI. Cilja, ki se v omenjeni deklaraciji nanašata na izobraževanje deklet sta: zagotoviti, da bodo do leta 2015 vsi šoloobvezni otroci, tako deklice kot dečki, obiskovali osnovne šole in povečati enakopravnost deklet in dečkov v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju, po možnosti, do leta 2005 ter na vseh stopnjah izobraževanja do leta 2015. (The Millenium Report 2001: 6)

Izobrazbo deklet pa je potrebno obravnavati tudi v širšem kontekstu, ki je povezan npr. z bojem proti lakoti, revščino podeželja ali drugimi oblikami diskriminacije žensk. Dekleta morajo pogosto premagovati večje ovire na poti do izobraževanja kot dečki. Pogosto se pojavlja poleg spolne diskriminacije, še diskriminacija na podlagi etnične pripadnosti, vere, jezika, telesne invalidnosti, kmečkega okolja, HIV/AIDS, itd., v tem primeru govorimo o dvojni diskriminaciji. Ovire pri izobraževanju deklet, ki se začnejo pri vpisu in nadaljujejo pri kakovosti šolanja, učnem uspehu ter možnostim za napredovanje, se pogosto med sabo prepletajo. Saj ne dosežemo dosti s tem, ko dekle vstopi v osnovno šolo, če kmalu zatem opusti šolanje zaradi nizke stopnje kvalitete šolanja, neprilagojenosti učnega programa potrebam lokalne skupnosti, finančnih težav in revščine, oddaljenosti doma od kraja šolanja, itn.

Glavne ovire pri izobraževanju deklet so: posredni in neposredni stroški šolanja, ki so lahko visoki; tradicionalna prepričanja in navade v družini in družbi, ki preprečujejo šolanje deklet; pravni okviri, ki so pogosto pristranski do deklet; izobraževalne vsebine, ki so irelevantne za otrokovo življenje; neprimerno in pristransko poučevanje in šolsko gradivo³⁷;

³⁶ The Millennium Development Goals and the United Nations Girls Education Initiative, 2002: 1-4.

³⁷ Primer takšnega poučevanja in šolskega gradiva se kaže v predstavljanju deklet in žensk le v vlogi gospodinj in mater, ki naj ne bi opravljale dela izven svojega doma. Poleg tega se poudarja pridnost, pokornost in predanost

varnost na poti v šolo in v šoli (kar vpliva predvsem na negativne odločitve staršev glede šolanja njihovih hčera, kjer za varnost ni dovolj poskrbljeno); težko domače delo, ki ima posledice v slabem učnem uspehu in prezgodnjem izstopu iz šol; prezgodnje poroke in nosečnost; itd.³⁸

Primer izobraževalnih programov namenjeni dekletom najdemo v egiptovskem izobraževalnem sistemu. Leta 1992 je egiptovsko ministrstvo za izobraževanje skupaj z UNESCO uvedlo t.i. družbene šole. Te šole so namenjene dekletom v revnih, ruralnih in težko dostopnih območjih. Njihov cilj je doseči izobraževanje za vsa dekleta, ki naj bi potekalo v razmerah prilagojenih potrebam deklet. S temi izobraževalnimi programi, ki so enakovredni formalnim osnovnošolskim programom, želijo spodbujati samozavest in ambicioznost deklet ter jih motivirati za nadaljnje šolanje in aktivno sodelovanje v lokalni skupnosti. Poudarjajo tudi pomen žensk kot učiteljic, ki vzpostavljajo pozitiven odnos do deklet, ki obiskujejo šole; uvajajo programe s pomočjo katerih skušajo doseči razumevanje in zavedanje družbe za velik izobraževalni pomen teh šol; šolanje pa je tudi brezplačno ter časovno prilagodijo v skladu z potrebami družbe. Uspešnost tega programa se kaže v visoki udeležbi deklet ter naraščanju števila šol. Tako je bilo v šolskem letu 1992/93 le 19 takšnih šol, v šolskem letu 1997/98 pa že 280.

Drug pomemben program na področju izobraževanja deklet v Egiptu predstavlja t. i. domači pouk, ki je namenjen izobraževanju deklet in žena na podeželju. Organizacija za pismenost in izobraževanje odraslih (The General Organization of Literacy and Adult Education), kot nosilka tega programa, spodbuja žensk z univerzitetno izobrazbo, da poučujejo nepismene ženske na svojih domovih, medtem ko organizacija priskrbi sredstva za poučevanje. Ta način izobraževanja se je izkazal za zelo uspešnega, saj tako nepismenim ženskam ni potrebno obiskovati formalnih šol in se izognejo morebitnemu posmehu družbe zaradi svoje nepismenosti.

Tretja oblika programov šolanja deklet v Egiptu, ki je bila vzpostavljena leta 1993, so t.i. eno-razredne šole. Namen tega programa je izboljšati neenakopraven položaj deklet, predvsem na področjih z veliko gostoto naseljenosti in predelih, kjer je slabo razvit izobraževalni sistem. V šolskem letu 1993/94 je bilo 313 šol s takim programom z 2926 vpisanimi dekleti. V šolskem letu 1998/99 pa je bilo kar 2260 omenjenih šol z 44820 učenkami. Ta program omogoča vpis deklet, ki zaradi različnih vzrokov niso obiskovale šol ali so zaostale v obveznem osnovnošolskem izobraževanju. Prilagajajo se različnim pogojem

žensk družini, tradicionalnim in verskim običajem itn. Na drugi strani pa so v učbenikih moški pogosto prikazani v dominantni vlogi, ki imajo možnosti zaposlovanja v vseh t.i. »moških poklicih«, itn.

v katerih živijo dekleta in izpostavljajo pomen t.i. funkcionalne izobrazbe, ki daje poudarek različnim potrebam deklet ter družbeno socialnem kontekstu, ki jih obkroža.³⁹

Izobrazba deklet je tesno povezana s stopnjo izobrazbe njihovih staršev, predvsem mater, ki imajo najpomembnejšo vlogo pri vzgoji otrok. Tiste ženske, ki so same izobražene, se bolj zavedajo pomena izobrazbe za svoje otroke. V nasprotju pa neizobražene in nepismene ženske dostikrat temu ne posvečajo zadostnega poudarka. V nadaljevanju se bom osredotočila na izobraževanje žensk in njihovo vlogo v družini, šoli ter skupnosti.

4.2. IZOBRAŽEVANJE ŽENSK IN ŽENSK V VOLGI UČITELJIC

Tako v tradicionalnem kot v modernem pojmovanju sveta imajo ženske zelo pomembno vlogo na področju izobraževanja, vendar jim je pri tem namenjeno zelo malo pozornosti. Leta 1995 so na Svetovni konferenci o ženskah v Pekingu ponovno potrdili dejstvo, da trajnostni razvoj narodov ni možen, če ne bo vsem ženskam omogočen enakovreden položaj v izobraževanju (Garza 2000: 5). Države E-9 so vzpostavile skupen projekt na temo »vloga žensk kot učiteljic« z namenom proučiti področja, kjer ženske igrajo pomembno vlogo in kako je to povezano z izobraževalnim procesom.

4.2.1. Vloga žensk v družini

Ena od glavnih nalog vsake družine je posredovanje vedenjskih vzorcev in vrednot otrokom ter na ta način ohranjanje običajev in navad skupine, ki ji pripadajo. Družina je družbena institucija, ki zagotavlja, da otroci sledijo etičnim in moralnim standardom, ki so jih načrtali njihovi predhodniki. Tudi ob prihodu množičnih medijev (radio, televizija in medmrežje) je družina, skupaj z formalnim izobraževalnim sistemom, osnovna celica izobraževanja.

Tradicionalno prevzamejo ženske v družini vlogo izobraževanja: njihova naloga je vzgoja otrok v skladu z družbenimi normami in načeli. Vendar paradoksalno ženskam primanjkuje informiranosti in izobraževanja, kar jim preprečuje, da po optimalnih zmožnostih prispevajo k vzgoji svojih otrok. Matere, ki nimajo zadostne izobrazbe, ne morejo primerno poučiti svoje otroke o pomembnih življenjskih stvareh, kot so npr. zdravje, prehranjevanje, družbeno vedenje, oblikovanje primerne samopodobe, itn.

³⁸ The Millennium Development Goals and the United Nations Girls Education Initiative, 2002: 2-6.

³⁹ The Egyptian Experience in Girls Education, http://www2.unesco.org/wef/countryreports/egypt/rapport_3.htm, (4.7.2002).

Izobražene ženske in matere lahko pomembno vplivajo na vrednostni sistem svojih otrok ter jih spodbujajo pri izobraževanju in v življenju nasploh. Zato imajo matere veliko vlogo pri pomembnih življenjskih odločitvah svojih hčera, (npr. poroka, nosečnost) in jim s pravilno vzgojo lahko omogočijo kakovostnejše življenje. (Garza 2000: 11-14)

4.2.1.1. Stopnja pismenosti žensk in izobraževanje deklet

Sodelovanje med šolo in družino je osnovnega pomena za uspešno šolanje otrok. Vloga matere na področju izobraževanja je ponavadi večja od vloge očeta, zlasti pri dekletih. Matere, ki so izobražene boljše poznajo izzive, možnosti in nevarnosti sveta, kar jim omogoča, da oblikujejo pravilen pristop pri vzgoji svojih otrok. Višja je izobrazba staršev, tem višje je njihovo pričakovanje pri izobraževanju in življenju njihovih otrok nasploh.

Na Kitajskem so v provincah Gansu, Ningxia, Qinghai in Guizhou opravili raziskavo med 80 % staršev, ki so se strinjali, da naj bi njihove hčere obiskovale šole. Ob vprašanju do katere stopnje naj bi se ta dekleta šolala, so se pokazale bistvene razlike med njihovimi odgovori: z odgovorom »nisem razmišljal« je odgovorilo 32 % nepismenih staršev, 18,2 % staršev, ki so končali prvo stopnjo osnovne šole, 16 % staršev, ki so končali drugo stopnjo osnovne šole, 8,2 % staršev s končano prvo stopnjo srednje šole in 2,8 % staršev z končano drugo stopnjo srednje šole. Ti podatki kažejo, da imajo starši z nižjo stopnjo izobrazbe, manj razvito mnenje zakaj njihovi otroci hodijo v šolo in nižja pričakovanja o uspehu svojih otrok. V javnomnenjski raziskavi, ki so jo v letih 1992 in 1993 opravili v desetih kitajskih provincah so ugotovili, da je med 2644 vprašanimi nepismenimi ženskami, imelo 57,9 % nepismenih ali delno pismenih očetov in 86,2 % nepismenih ali delno pismenih mater. Iz tega lahko sklepamo, da je v družinah, kjer sta oba starša nepismena, skoraj nemogoče, da bi bili otroci deležni primerne izobrazbe.

V Egiptu je stopnja nepismenosti med ženskami (48,9 %) enkrat večja kot med moškimi (26 %). Leta 1993 tako v tej državi 600000 deklet, ni obiskovalo osnovnih šol, predvsem v ruralnih predelih. V teh območjih Egipta se neizobraženi starši pogosto odločajo za zgodnje poroke deklet, pri čemer so le-te prisiljene zapustiti šolo. V državah E-9 je poleg zgodnjih porok oteževalna okoliščina za šolanje deklet tudi prepričanje, da šolanje deklet zahteva več stroškov, saj tako družina izgubi delovno silo v gospodinjstvu in ostalih domačih opravilih.

Leta 1998 so v Bangladešu izvedli javnomnenjsko raziskavo med nadpovprečno uspešnimi učenci. Vsi med njimi so izjavili, da je najpomembnejši razlog za njihov uspeh, spodbuda njihovih staršev, predvsem mater. V drugi raziskavi so ugotovili, da 95 % žensk pouči svoje otroke o zdravju in primerni osebni higieni, medtem ko to stori le 60 % moških.

Vse matere pa dajejo pomen religioznim in etičnim elementom v vzgoji otrok, na drugi strani pa tem temam namenja pozornost 70 % moških.

V državah E-9 lahko povezavo med vlogo mater in uspehom pri izobraževanju njihovih otrok, predvsem deklet, prikažemo tudi z vpogledom na stopnjo pismenosti žensk in stopnjo, ki meri uspešno opravljeno šolanje do petega razreda pri dekletih: Pakistan, Indija in Nigerija, imajo najnižjo stopnjo deklet, ki uspešno opravijo pet razredov osnovnošolskega izobraževanja, hkrati pa so to tudi države, ki imajo najnižje stopnje pismenosti žensk (Garza 2000: 16-25).

4.2.1.2. Izobrazba žensk in umrljivost otrok

Izobrazba žensk je zelo pomembna, saj lahko izobražene ženske bolje skrbijo za prehranjevanje in zdravje svojih otrok ter celotni družini omogočajo večje možnosti za dobro in kakovostno življenje. V državah E-9 je, zaradi velikega naraščanja prebivalstva, zelo pomembno poučevanje deklet in žena o temah kot so nosečnost, načrtovanje družine in vzgoja otrok.

V tistih državah E-9, kjer imajo višje stopnje pismenosti žensk imajo tudi nizke stopnje umrljivosti otrok. In obratno, države z nizkimi stopnjami pismenosti žensk imajo visoke stopnje umrljivosti otrok. Od tega vzorca izstopa le Indonezija, kjer je zaznati visoke stopnje pismenosti žensk (82,9 %) in visoke stopnje umrljivosti otrok (71 % na vsakih 1000 novorojenih).

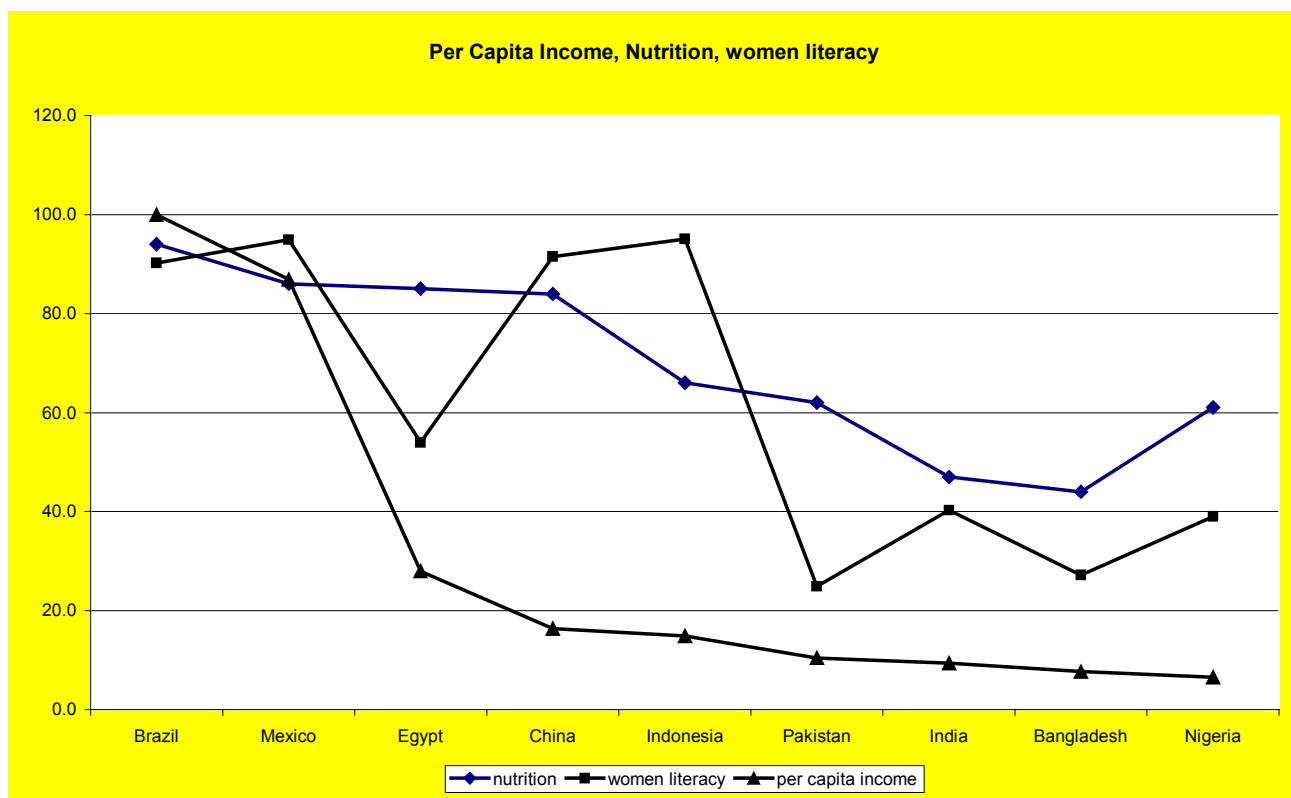
Raziskava v Bangladešu je pokazala, da pismene matere bolj pogosto obiskujejo zdravstvene domove in da obstaja povezava med stopnjo izobraženosti mater, zdravjem in prehranjevanjem otrok ter stopnjo umrljivosti. Tako v Bangladešu število preživelih otrok narašča glede na naraščajočo stopnjo pismenosti žensk. V Indiji ima 87 % podhranjenih otrok tudi nepismene matere. V Indiji, Nigeriji, Bangladešu in Pakistanu so največje stopnje umrljivosti otrok med vsemi državami E-9, v teh štirih državah so tudi najnižje stopnje pismenosti žensk.

V zadnjih letih je v vseh državah E-9, razen v Nigeriji, povprečna dosežena starost žensk narasla, zmanjšala pa se je stopnja umrljivosti otrok. V Nigeriji je povprečna starost, ki jo dosežejo ženske le 54 let. Manj kot 50 % žensk, ki so v reproduktivnem obdobju, pozna moderno načrtovanje družine, manj kot 4 % jih uporablja kontracepcijo. (Garza 2000: 27-31)

Na stopnjo pismenosti in posledično oskrbo, hranjenje in umrljivost otrok pa med drugim vpliva tudi višina dohodka v družini. Povezava med stopnjo pismenosti žensk in višino dohodka je medsebojno odvisna, pogojujejo pa jo tudi različne socio-kulturne

okoliščine, kar bom podrobneje prikazala v poglavju o revščini. Spodnji graf ponazarja povezavo med prihodkom per capita, prehranjevanjem otrok in pismenostjo žensk v državah E-9 v letu 1998.

Graf 7: Povezava med prihodkom per capita, prehranjevanjem otrok in pismenostjo žensk (leto 1998).

Vir: Schwartzman 2000: 6.

4.2.2. Vloga žensk kot učiteljic v šolah

Uspešnost otrok v šoli je v veliki meri odvisna od usposobljenosti učiteljic in učiteljev in od njihove predanosti delu, ki ga opravljajo. Skupaj z učenci so učitelji osnovni del šolskega sistema. Materinstvo in tradicionalna vloga žensk v družini prispevata k večji povezanosti žensk z otroki. To je nedvomno velika prednost, ki olajšuje delo učiteljicam. Predvsem v tradicionalni družbah je delo učiteljic pomembno tudi zaradi tega, ker dajejo staršem več zaupanja ob vpisu njihovih hčera v šolo. Vendar le to ni dovolj. Za uspešno pedagoško delo je potrebno poklicno izobraževanje učiteljic.

Kljub pomembnosti učiteljic v šoli, pa v državah E-9, njihovo delo ni spoštovano in je slabo plačano. Število učiteljic je v večini primerov visoko v prvih stopnjah izobraževalnega

procesa (npr. predšolsko izobraževanje). Z višjimi stopnjami pa se zmanjšuje tudi število učiteljic v šolah.

V Mehiki, Braziliji, na Kitajskem in v Egiptu je odstotek učiteljic v predšolskem izobraževanju zelo visok. Vendar je v večini držav E-9 stopnja izobraženosti predšolskih učiteljic zelo nizka. V Braziliji so učiteljice predšolske vzgoje slabo plačane in slabo izobražene: leta 1993 so naredili raziskavo med 189 učiteljicami. Po teh podatkih 2,7 % učiteljic ni prejelo plačila, 10,4 % je zaslužio manj kot je znašala minimalna mesečna plača, 54,2 % učiteljic je prejelo minimalno mesečno plačo in samo 27,3 % učiteljic je prejelo več kot je znašala minimalna mesečna plača. Raziskava, ki je bila opravljena v različnih predelih Brazilije, je pokazala, da večina predšolskih vzgojiteljic ni dokončala osnovnega izobraževanja.

Po podatkih iz leta 1996 v Indoneziji 23 % učiteljic ni končalo osnovne šole, 37,2 % je opravilo osnovno šolo in le 2,9 % učiteljic ima univerzitetno izobrazbo. Na drugi strani pa so učitelji v prednosti, saj imajo višje stopnje izobrazbe: 18 % jih ni končalo osnovno šolanje, 39,2 % jih je končalo osnovno šolanje ter 3,8 % jih je končalo višje stopnje izobraževanja.

Da se število učiteljic manjša v višjih stopnjah šolanja, kažejo tudi naslednja dejstva. V Bangladešu poučuje v osnovnih šolah 28 % učiteljic, v srednjih šolah pa le 13,88 % učiteljic, kljub dejstvu, da je bil v Bangladešu leta 1991 sprejet zakon, po katerem naj bi bilo v osnovnih šolah 60 % učiteljic. Po ocenah bo ta cilj izpolnjen šele v naslednjih petindvajsetih letih. Raziskave so potrdile, da obstaja neposredna povezava med številom učiteljic v šolah in stopnjo vpisanih deklet, kjer večje število učiteljic vpliva na vpis večjega števila deklet.

Na Kitajskem je bilo leta 1993 35 % učiteljic v osnovnih šolah. Vendar je bilo veliko razlik med posameznimi območji: v Biharju je bilo zaznati najnižjo stopnjo učiteljic v osnovnih šolah (20 %), medtem ko je bila najvišja stopnja v Kerala (67 %). V Egiptu je stopnja učiteljic v šolah 46,6 %, ki pa so povečini prisotne v nižjih stopnjah izobraževalnega sistema. V Mehiki v predšolskem izobraževanju poučuje 99 % učiteljic, v osnovnih šolah 62 % učiteljic ter v srednjih šolah 46 % učiteljic.

Učiteljice predstavljajo vzor dekletom, jih spodbujajo in usmerjajo na njihovi življenjski poti. Vendar kljub temu pogosto opravljajo svoje delo v težkih pogojih, kjer jim primanjkuje potrebnih šolskih rekvizitov, povrh pa za svoje delo prejemajo nizko plačilo.

Učiteljice so zelo dobro sprejete v večini marginalnih skupin v državah E-9, razen v Pakistanu in Nigeriji, kjer obstajajo tradicionalne kulturne in verske ovire. V Pakistanu, kljub težnjam, da bi povečali število učiteljic in tako pritegnili več deklet v šole, verski in družbeno kulturni vplivi nasprotujejo temu cilju. Tako je v nekaterih državah E-9 vloga ženske in

moškega v družbi še vedno podvržena tradicionalnim predsodkom. V takšnem okolju predstavlja še vedno tabu, če je ženska zaposlena in opravlja kakršnakoli dela izven svojega doma.

Države E-9 z najvišjim številom ruralnega prebivalstva imajo najnižje število učiteljic. Nasprotno pa imajo države z manjšim številom ruralnega prebivalstva, kot sta Mehika in Brazilija, večji delež učiteljic. Kitajska je na tem področju izjema, saj je uspela, kljub temu, da ima celo več ruralnega prebivalstva kot Nigerija, Indonezija, Egipt in Pakistan, tudi na podeželju pritegniti veliko število učiteljic ter deklet v šole.

Različne raziskave so tudi pokazale, da je v šolah, kjer vodijo šolo ravnateljice, zaposlenih več učiteljic kot na drugih šolah. Kjer je šola dosti oddaljena od kraja bivanja deklet, pa starši raje omogočijo šolanje svojim hčeram, v primeru, ko na šoli poučuje več učiteljic kot učiteljev. Tudi nedavna raziskava v Indiji je tudi potrdila navedena dejstva. (Garza 2000: 33-40)

4.2.3. Vloga žensk v skupnosti, izobraževanje žensk in naraščanje prebivalstva

Ženske imajo, kot nosilke izobraževanja, pomembno vlogo v oblikovanju skupnosti ter pri prenosu vrednot in načel v družbi. V različnih skupnostih ženske pogosto skrbijo za dostop do osnovnih dobrin in storitev. Poleg tega pa ženske prispevajo tudi k ohranitvi zgodovinskega spomina, ki je osnovni element identitete naroda.

V različnih državah E-9 imajo ženske različne vloge v družbi, kar je odvisno od tradicije, vrednot in navad posameznih skupnosti. V večini tradicionalnih družb z visokim deležem ruralnega prebivalstva kot so Bangladeš, Indija, Egipt in Pakistan, je vloga žensk v družbi prenos vrednot in navad, ki že desetletja prehajajo iz generacije v generacijo.

V državah E-9 je razlika med ruralnimi in urbanimi predeli zelo velika, saj je v določenih predelih držav življenjski standard na stopnji razvitih držav, drugje pa pod povprečjem DVR. V Mehiki in Braziliji, kjer je nizka stopnja ruralnega prebivalstva, imajo ženske bolj raznovrstno vlogo v družbi kot v pretežno ruralnih državah. Predvsem tiste, ki živijo v urbanih delih lahko aktivno sodelujejo v javnem življenju in imajo pomemben družbeni status. Tudi na Kitajskem se vloga žensk, ki živijo v mestih, zelo razlikuje od tistih, ki živijo na podeželju.

Kulturne in tradicionalne zahteve, ki ovirajo izobraževanje žensk, so neposredno povezane z tradicionalnim pojmovanjem ženske kot bitja, ki je zadolženo zgolj za reprodukcijo in vzgojo otrok. Tukaj lahko potrdim drugi del moje hipoteze, ki pravi, da stopnjo izobraževanja določa tudi družbeno in kulturno okolje ter vpliv tradicije in religije.

Kot posledica tega, je tudi nizko število žensk v državah E-9, ki se poslužujejo kontracepcijskih metod in so v večini pripravljene roditi toliko otrok, kot jim dopuščajo njihove fiziološke sposobnosti. Čeprav je bil v državah E-9 v devetdesetih letih dvajsetega stoletja narejen določen napredek pri zmanjševanju števila rojstev, pa rast prebivalstva ostaja visoka. To dejstvo je očitno v Nigeriji in Pakistanu, kjer ni bilo opaziti zadostnega napredka. Na Kitajskem, v Braziliji, Indiji in Bangladešu je stopnja naraščanja rodnosti, kljub negativnim pričakovanjem, znatno upadla.

Obstaja neposredna povezava med upadom naraščanja prebivalstva in izobraževanjem žensk. Izobražene ženske se bolj zavedajo pomena načrtovanja družine in so bolj neodvisne od tradicionalnih vedenjskih vzorcev. V Indoneziji je stopnja pismenosti žensk med najvišjimi v državah E-9, prav tako pa tudi število vpisanih deklet v osnovne šole in stopnja uspešnega dokončanja petega razreda. Posledično je stopnja rodnosti v Indoneziji manjša celo od mehiškega povprečja, kjer obstaja visoka stopnja pismenosti žensk in vpisa deklet v osnovne šole. Pomembno je tudi dejstvo, da imajo v Indoneziji ženske osrednjo vlogo pri izobraževanju v družbi. Na Kitajskem⁴⁰ se je v zadnjem obdobju zvišala stopnja ženske pismenosti, hkrati pa ima Kitajska tudi najnižje stopnje rasti prebivalstva in najvišje stopnje vpisa deklet v šole. Nasprotno pa je v Pakistanu najnižja stopnja pismenosti med ženskami, druga najvišja stopnja rasti prebivalstva, poleg tega pa je vpis deklet v šole zelo nizek.

V Bangladešu, kjer je stopnja ruralnega prebivalstva najvišja med državami E-9 ter nizka stopnja pismenosti žensk, je stopnja naraščanja prebivalstva vseeno nižja kot v Pakistanu, Indiji, Egiptu in Nigeriji. Tako je tukaj opaziti drugačen položaj kot v preostalih državah E-9, kar je mogoče povezati z dejstvom, da je v Bangladešu raven kakovosti šolanja višja kot v Pakistanu, Indiji in Nigeriji.

Stopnje rasti prebivalstva niso povezane le z stopnjami pismenosti žensk. Ženske so lahko pismene, pa se kljub temu ne zavedajo problema naraščanja prebivalstva. Zelo pomemben dejavnik, ki lahko pripomore k zniževanju naraščanja prebivalstva, je poučevanje žensk o reproduktivnem zdravju. Zaradi tega je, poleg splošnega izobraževanja žensk, pomembno tudi populacijsko izobraževanje, ki uči ženske o pomenu načrtovanja družine.

Tudi spodbujanje izobraževanja žensk preko družbenih aktivnosti in različnih medijev je zelo pomembno. Prednost le-tega je v tem, da širjenje različnih znanj na ta način, omogoča bolj neposreden stik s ciljno skupino in ustrežnejše odzivanje na potrebe žensk v njihovih skupnostih. (Garza 2000: 41-48)

⁴⁰ Vendar je Kitajska izjemen primer, saj je glavni razlog upada stopnje rodnosti in naraščanja prebivalstva zelo stroga in aktivna politika načrtovanja družine.

Vloga žensk kot učiteljic in nosilk izobraževanja je zelo pomembna tako v družini, kot v šolah in družbi nasploh. Višja izobrazba žensk prispeva k boljšemu izobraževanju njihovih otrok, bolj kakovostni vzgoji in prehranjevanju ter manjši umrljivosti otrok. Izobražene matere dajejo enakovreden poudarek izobraževanju deklet kot dečkov, kar je zelo pomembno za izobraževanje deklet in njihovo prihodnost. Ženske imajo tudi v šolah pomembno vlogo saj kot izobraženke predstavljajo zgled ostalim, starši pa imajo pogosto več zaupanja pri učiteljicah kot učiteljih, posebno, ko gre za izobraževanje deklet. Vloga žensk v družbi in njihovo izobraževanje pa je zelo odvisno od pojmovanja ženske in njene vloge, saj tradicionalna okolja zahtevajo tudi tradicionalno vedenje žensk in jih določajo predvsem kot matere in gospodinje. V modernejših družbah je pomen izobraževanja žensk in njihovega aktivnega sodelovanja v družbenem življenju bolj izpostavljen, v takšnem okolju je bolj viden tudi vpliv stopnje izobraževanja žensk na zmanjšanje stopnje rodnosti.

V nadaljevanju bom, kot sredstvo uspešnega izobraževanja žensk in izboljševanja stopnje nepismenosti žensk v državah E-9, predstavila neformalno izobraževanje.

4.3. NEFORMALNO IZOBRAŽEVANJE IN NEPISMENOST ŽENSK

Nepismenost in neformalno izobraževanje sta bili v zadnjih letih glavni temi izobraževalnih politik v državah E-9, saj teh devet držav skupaj predstavlja dve tretjini nepismenega prebivalstva sveta, med katerim je večina žensk. Na srečanju ministrov za izobraževanje držav E-9 avgusta 2001 v Pekingu, so udeleženci potrdili nadaljnje zavzemanje za doseg pismenosti vseh prebivalcev. V Pekinški deklaraciji so izpostavili pomembnost sodelovanja celotne družbe ter poudarili, da je nepismenost v tesni povezavi z revščino. Revščino je mogoče omejiti in iztrebiti le z učinkovitimi strategijami za zajezitev nepismenosti in uveljavitvijo osnovnega izobraževanja za vse otroke.

V državah E-9 se je izkazalo, da formalni izobraževalni sistem ni dovolj za premostitev težav na področju odrasle nepismenosti, predvsem v revnih in marginalnih družbah, pri ruralnem prebivalstvu, etničnih skupnosti in ženskah. V večini držav se je neformalno izobraževanje izkazalo kot zelo uspešno predvsem tam, kjer formalni izobraževalni programi niso dosegli svojih ciljev: pri otrocih, ki ne obiskujejo ali ne končajo osnovne šole, pri mladini in odraslih, ki so nepismeni in nikoli niso bili deležni nobene oblike izobraževanja. (Mputu 2001: 3-6)

Neformalno izobraževanje ne bi smelo biti pojmovano kot alternativni izobraževalni sistem ali celo kot bližnjico do hitrega izobraževanja prebivalstva. Neformalno izobraževanje

je oblika izobraževanja, ki ponuja novo priložnost ali možnost nadoknaditi znanje tistim, ki iz različnih vzrokov, niso bili deležni formalnega šolanja. Tako neformalno izobraževanje igra pomembno vlogo pri izpolnjevanju EFA ciljev, zlasti v ruralnih in revnih območjih. Izmed vseh strategij, ki so jih države E-9 izvajale za doseg boljšega položaja v izobraževanju žensk, se je prav neformalno izobraževanje izkazalo za najbolj učinkovito.

Neformalno izobraževanje predstavljajo organizirane oblike izobraževanja, ki imajo različno dobo trajanja in se ne ujemajo z definicijo formalnega izobraževanja.⁴¹ Neformalno izobraževanje je namenjeno osebam vseh starosti in poteka tako znotraj kot zunaj izobraževalnih institucij. Programi neformalnega izobraževanja so namenjeni predvsem opismenjevanju in poučevanju osnovnih računskih funkcij ter pridobivanju pomembnih delovnih in življenjskih spretnosti. (Mputu 2001: 74-75) V nadaljevanju so predstavljene glavne oblike neformalnega izobraževanja v državah E-9.

V Bangladešu se kot glavni instrument v boju zoper nepismenost pojavlja neformalno izobraževanje. Država spodbuja neformalno izobraževanje, ker lahko tako dosežejo številčno prebivalstvo v krajih njihovega bivanja, ne da bi bili ljudje primorani zapuščati domove ali svoja delovna mesta. V Bangladešu so omenjeni programi namenjeni otrokom, mladostnikom in odraslim, poseben poudarek je namenjen izobraževanju žensk. Njihovi rezultati so zelo dobri, kajti v zadnjih desetih letih je nepismenost upadla za 20 %.

V Braziliji je največ nepismenih med starejšim prebivalstvom v najrevnejših predelih na severovzhodu države. Dober primer boja proti nepismenosti je iniciativa Solidarnost pri akcijah opismenjevanja (»Solidarity in Literacy Actions«), kjer se je leta 1999 izobraževalo 300000 ljudi. To pa predstavlja pomemben, a hkrati majhen dosežek, glede na veliko število nepismenih odraslih v teh predelih.

V Indiji je bilo leta 1991 200 milijonov nepismenih odraslih, kar je predstavljalo največjo skupino nepismenih oseb na svetu. V zadnjem desetletju so vzpostavili različne programe neformalnega izobraževanja (npr. Nacionalna opismenjevalna akcija - »National Literacy Mission«) in z njimi dosegli več kot 90 % prebivalstva celotne države. Tako je v tem času nepismenost upadla iz 48 % na 34 %.

Leta 1991 je bila stopnja nepismenosti na Kitajskem 22,3 %, kar je predstavljalo 180 milijonov nepismenih. Do leta 1997 je stopnja nepismenosti padla na 16,4 %. Na Kitajskem so v zadnjem desetletju namenili velik poudarek zmanjševanju nepismenosti med ruralnim

⁴¹ Formalno izobraževanje predstavlja organizirano izobraževanje, ki ga podpira državni sistem osnovnih šol, srednjih šol in fakultet ali drugih izobraževalnih institucij, ki jih podpira oblast (Mputu 2001: 84).

odraslim prebivalstvom. Uvedli so veliko večernih šol, namenjenim osebam z nedokončano osnovno šolo in nepismenim.

Leta 1999 je bilo v Egiptu 33 % odraslega prebivalstva nepismenega, stopnja ženske nepismenosti pa je bila enkrat večja kot stopnja moške nepismenosti. V Egiptu poznajo prostovoljne programe opismenjevanja, kjer poleg učiteljev poučujejo tudi študentje. Druga oblika neformalnega izobraževanja so t.i. potujoče karavane, ki prebivalstvo oddaljenih območij učijo o pomembnosti izobrazbe ter spodbujajo nepismeno prebivalstvo, da se priključi njihovim programom. V Egiptu imajo tudi nekatere televizijske hiše, ki preko poučnih življenjskih zgodb s pomočjo filma spodbujajo prebivalstvo k izobraževanju.

V Indoneziji izvajajo neformalne opismenjevalne programe skupaj z različnimi ministrstvi (ministrstvo za družino, ministrstvo za religiozna vprašanja, ministrstvo za izobraževanje in kulturo). V osmih letih je odstotek nepismenega prebivalstva med 15-24 letom starosti upadel za 50,36 %. Leta 1996 je bilo v Indoneziji 1,3 milijona nepismenih, do leta 1998 pa je to število upadlo na 662551.

V Mehiki se odstotek nepismenega odraslega prebivalstva ni dosti spremenil med leti 1990-1997 (iz 12,6 % na 10,6 %). Pri neformalnih programih opismenjevanja sodelujejo predstavniki lokalne skupnosti, prostovoljci iz vladnih ter nevladnih organizacij ter privatne institucije. Leta 1998 je v Mehiki prisostvovalo 2,6 milijona nepismenih odraslih v omenjenih programih izobraževanja.

V Nigeriji je skoraj polovica odraslega prebivalstva nepismenega. Vlada poskušala zmanjšati to število v sodelovanju z mednarodnimi organizacijami. Te organizacije tudi financirajo različne projekte, ki so povezane z opismenjevanjem prebivalstva, izobraževanjem ruralnega prebivalstva, šolanjem deklet, itn.

V Pakistanu je bilo v devetdesetih letih dvajsetega stoletja mogoče vzpostaviti le nekaj programov za opismenjevanje odraslih. To je zelo zaskrbljujoče ob dejstvu, da je v Pakistanu 42 milijonov nepismenih odraslih. V Panjabu je bila v tem obdobju samo tretjina pismenih žensk, v južnem delu te pokrajine pa je bilo kar 80 % odraslega prebivalstva nepismenega. Tu so vzpostavili neformalno izobraževanje, kjer nevladne organizacije sodelujejo skupaj z lokalno skupnostjo. Te izobraževalne centre obiskuje okoli 10000 ljudi, od česar je 95 % deklet in žena. Ti centri delujejo zelo uspešno, saj ni nikakršnega osipa in vsi dokončajo šolanje. Starši deklet so bili zadovoljni z njihovim šolanjem in spodbujajo nadaljnje izobraževanje svojih hčera. Tudi v sosednjih območjih se zavzemajo za vzpostavitev podobnih programov, vendar je to težko doseči, saj neformalno izobraževanje država ne sprejema kot enakovredno formalnemu. (Schwartzman 2000: 24-29)

Problem neformalnega izobraževanja v nekaterih državah E-9 je v tem, da starši in družba nasploh pojmujejo neformalno izobraževanje kot drugorazredno ali manjvredno izobraževanje. Prav tako dostikrat ni podprto s strani države, ki mu namenja manj izdatkov kot formalnem izobraževalnemu sistemu. V večini primerov je neformalno izobraževanje pojmovano kot kredibilno le, ko ponuja možnost kasnejšega prehoda na formalno izobraževanje ali ko je enakovredno šolskim stopnjam formalnega izobraževanja. Kljub vsemu pa se je v preteklih izkušnjah držav E-9 izkazalo, da bi morale države, glede na veliko uspešnost programov neformalnega izobraževanja v boju z nepismenostjo odraslih, še zlasti pa žensk, vključiti to vrsto izobraževanja v sklop državnih strategij pri uresničitve ciljev EFA.

V nadaljevanju bom predstavila vlogo informacijske tehnologije in izobraževanja na daljavo pri šolanju otrok, odraslih in učiteljev.

4.4. INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA IN IZOBRAŽEVANJE NA DALJAVO

Leta 1993 so v New Delhiju ministri za izobraževanje držav E-9 poudarili pomembnost informacijske tehnologije in izobraževanja na daljavo⁴² za izpolnitev ciljev EFA v njihovih državah. Teh devet držav je postavljenih pred nekatere skupne izzive v izobraževanju: v vseh državah se kažejo potrebe po večjem številu osnovnih in nižjih srednjih šol ter po večjem številu dobro usposobljenih učiteljev. Vse države se soočajo s problemom odrasle nepismenosti in poleg tega v večjem ali manjšem obsegu omogočajo več možnosti pri izobraževanju moškim kakor ženskam ter dečkom kakor dekletom.

Države E-9 v zasledovanju ciljev EFA uporabljajo informacijsko tehnologijo in izobraževanje na daljavo v štiri različne namene:

Kot alterantivo ali kot dopolnilo formalnemu osnovnošolskemu izobraževanju. Vendar ta vrsta izobraževanja ni bila dosti uporabljena, izvzemši Brazilijo in Mehiko.

Nasprotno pa so vpeljali nekatere obsežne in uspešne programe izobraževanja na daljavo pri nižjem srednješolskem izobraževanju. Pri tem sta Brazilija in Mehika razvili obsežne programe, saj se približujeta UPE in tako postaja tu sekundarna izobrazba vedno bolj pomembna. Sledita jima Indija in Indonezija, veliko potenciala pa obetata tudi Kitajska in Egipt.

Pri izobraževalnih programih, ki so namenjeni izobraževanju odraslih in so v domeni samih držav, v večji meri pa nevladnih organizacij. Ti programi izobraževanja na daljavo niso

⁴² Izobraževanje na daljavo predstavlja različne izobraževalne programe, ki posredujejo znanje preko tiskanih, audio-vizualnih in drugih telekomunikacijskih medijev.

tako obsežni kot zgoraj omenjeni srednješolski programi. Vendar se pojavlja dejstvo, da so na tem področju nevladne organizacije zelo aktivne, toda njihovo delo pogosto ni dovolj cenjeno, niti ni omenjeno v poročilih držav.

Informacijska tehnologija in izobraževanje na daljavo je razširjeno pri izobraževanju učiteljev, tako z namenom usposobiti čim več učiteljev kot tudi nadgraditi njihovo znanje in nadaljnje usposabljanje učiteljev. (Creed in Perraton 2001: 5-7)

Izkušnje držav E-9 kažejo, da je bilo izobraževanje na daljavo v večjem obsegu uporabljeno pri nižjih srednješolskih programih ter pri izobraževanju učiteljev. V nadaljevanju bom natančneje prikazala vrste programov, ki so uporabljali informacijsko tehnologijo in izobraževanje na daljavo po posameznih državah E-9.

V Bangladešu poteka izobraževanje na daljavo predvsem preko Bangladeške odprte univerze (Bangladesh Open University). Delovanje te univerze je, poleg univerzitetnega programa, namenjeno tudi neformalnemu izobraževanju na srednješolski stopnji, ki zajema predvsem oddaljeno, revno in ruralno prebivalstvo. Na tej univerzi se preko izobraževanja na daljavo izobražujejo tudi učitelji.

Brazilija ima dolgoletne izkušnje pri televizijskem in radijskem oddajanju izobraževalnega programa, ki je namenjen učencem srednješolskega izobraževanja, ki ne obiskujejo formalnih izobraževalnih programov. *Telecurso 2000* je največji program na področju sekundarnega izobraževanja na daljavo na svetu.

Kitajska je s pomočjo izobraževanja na daljavo preoblikovala prejšnji sistem osnovnega izobraževanja v devetletno obvezno osnovnošolsko izobraževanje. Zaradi obsega prebivalstva te države je satelitsko predvajanje izobraževalnih programov v ekonomskem smislu zelo rentabilno. Veliko število učiteljev se izobražuje s programi izobraževanja na daljavo. Imajo pa tudi nekaj izkušenj z uporabo računalniške tehnologije v šolah ter pri poučevanju odraslih na področju kmetijstva. Centralna radijsko televizijska univerza (Central Radio and Television University) je verjetno največja izobraževalna institucija na svetu.

V Egiptu uporabljajo komunikacijsko tehnologijo v nekaterih šolah, predvajanje radijskih izobraževalnih programov in video-konferenc pa pri izobraževanju učiteljev. Vendar je v Egiptu stopnja uporabe izobraževanja na daljavo manjša kot v ostalih državah E-9.

V Indiji uporabljajo izobraževanje na daljavo in informacijsko tehnologijo pri nižjih srednješolskih stopnjah izobraževanja ter pri izobraževanju učiteljev. Obstaja tudi veliko število nevladnih organizacij, ki delujejo v okviru izobraževanja na daljavo pri odraslem prebivalstvu.

Indonezija izvaja programe izobraževanja na daljavo kot dopolnilo pri delu formalnega šolskega sistema. Ustvarila je tudi mrežo institucij namenjenih otrokom, ki ne obiskujejo šol, na osnovnošolski in nižji srednješolski stopnji. Predvajanje izobraževalnih radijskih programov predstavlja osnovno sredstvo izobraževanja na daljavo v Indiji. Izobraževanje na daljavo je namenjeno tudi usposabljanju učiteljev.

S tridesetletno tradicijo *Telesecundaria* prevladuje med programi izobraževanja na daljavo v Mehiki. Ta program nudi alternativno vejo nižje srednješolskega izobraževanja, ki v pretežno ruralnih predelih s pomočjo televizijskih izobraževalnih programov spodbuja izobraževanje prebivalstva etničnih manjšin. Nekaj podobnih poskusov pa je bilo narejenih tudi na osnovnošolski stopnji. Le malo pa je izobraževanja na daljavo na področju izobraževanja učiteljev.

V Nigeriji prevladujeta dve vrsti programov izobraževanja na daljavo: program na področju osnovnega šolanja, kjer s pomočjo radia izobražujejo nomadsko prebivalstvo ter program Državnega učiteljskega inštituta (National Teachers Institute)⁴³.

V Pakistanu je bila leta 1974 ustanovljena Odprta univerza (Open University), danes imenovana Allama Iqbal Open University, ki s svojimi programi prevladuje na področju izobraževanja na daljavo. Le-ta izvaja nekaj projektov pri osnovnošolskem izobraževanju in izobraževanju osnovnošolskih učiteljev. (Creed in Perraton 2001: 8-10)

V državah E-9 je uporaba informacijske tehnologije in izobraževanja na daljavo razširjena zlasti pri nižje srednješolski stopnji ter pri izobraževanju učiteljev, na osnovnošolski stopnji pa so realizirani programi redkejši. Tudi največji uspeh v izobraževanju na daljavo je zaznati prav pri nižje srednješolskih programih ter pri izobraževanju učiteljev.

Pri izvajanju programov izobraževanja na daljavo v državah E-9 uporabljajo različne vrste tehnologije. Večino dvajsetega stoletja so prevladovali tiskani mediji, ki še danes ostajajo osnova pri večini programov. V novem obdobju pa so začeli uporabljati tudi modernejšo tehnologijo. Mehiška *Telesecundaria* je ostanek obdobja, velikih projektov, ko so izobraževalne vsebine predvajali s pomočjo televizije. Indonezija je s predvajanjem preko radia dosegla prebivalstvo, ki je razdrobljeno po njenem arhipelagu. Kitajska in Indija že dolgo uporabljata satelitsko predvajanje izobraževalnih programov. Velikost držav E-9 in zelo veliko število potencialnih učencev, omogoča v teh državah predvajanje izobraževalnih programov preko satelita, kar je tudi cenovno ugodno.

Danes države E-9 začenjajo koristiti tudi bolj napredno informacijsko tehnologijo. Indija je naredila nekaj poskusov z video-konferencami pri izobraževanju učiteljev. Pri

⁴³ Državni učiteljski inštitut v Nigeriji je verjetno edini samostojni inštitut za izobraževanje na daljavo na svetu.

programih izobraževanja na daljavo na univerzitetni stopnji je začela uporabljati računalniško tehnologijo, v prihodnosti pa jo nameravajo uporabljati tudi pri nekaterih projektih osnovnošolskega izobraževanja.

Pri uporabi informacijske tehnologije in izobraževanja na daljavo v državah E-9 se je potrebno zavedati nekaterih omejitev. Bolj izpopolnjena in interaktivna je tehnologija, bolj je verjetno, da bodo stroški višji. V državah E-9 je na področju izobraževanja najbolj prikrajšano ravno prebivalstvo oddaljenih, težko dostopnih in revnih območji, kjer je oskrba z elektriko neredna ali pa je sploh ni, telefonske linije pa so redke. Na takih območjih je informacijsko tehnologijo težko uporabljati, poleg tega pa je delovanje počasno in drago. Tako ostajajo radio in tiskani mediji najbolj razširjena ter najcenejša vrsta uporabljene tehnologije.

Pojavlja se tudi problem, ko institucije izobraževanja na daljavo ne sodelujejo najbolje ali niso dobro povezane z institucijami formalnega izobraževalnega sistema. Raziskave so pokazale, da je bilo relativno malo učencev, ki so opravili nižje srednješolsko izobraževanje preko izobraževanja na daljavo, zmožno vstopiti v formalne izobraževalne programe višje srednješolske stopnje.

Medtem ko so v večini azijskih držav odprli nacionalne odprte univerze, z raznovrstnimi izobraževalnimi programi, pa v Egiptu, Nigeriji, Braziliji in Mehiki nimajo podobnih univerz. Na omenjenih azijskih univerzah izvajajo tudi izobraževanje na daljavo pri odrasli populaciji, v Latinski Ameriki pa so podobni programi večinoma v domeni nevladnih organizacij in institucij Rimokatoliške cerkve.

V nekaterih državah E-9, še posebno na Kitajskem, v Egiptu in Nigeriji se oblasti ter družba še ne zavedajo dovolj pomembnosti izobraževanja na daljavo. Vendar pa bo v državah E-9, po napovedih nekaterih raziskav, zaradi velikega števila prebivalstva, v prihodnosti mogoče oblikovati programe izobraževanja na daljavo, ki bodo cenovno ugodni tako za učence kot tudi za izobraževalne institucije. (Creed in Perraton 2001: 11-13)

V tem poglavju sem izpostavila najpomembnejše načine in pristope, ki lahko pripomorejo k zmanjšanju diskriminacije žensk na področju izobraževanja v državah E-9. Zelo pomembno je izobraževanje deklet, saj lahko le to pripelje do bolj izobraženih žensk. Pomembna je tudi vloga žensk kot učiteljic v družini, šoli in celotni družbi, kar prav tako pozitivno vpliva na izobrazbeni vidik žensk. Kot tretji omenjeni pristop ima neformalno izobraževanje, zaradi različnih možnih oblik prilagajanja življenjskim razmeram žensk, zelo pomembno funkcijo pri opismenjevanju žensk. Zadnji pristop, ki sem ga predstavila pa se nanaša na uporabo informacijske tehnologije in izobraževanja na daljavo ter spada med najobetavnejše načine izobraževanja v prihodnosti, zlasti v državah, ki imajo veliko

prebivalstva in površine. V nadaljevanju bom obravnavala pomen izobraževanja žensk v državah E-9.

POMEN IZOBRAŽEVANJA ŽENSK

V petem poglavju bom predstavila, zakaj je tako pomembna izobrazba žensk in na katerih področjih so pozitivni prispevki izobraženih žensk najpomembnejši za posameznika ter tudi za razvoj družbe kot celote v državah E-9. Obravnavala bom, kakšen pomen ima izobraževanje žensk za zmanjšanje revščine in naraščanje prebivalstva ter izboljšanje napredka in razvoja celotne družbe. Poznati pomen izobraževanja žensk pomeni tudi večje zavedanje različnih prednosti le-tega ter možnost, da se posledično začnemo bolj zavzemati za izboljšanje položaja žensk na področju izobraževanja.

5.1. REVŠČINA

Na svetu živi 1,2 milijarde ljudi v absolutni revščini⁴⁴, večino predstavljajo ženske. Na svetu tudi ni države, kjer bi ženske zaslužile več kot moški. Prav tako je med ženskami več nezaposlenosti kot med moškimi.

V državah E-9 kot tudi v ostalih DVR je bogastvo zelo neenakomerno razporejeno med različnimi družbenimi skupinami. Revščina in nizka stopnja življenjskega standarda, gospodarsko zaostajanje in odvisnost od razvitega sveta, vplivajo na slab položaj žensk v teh državah. Spodnja tabela prikazuje BDP per capita v posameznih državah E-9.

Tabela 8: BDP per capita v US\$ v posameznih državah E-9 (podatki iz leta 2001).

DRŽAVA	BDP per capita (v US\$ v letu 2001)
Bangladeš	370
Brazilijska	3060
Kitajska	890
Egipt	1530
Indija	460
Indonezija	680
Mehika	5540
Nigerijska	290
Pakistan	420

Vir: Data and Statistics, <http://www.worldbank.org/data/countrydata/countrydata.html>, po World Bank Group (1.9.2002).

⁴⁴ Absolutna revščina pomeni, da je prebivalstvo ali del prebivalstva sposobno zagotoviti le osnovna sredstva za preživetje, kot so hrana, obleka in bivališče (Todaro 1997: 661).

V državah E-9 so urbani predeli običajno bogatejši od revnih ruralnih območij. Vendar se revščina pojavlja tudi na obrobju velikih mest, kjer ljudje živijo v t.i. barakarskih naseljih. Tudi odstotek urbanega prebivalstva kaže na stopnjo gospodarske razvitosti držav, pri čemer so države z višjim odstotkom urbanega prebivalstva običajno bolj razvite od tistih z nižjim. Vendar stopnjo gospodarske razvitosti definirajo različni dejavniki, med katerimi so nekateri v določenih okoljih prevladujoči, v drugih pa ne.

Tabela 9: Odstotek urbanega prebivalstva v posameznih državah E-9 (podatki iz leta 2001).

DRŽAVA	% urbanega prebivalstva (v letu 2001)
Bangladeš	25,6
Brazilijska	81,7
Kitajska	36,7
Egipt	42,7
Indija	27,9
Indonezija	42,0
Mehika	74,6
Nigerija	44,9
Pakistan	33,4

Vir: Data and Statistics, <http://www.worldbank.org/data/countrydata/countrydata.html>, po World Bank Group (1.9.2002).

Naslednji indikator, ki ponazarja stopnjo življenjskega standarda v državah E-9 je povprečna pričakovana življenjska doba prebivalstva, kar ponazarja spodnja tabela.

Tabela 10: Povprečna pričakovana življenjska doba prebivalstva v posameznih državah E-9 izražena v letih (podatki iz leta 2000).

DRŽAVA	Povprečna pričakovana življenjska doba (leta)
Bangladeš	61,2
Brazilijska	68,1
Kitajska	70,3
Egipt	67,5
Indija	62,8
Indonezija	66
Mehika	73
Nigerija	46,8
Pakistan	63

Vir: Data and Statistics, <http://www.worldbank.org/data/countrydata/countrydata.html>, po World Bank Group (1.9.2002).

V državah E-9 so v mnogih, zlasti ruralnih, oddaljenih ali težko dostopnih predelih, pa tudi v revnih predelih mest, življenjske razmere tako težke, da morajo vsi člani družine delati, tudi otroci. Otroci večinoma pomagajo pri domačih opravilih ter pri oskrbi družine z vodo in hrano. V najrevnejših območjih v državah E-9 je delo otrok del krutega vsakdana, kjer so le-ti zaradi tega primorani opustiti šolanje in ostati doma ali pa je njihovo udejstvovanje v šoli zelo skromno in neuspešno. V večini primerov dajejo družine, ki se soočajo z težkim ekonomskim položajem, prednost izobraževanju dečkom kot dekletom. Tako so ponavadi dekleta prikrajšana že pri osnovnošolskem izobraževanju in morajo ostati doma.

Revščino je mogoče iztrebiti le s pomočjo učinkovitih in kakovostnih izobraževalnih politik. Zato je zelo pomembno, da se doseže dva cilja, ki najbolj pestita teh devet držav: splošna osnovnošolska izobrazba vseh šoloobveznih otrok in pismenost odrasle populacije.

Po mnenju Todara (1997: 386) diskriminacija žensk na področju izobraževanja zavira ekonomski razvoj in povečuje socialno neenakost. Nelly P. Stromquist (1997: 17) meni, da znanje in vrednote, ki jih ženska pridobi skozi izobraževanje pozitivno vplivajo na njeno osebnost, prav tako pa imajo pozitiven vpliv v družbi. Izobražena ženska si želi biti tudi zaposlena in služiti denar. Tako imajo družine več finančnih sredstev, kar jim omogoča lažje vsakdanje življenje, boljšo skrb za otroke in možnost, da se bodo otroci lahko izobraževali.

Izobrazba vpliva tudi na BDP in sicer obstaja povezava med višjo izobrazbo in višjim BDP (Stromquist, 1997: 17). Države, kjer je manjša razlika med žensko in moško izobrazbo, imajo večji BDP (Stromquist, 1997: 18 po King in Hill, 1993). Izobrazba ima tudi dolgoročne učinke na industrijsko proizvodnjo in kmetijstvo. Ženska, ki ima višjo izobrazbo je bolj produktivna, tako v podjetju kot tudi na kmetiji. (Todaro: 1997: 386)

Ženskam in dekletom je potrebno omogočiti enake možnosti v izobraževanju kakor moškim. Izobražene ženske se bodo lažje prebijale skozi življenje ter s svojim znanjem in vrlinami dosegle več blagostanja za člane svoje družine. Vloga žensk v družini, družbi in javnem življenju zelo pomembna in vpliva na razvoj posameznika kar posredno vpliva tudi na izboljšanje gospodarskega in socialnega stanja v celotni državi.

5.2. RAST PREBIVALSTVA

Kot je prikazano že v predhodnih poglavjih, izobraževanje žensk neposredno vpliva na zmanjšanje rodnosti in upad rasti prebivalstva. To dejstvo je zelo pomembno za države E-9, saj te države skupaj predstavljajo več kot polovico svetovnega prebivalstva.

Ker je v državah E-9 revščina velik socialni problem, se številčnejše družine težje preživljajo, kot tiste, kjer je manj otrok. Izobražene ženske se zavedajo, da bodo svojim otrokom in ostali družini lažje zagotovile dostojno življenjsko raven, če bodo imele manj otrok in bodo razumno načrtovale širjenje družine. Vendar samo osnovna izobrazba ali pismenost, ne zagotavljata tega, da se ženske zavedajo pomena načrtovanja družine. Zato so potrebni izobraževalni programi na področju reproduktivnega znanja, spolnega vedenja in načrtovanja družine.

Že v otroštvu in mladosti je potrebno seznaniti dekleta o pomembnih reproduktivnih temah. Odrasle ženske morajo poznati pomen načrtovanja družine, nevarnosti spolno prenosljivih bolezni, možnosti preprečevanja zanositve in uporabe kontracepcijskih sredstev, primerno zdravstveno nego v času nosečnosti ter pravilno nego novorojenčkov. Pomembno je, da se dekleta in ženske zavedajo svojih pravic, saj lahko s tem preprečimo spolno nasilje nad ženskami, prisilne poroke ali prostitucijo. Ženske bi morale spoznati, da imajo pravico nadzora lastne plodnosti in soodločanja o številčnosti družine.

Zanemarjanje izobraževanja žensk na tem področju lahko vodi k vrsti resnih težav, ki si jih mednarodna skupnost prizadeva iztrebiti. Med omenjene probleme spadajo: naraščanje svetovnega prebivalstva in visoka stopnja rodnosti; HIV/AIDS; umrljivost otrok; umrljivost mater ob porodu; nosečnost med najstnicami; spolno nasilje; itd.

Pravica žensk do izobraževanja na področju reproduktivnosti in spolnosti je zelo pomembna za izboljšanja položaja žensk, predvsem v državah E-9 in ostalih DVR, kjer so osnovne pravice žensk bistveno manj spoštovane kot v razvitem svetu.

Pri tem pa je pomemben spremenjen odnos do vprašanj reprodukcije celotne družbe, predvsem pa moških. Pristop moških do odnosov med spoloma in spolnega vedenja začne nastajati že v otroštvu, z zgodnjo socializacijo in izobraževanjem. Zato je potrebna primerna vzgoja dečkov pri pomembnih življenjskih vprašanjih (npr. reproduktivno znanje in vedenje; enakost med spoloma), kar vpliva na njihov odnos do žensk.

Potrebno je tudi izboljšati komunikacijo med moškimi in ženskami, doseči zavedanje skupne odgovornosti enakopravnih partnerjev v družini in v družbi. Moški bi morali dajati večji poudarek primernemu reproduktivnemu vedenju ter sodelovati pri načrtovanju družine.⁴⁵

Za zmanjšanje naraščanja prebivalstva in stopnje rodnosti sta potrebna tako splošno izobraževanje kot tudi populacijsko izobraževanje žensk. Ženske brez splošnega izobraževanja ostanejo nepismene in ne razumejo pomembnosti populacijske problematike ter

⁴⁵ Reproductive Health and Education: The Mutual Relationship, <http://www.unfpa.org/modules/intercenter/cycle/education.htm>, (30.7.2002).

vzroka za njihovo slabo ekonomsko stanje, niti ne morejo na to dosti vplivati, zaradi slabih možnosti za zaposlovanje in izboljšanje svojega položaja. Vendar tudi samo osnovno izobraževanje ni dovolj, saj je potrebno poučiti ženske o pomembnosti načrtovanja družine, možnosti uporabe kontracepcijskih sredstev, nevarnosti spolno prenosljivih bolezni, splavu, itn. Tudi na koncu tega poglavja lahko potrdim svojo hipotezo, ki zagovarja vpliv izobraževanja žensk na zmanjšanje stopnje rodnosti.

5.3. NAPREDEK IN RAZVOJ

Za države E-9, ki spadajo med DVR je zelo pomemben napredek in razvoj njihove družbe in države. Da bi to dosegli, pa je potrebno izboljšati razmere na različnih področjih človekovega delovanja, eno izmed teh področij, pa predstavlja tudi izobraževanje žensk.

Od 26. avgusta do 4. septembra 2002 je v Johannesburgu potekal Svetovni vrh o trajnostnem razvoju. Predsedujoči UNESCO, Koichiro Matsuura, je ob tej priložnosti poudaril, da je potrebno za trajnostni razvoj spremeniti miselnost in delovanje ljudi povsod po svetu. Spremembe niso potrebne le v šolah, ampak v življenju ljudi nasploh. Da bi dosegli trajnostni razvoj, morajo biti državljani sleherne države izobraženi in sposobni sprejemati pravilne odločitve v vedno bolj kompleksni družbi današnjega sveta.

Vzporedno z Svetovnim vrhom o trajnostnem razvoju pa je južnoafriško ministrstvo za izobraževanje v sodelovanju z UNESCO in nevladno organizacijo UNESCO Liaison Committee, organiziralo srečanje na temo »Izobraževanje za trajnostni razvoj«. UNESCO je ob tej priložnosti predstavil Generalni skupščini Združenih narodov tudi japonski predlog o novi iniciativi: Izobraževalna dekada za trajnostni razvoj, ki naj bi se začela leta 2005.⁴⁶

Trajnostni razvoj in napredek človeštva sta v tesni povezavi s položajem in pravicami žensk, ki jih imajo v družbi ter z njihovimi možnostmi izobraževanja. Čeprav bi morala biti napredek in razvoj enaka tako za moške kot za ženske, pa so ženske tiste, ki so na mnogih področjih v slabšem položaju. Na svetu ženske posedujejo manj kot 1 % nepremičnin in zemlje, vendar so prav ženske tiste, ki so dostikrat odgovorne za večino poljedelske proizvodnje, hrane in drugih življenjskih potrebščin za oskrbo svojih družin.

Ženske z višjo stopnjo izobrazbe se bolj vključujejo v politično življenje, zavedajo se svojih državljskih pravic in aktivno sodelujejo na volitvah. Izobražene ženske lahko

⁴⁶ Education for Sustainable Development
http://portal.unesco.org/ev.php?URL_ID=5473&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201&reload=1033616308, (10.9.2002).

prispevajo k preoblikovanju družbe in k napredku na mnogih področjih od znanosti, blagostanja, kulture do ohranjanja miru in stabilnosti mednarodne skupnosti.

Leta 1996 so vzpostavili program »Ženske in kultura miru« (Women and Culture of Peace) z namenom: podpreti ženske iniciative, ki se zavzemajo za mir; povečati moč in vpliv žensk pri političnih procesih; povečati vpliv žensk pri ekonomskih in varnostnih vprašanjih, itn.

V decembra 2000 je bila v Hanoi regionalna konferenca »Azijske ženske za kulturo miru«, kjer so med drugim poudarili, da sta izobraževanje in spoštovanje človekovih pravic ključna procesa, ki vodita k trajnostnemu razvoju in napredku.

Tako v razvitem svetu ter še bolj v državah E-9 in ostalih DVR je bil v preteklosti zanemarjen ženski pristop pri reševanju različnih problemov v svetu. Vendar si nadaljnjega uspešnega razvoja človeštva ni mogoče predstavljati brez večjega prisostvovanja žensk, saj omogočajo drugačen, manj tekmovalen in bolj kooperativen pogled na človeško družbo in dogajanje v njej. Da bi zagotovili napredek in trajnostni razvoj sveta, je potrebno dejavnost žensk razširiti v naravovarstveni, ekonomski, politični, družbeni, kulturni ter osebni sferi. Trajnostni razvoj zahteva, da začnemo svet priznavati in upoštevati potrebe žensk ter njihovo vizijo za napredek.⁴⁷

V tem poglavju sem predstavila pomen izobraževanja žensk za različne sfere posameznikovega življenja ter na delovanje celotne družbe. V nadaljevanju bom proučila, zakaj prihaja do diskriminacije žensk na področju izobraževanja v državah E-9 ter poskušala vzroke za takšno stanje tudi razložiti..

6. VZROKI ZA DISKRIMINACIJO ŽENSK NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA

V šestem poglavju bom predstavila najpomembnejše vzroke za diskriminacijo žensk na področju izobraževanja. Med slednje spadajo vpliv tradicije, revščina ter vloga žensk v družbi, ki jim jo pripisujejo neosveščena javnost ter moški. Temeljita raziskava in definiranje vzrokov za diskriminacijo žensk lahko pozitivno prispevajo k čimprejšnji odpravi le-teh.

⁴⁷ Why link Gender And Sustainable Development ?, http://portal.unesco.org/ev.php?URL_ID=5150&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201&reload=1033616737, (10.9.2002).

6.1. VPLIV TRADICIJE

Kljub velikim kulturnim in verskim razlikam med posameznimi državami E-9, si le-te delijo skupno lastnost: vloga žensk je tradicionalno razpeta med vzgojo otrok in skrbjo za družino. V teh državah so velike razlike tudi med urbanim in ruralnim prebivalstvom. Slednje je veliko bolj podvrženo tradicionalnim kulturnim in verskim načelom, medtem ko v velika mesta prodira tudi zahodnjaški način življenja in ohlapnejše družbene norme, predvsem med mlajšim prebivalstvom.

V vseh državah obstaja neenakost med moškimi in ženskami, čemur so vzrok predvsem tradicionalna prepričanja družbe, pa tudi žensk samih, o vlogi in položaju ženske v družbi. Države E-9 se razlikujejo po stopnji neenakosti med spoloma: v Bangladešu, Pakistanu, Nigeriji, Egiptu, Indiji in Indoneziji je diskriminacija žensk veliko bolj opazna kakor v Mehiki, Braziliji in na Kitajskem.

V Bangladešu velja prepričanje, da ženske ne potrebujejo formalne izobrazbe za vlogo mater in gospodinj, ki je večinoma sprejeta v družbi. Ženske naj bi imele nižjo stopnjo izobrazbe od moških. Velja tudi prepričanje, da naj bi bile izobražene ženske manj pripravljene spoštovati in sprejemati pravila ter tradicionalna načela in vrednote.

Razlog, zakaj starši raje pošiljajo v šolo dečke kot deklice, sloni na istem vrednostnem sistemu. Ideja o izboljšanju položaja žensk na področjih izven njihovega doma in družin, ni dovolj razširjena. Da bi se začele odvijati spremembe, bi morali starši dajati večji pomen izobraževanju in razvoju deklet, ki bi se posledično začele zavedati pomembnosti šolanja in razvoja drugih osebnostnih potencialov.

V Bangladešu, Nigeriji, Indoneziji, Pakistanu, Indiji in Egiptu ovire, ki preprečujejo dekletom dostop do šole niso samo fizične in ekonomske narave, kot je npr. potreba po pomoči deklet pri delu v družini. V teh državah je problem bolj kompleksen, saj ideološki, verski in kulturni faktorji legitimirajo položaj deklet in žensk v družini in v družbi. Takšna ureditev pa povzroča marginalizacijo žensk v družbi. V takih pogojih je težko zagovarjati enake možnosti za ženske. Verska vzgoja ima zelo velik vpliv na ljudi, vrednote ki se tako prenašajo iz generacije v generacijo pa so neizpodbitne.

Versko izobraževanje je včasih do neke mere tudi izrabljeno. V nekaterih muslimanskih družbah se strogi običaji, ki omejuje pravice žensk, razlikujejo od običajev, ki jih dejansko zapoveduje islam. Tako lahko verski voditelji zavajajo ljudstvo v svojo korist.

V Egiptu je priznana pomembna vloga žensk pri trajnostnem razvoju, čemur je namenila podporo tudi egiptovska vlada. Kljub temu pa je v realnosti diskriminacija žensk pri

različnih družbenih slojih očitna, kajti ženskam je omejen dostop do izobraževanja in delovnih mest, kakor tudi sodelovanje v procesih odločanja. Večina žensk v Egiptu ostaja doma ali pa delajo le, če to od njih zahteva težak ekonomski položaj. Ženske se ravna po strogih moralnih načelih kot vzgled ostalim članom družine in se vedejo v duhu samoodrekanja.

V Pakistanu imajo ženske pomembno vlogo pri izobraževanju družinskih članov v duhu islama. Najpomembnejša naloga žensk je učenje Korana, ki predstavlja vodnik skozi življenje. Okoli 60 % žensk v Pakistanu zna brati Koran. V ruralnih predelih, kjer je formalna izobrazba slabo razširjena, predstavljajo ženske vir informacij ter znanja in imajo pomembno vlogo pri izobraževanju otrok. Zelo stroga verska pravila pa pogosto onemogočajo delovanje žensk izven svojih družin.

V starodavnih časih so bile ženske v Indiji znane po izjemno visoki stopnji izobraževanja. Skozi zgodovino pa so se te razmere spremenile in tako je dharma ali zakonik o etičnem obnašanju, skupaj z vedno bolj patriarhalno indijsko družbo in mnogimi invazijami drugih ljudstev, prispevala k padcu položaja žensk v družbi, tudi na področju izobraževanja.

V Indoneziji je bila leta 1945 z ustavo zagotovljena enakost med moškimi in ženskami. Vendar realnost temu ne ustreza. Ženske v družbi sicer sodelujejo pri različnih projektih, ampak nimajo enakega statusa kot moški. Da bi se izboljšal položaj žensk pri izobraževanju, bi morale biti storjene spremembe na ravni odločanja in vodstva.

V Nigeriji so ženske odgovorne za vzgojo otrok. V tradicionalni nigerijski družini sestavljajo izobraževalni sistem družba kot celota oz. starši skupaj z ostalim sorodstvom. Očetje imajo glavno vlogo pri učenju moralnih nauk, običajev in tradicionalnih vrednot. Kjer je razširjeno mnogoženstvo, ima prva žena najpomembnejši položaj. Poleg tradicionalnih vrednot sta pri izobraževanju pomembna tudi islam in krščanstvo.

Na Kitajskem, v Braziliji in Mehiki se v urbanih predelih položaj žensk razlikuje od tistega v preostalih državah. V ruralnih in oddaljenih območjih pa je podoben ostalim državam.

Na Kitajskem je tisočletja prevladoval patriarhalni sistem, kjer je vrednostni sistem temeljil na konfucianizmu,⁴⁸ kar je imelo zelo velik vpliv na pojmovanje vloge žensk v družbi. Vloga ženske je bila omejena na vzgojo in poučevanje otrok, kar pa je zagovarjala tudi konfucijska filozofija. V preteklih leti je Kitajska začela dajati poudarek izobraževanju

⁴⁸ Konfucianizem je nauk kitajskega filozofa Konfucija (ok. 551 pr. N. št.), ki uči, da je družina podlaga države. (Leksikon CZ 1988: 509).

žensk in enakopravnejši vlogi v družbi. Verjetno je ravno konfucijska tradicija, ki je zagovarjala izobraževanje žensk, vzrok za napredek, ki je bil dosežen na tem področju.

V zadnjih letih je Brazilija doživela pozitivne spremembe v vrednostnem sistemu družbe, v togi patriarhalni hierarhiji, pri odnosu med spoloma in med različnimi generacijami. Ženske imajo več možnosti pri zaposlovanju in večji vpliv v javnem življenju. Poleg tega se spodbuja moške, da imajo večjo vlogo pri vzgoji otrok. Takšen napredek je zaznati zlasti med pripadniki srednjega razreda, ki imajo višjo stopnjo izobrazbe in živijo v mestih. V ruralnih predelih je še vedno prisoten velik vpliv tradicionalnih vrednot, ženske pa imajo manj veljave v družbi. Podoben položaj je v revnih družinah na obrobju velikih mest.

V Mehiki je opaziti velike spremembe v položaju žensk, kar je posledica demografskih sprememb, večjega vpisa deklet v šole in vključitvi žensk na trg delavne sile. Vendar so ženske na podeželju še vedno ujete v tradicionalne okvire obnašanja, kjer je njihova glavna vloga vzgoja otrok in skrb za družino. Med neizobraženimi moškimi je še vedno zakoreninjeno prepričanje o tradicionalni vlogi ženske kot matere in gospodinje.

V Braziliji in Mehiki že dolgo obstaja sekularizacija v javnem življenju, ki je ločila cerkvene in državne institucije. To je utrdilo idejo enakopravnih državljanov z enakimi pravicami in dolžnostmi. Kljub temu pa je še vedno veliko področij, kjer so ženske v podrejenem položaju. (Garza 2000: 12-14)

Na osnovi povedanega lahko sklepam, da velja del moje hipoteze, ki pravi, da stopnjo izobraževanja določa tudi družbeno in kulturno okolje ter tradicionalne in religijske značilnosti. Kajti v večini držav E-9 njihove kulturne in družbene značilnosti, ki imajo izvor v tradicionalnih in verskih načelih ter vrednotah, določajo vlogo žensk v družbi. Ta vloga pa je večinoma delo gospodinje in vzgoja otrok, izobraževanje pa je postavljeno v ozadje.

6.2. REVŠČINA – ZAČARAN KROG

V državah E-9 in tudi v ostalih DVR predstavlja revščina največjo oviro v blagostanju držav, razvoju in napredku gospodarstva, znanosti, kulture ter drugih vidikov družbenega delovanja. Položaj in razvoj teh držav pa vpliva tudi na mednarodno skupnost in ostalo prebivalstvo sveta.

V državah E-9 je potrebno zagotoviti kakovostno izobraževanje, saj je to najboljše sredstvo v boju z revščino. Na drugi strani pa je v teh državah prav revščina eden od pglavitnih vzrokov za slab položaj izobraževanja. Tako sta revščina in izobraževanje med seboj soodvisno povezana, ljudje, ki se znajdejo v tem začaranem krogu, pa le s težavo

izidejo iz njega. Eden od razlogov za nepismenost odraslih žensk je tudi njihova vsakodnevna preobremenjenost in premalo časa za obiskovanje programov opismenjevanja . Po drugi strani pa ravno njihova nepismenost povzroča težko vsakodnevno življenje.

Pogosto se družine znajdejo v zelo težkih življenjskih pogojih, kjer jim grozi lakota in različne bolezni. V tradicionalnih družinah je pogosto veliko število otrok, kar še dodatno otežuje njihov ekonomski položaj. Otroci pomagajo pri gospodinjskih in hišnih opravilih, rokodelstvu ter kmetijskih opravilih, pridelavi hrane in pridobivanju vode. V mnogih primerih pa otroke že zelo zgodaj uporabijo tudi kot delavno silo. Tako je njihovo udejstvovanje v šolah zelo oteženo, dostikrat pa so prisiljeni zapustiti šolanje ali pa se niso nikoli začeli izobraževati.

Med otroki je večina deklet tistih, ki ostanejo doma in pomagajo pri gospodinjskih ter ostalih opravilih, zaradi česar so prikrajšane pri izobraževanju. Revščina ima poleg negativnega vpliva na možnosti izobraževanja deklet, tudi negativen vpliv na opismenjevanje odraslih žensk, ki imajo zaradi težkega domačega dela premalo časa za programe opismenjevanja. Ženske, ki ostajajo doma in skrbijo za družino in vzgojo otrok, opravljajo »neformalno« delo, ki ni plačano. Povrhu pa v revnih predelih držav E-9 primanjkuje finančnih sredstev za uresničitev tovrstnih programov izobraževanja, primanjkuje pa tudi usposobljenega osebja ter primernih prostorov in opreme. Revščina tako veliko bolj prizadene ženske kot moške, saj je med revnim prebivalstvom večina žensk. Lahko govorimo o t.i. feminizaciji revščine.

Ruralno prebivalstvo je večinoma v slabšem položaju od urbanega prebivalstva, saj je revščina na podeželju večja, izobraževalni sistem pa manj razvit. Tako mnogo ljudi emigrira iz podeželja v velika mesta, ki so prenaseljena. Veliko teh ljudi pristane na dnu družbene lestvice in opravlja najtežja dela. Dostikrat živijo v barakarskih naseljih na obrobju milijonskih mest v še težjih življenjskih pogojih kot so na podeželju. V teh barakarskih naseljih, kjer se pojavlja kriminal in nasilje, izobraževanje otrok pa je težko, saj so le-ti prisiljeni delati ali pa se pridružijo skupini pouličnih tolpa.

V državah E-9 so vplivi revščine in izobraževanja medsebojno prepleteni in posledično nastaja začaran krog, ki negativno vpliva na življenjski položaj revnega prebivalstva in prihodni razvoj celotne družbe. Z izobraževanjem je mogoče iztrebiti revščino, na drugi strani pa je prav revščina tista, ki onemogoča izobraževanje. Iz takega začaranega kroga je, zaradi kulturnih in tradicionalnih okoliščin kakor tudi zaradi političnega in gospodarskega položaja držav, težko izstopiti. Zato, bi bile potrebne temeljite spremembe v načinu razmišljanja ljudi in učinkovite strategije s strani držav in mednarodne skupnosti.

Zapisano potrjuje del hipoteze, ki predpostavlja, da stopnjo izobraževanja določa gospodarsko okolje, saj revščina v državah E-9, ki odseva ekonomski ter tudi gospodarski položaj teh držav, bistveno vpliva na stopnjo izobraževanja žensk in sicer v negativnem smislu.

6.3. NE OSVEŠČENOST JAVNOSTI, MOŠKIH

Z izboljšanjem položaja žensk imajo le-te nadzor nad svojim življenjem in odločitvami, ki zadevajo njihovo zasebnost, njihovo delovanje v družbi in javnem življenju. Na različnih nacionalnih, regionalnih in mednarodnih konferencah je bil poudarjen izreden pomen enakopravnega položaja žensk in moških, kot osnovne človekove pravice in kot nujen predpogoj za razvoj narodov.

Na ravni države je za izboljšanje položaja žensk potrebno omogočiti dostop žensk do vseh osnovnih družbenih, ekonomskih in političnih funkcij. Na individualni ravni je potrebno zagotoviti procese, s katerimi ženske pridobijo osebnostno moč, s katero lahko zagovarjajo svoje pravice in pridobijo samozavest za nadzor nad svojim življenjem in odnosi v družbi. Vse to je odvisno od družbene predstave o vlogi žensk, kar vpliva na način mišljenja med moškimi kakor tudi med ženskami samimi. Odnos in dojemanje moških o vlogi žensk v družini in družbi je ključni element za napredek izboljšanja položaja žensk.

V državah E-9 so se relativno pozno začeli zavedati pomena izboljšanja položaja žensk in preprečevanja diskriminacije tako v izobraževanju kot tudi na drugih področjih. Med državami E-9 imajo Kitajska, Indonezija, Brazilija in Mehika najvišji delež družbenega proizvoda, ki se nanaša na delo žensk. To je povezano tudi z visoko stopnjo pismenosti žensk in stopnjo vpisa deklet v osnovne šole v omenjenih državah. Te države imajo tudi višji indeks človeškega razvoja (Human Development Index - HDI)⁴⁹ in merilo naraščanja stopnje moči žensk (Gender Empowerment Measures - GEM)⁵⁰. V stopnji GEM jim po padajočem vrstnem redu sledijo: Bangladeš, Indija, Egipt, Nigerija in Pakistan (Garza 2000: 49-50).

Položaj žensk ni mogoče izboljšati brez izobraževanja. Vendar je pred tem potrebno spremeniti prepričanje javnosti, ki ne namenja velikega poudarka izobraževanju žensk. Tako je potrebno s pomočjo državnih ukrepov, delovanjem različnih institucij in organizacij ter medijev, pripomoči k osveščenosti javnosti o pomenu izobraževanja deklet in odraslih žensk.

⁴⁹ HDI meri povprečno stopnjo razvoja s pomočjo treh indikatorjev: pričakovano starostjo prebivalstva, stopnjo izobraženosti in življenjskim standardom (Garza, 2000: 59).

⁵⁰ GEM ponazarja ali so ženske sposobne aktivno sodelovati v gospodarskem in političnem življenju, z merjenjem stopnje vključenosti žensk na teh področjih (Garza, 2000: 59).

Družba mora sprejeti dejstvo, da ženske delajo, se izobražujejo ter so aktivne na različnih področjih, tudi v javnem življenju.

Na koncu tega podpoglavja lahko zopet potrdim, del hipoteze, ki zagovarja povezavo med stopnjo izobraževanja žensk ter družbenim in kulturnim okoljem, saj je tudi od okolja, ki ga ustvarja družba, odvisno kakšno stopnjo izobraževanja bodo dosegle ženske. Po predstavitvi vzrokov za diskriminacijo žensk v tem poglavju, bom v zadnjem poglavju predstavila na kakšen način države E-9 skupaj z mednarodno skupnostjo prispevajo k zmanjšanju teh vzrokov in izboljšanju izobraževanja žensk.

7. VLOGA DRŽAVE IN MEDNARODNE SKUPNOSTI NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA ŽENSK

V zadnjem poglavju diplomske naloge bom proučila vlogo države in mednarodne skupnosti na področju izobraževanja žensk v državah E-9. Najprej bom predstavila aktivnosti, različne načine ter obseg delovanja državnih politik na tem področju. Sledi predstavitev mednarodnih dokumentov in mednarodnih konferenc, ki obravnavajo problematiko diskriminacije žensk na področju izobraževanja. Nazadnje pa bom opisala vlogo ter delo mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij na področju izobraževanja žensk v državah E-9.

7.1. DRŽAVNE POLITIKE

Kljub temu, da so v nekaterih državah E-9 že pred leti vzpostavili državne programe, komisije in odbore za izboljšanje položaja žensk, ti programi še niso dosegli velikega učinka. V teh državah je še vedno prisotna diskriminacija žensk na področju izobraževanja, zaposlitvenih možnosti, družbenega življenja in osebnega razvoja.

Naloga držav E-9 je zelo pomembna, saj so le-te dolžne vzpostavljati nova pravila sobivanja ter se zavedati povezave med socialnimi problemi in problemi izobraževanja žensk ter zaradi tega zagotavljati programe, ki spodbujajo enakost med spoloma.

V 27. členu indonezijske ustave iz leta 1945 je zapisano načelo enakosti med moškimi in ženskami. Leta 1978 so vzpostavili sekretariat za ženska vprašanja, leta 1983 se je preoblikoval v ministrstvo. To ministrstvo je odgovorno za izboljšanje položaja žensk pri izobraževanju ter razvoj družbeno kulturnega okolja, ki spodbija enakost med spoloma.

V Bangladešu imajo v 12. členu ustave zapisano, da je naloga države zagotoviti udeležbo žensk na vseh področjih javnega življenja. Leta 1997 je vlada izdala nacionalni program s katerim naj bi uveljavila enakopravnost moških in žensk; zagotovila izobraževanje žensk; iztrebila nepismenost; ustanovila osnovne šole v vseh vaseh v Bangladešu; povečala prisotnost žensk na vseh področjih in stopnjah izobraževanja.

V Pakistanu je v ustavi prepovedana diskriminacija in neenakopravnost žensk. Posamezni členi prepovedujejo izkoriščanje in zlorabe žensk, trgovanje z človeškim blagom in prostitucijo ter zagotavljanje delovnih pogojev, ki so dostojni vseh ljudi. Prav tako pa je v ustavi spodbujeno sodelovanje žensk v javnem življenju in družbi. V socialnem programu za obdobje 1994-2000 je bilo zagotovljeno, da bodo v dekliških šolah poučevale le učiteljice.

V Braziliji obstaja na področju političnega usposabljanja Center za usposabljanje voditeljic (Centre for Women's Leadership), ki sodeluje z Nacionalnim odborom za ženske pravice. Cilj tega centra je pospeševanje udeležbe žensk v politiki in pri pomembnih odločitvah v družbi. V Brazilski ustavi je zagotovljeno spoštovanje pravic žensk in prepoved diskriminacije.

Na Kitajskem je v ustavi zapisano, da so ženskam zagotovljene enake politične, ekonomske, kulturne in socialne pravice kot moškim. Vzpostavljen je tudi odbor za varstvo pravic žensk.

V 45. členu indijske ustave zagotovljeno brezplačno in obvezno šolanje vsem otrokom do štirinajstega leta. V ustavi je prepovedana kakršnakoli diskriminacija zoper ženske. Komisija za splošno izobraževanje spodbuja izobraževanje žensk. Od poznih šestdesetih let dvajsetega stoletja dalje, so se izobraževalne politike zavzemale za enake možnosti žensk kot moških pri izobraževanju. V 73. in 74. členih ustave je ženskam iz urbanih in ruralnih področij zagotovljeno sodelovanje v lokalnih vladah, kjer imajo ženske zagotovljeno eno tretjino predstavniških sedežev.

V Egiptu izvajajo več programov, kot so t.i. Pionirski projekti (Pioneer project) in Projekti za napredovanje ruralnih žensk (Rural Women's Advancement Programme), ki so namenjeni podpori žensk pri dvigu izobrazbene, socialne in ekonomske ravni. Druge institucije podpirajo pravice žensk na različnih področjih: Ženski informacijski in dokumentacijski center (Women's Documentation and Information Centre), Materinski in otroški oddelek (General Mother and Children Department), Nacionalni ženski komite (National Women's Committee) itd. Kljub vsemu pa imajo našte organizacije omejen vpliv in ne prispevajo dovolj k izboljšanju položaja žensk.

V Mehiki je država začela spodbujati prisotnost žensk v javnem življenju, kar je pospešilo sodelovanje na različnih vejah oblasti, kakor tudi v civilni družbi. Nacionalna komisija za ženske je dosti prispevala k dosegu omenjenega cilja. Leta 1998 se je komisija preoblikovala v Nacionalni svet za ženska vprašanja, kar je preneslo njeno delovanje na državno raven. Zakoni v Mehiki določajo enakopravnost moških in žensk v javnem in političnem življenju. (Garza 2000: 53-54)

Kljub pravnim in ustavnim zagotovilom držav o enakopravnosti žensk in moških na področju izobraževanja, pa je njihovo dejansko izvajanje vprašljivo in se razlikuje od države do države. Kakšno je delovanje različnih organizacij in državnih struktur v prid izboljšanju izobraževanja žensk pa je odvisno tudi od politične kulture in režimov posameznih držav. Bolj je država nadzorovana s strani določene politične stranke ali skupine, manj možnosti je za kakovostno izobraževanje. Nekatere države ne izvajajo primernih programov za izobraževanje množic, saj se zavedajo povezave med izobrazbo ljudi in demokratizacijo. Po besedah Michaela Omolewa, ambasadorja UNESCO v Nigeriji, se vlade bojijo, da bi z izobrazbo ljudje začeli zavedati možnosti zavajanja in desinformacij s strani držav⁵¹. Tukaj lahko potrdim del moje hipoteze, ki predpostavlja, da stopnjo izobraževanja določa tudi politično okolje držav.

Tabela 11: Odstotek javnih sredstev, ki so ga leta 1990 in 1999 države E-9 namenile za osnovno izobraževanje glede na BDP.

DRŽAVA	% javnih sredstev namenjen osnovnemu izobraževanju glede na BDP	
	1990	1999
Bangladeš	0,80	1,20
Braziliya	2,22	2,28
Kitajska	0,61	0,60
Egipt	1,50	1,50
Indija	1,69	1,47
Indonezija	1,47	2,61
Mehika	0,80	1,70
Nigerija*	..	..
Pakistan	0,78	1,04

* Za Nigerijo ni zbranih podatkov.

Vir: Schwartzman 2000: 53.

Podatki v zgornji tabeli kažejo odstotek javnih sredstev glede na BDP, ki so ga leta 1990 in 1999 posamezne države E-9 namenile za osnovno izobraževanje. V državah E-9, kljub dobrim namenom, pogosto ni bilo mogoče nameniti več proračunskega denarja v

izobraževalne namene v devetdesetih letih dvajsetega stoletja. Za to obstajajo različni vzroki in se od države do države razlikujejo: npr. počasna gospodarska rast; povečane zahteve po sredstvih tudi v drugih sektorjih (zdravstvo, pokojninske politike, vojaški stroški) ter finančne in tržne krize.

Leta 1999 je bilo odstotek proračunskih sredstev namenjenih osnovnemu izobraževanju glede na odstotek vseh sredstev namenjenih izobraževanju v različnih državah E-9 naslednji.

Tabela 12: Odstotek javnih sredstev, ki so ga leta 1999 države E-9 namenile osnovnemu izobraževanju, glede na delež vseh sredstev namenjenih izobraževanju.

DRŽAVA	% javnih sredstev namenjen osnov. izobraž. glede na vsa sredstva namenjena izobraž.
Bangladeš	43,1
Brazilijska	52,0
Kitajska	17,4
Egipt	27,0
Indija	50,4
Indonezija	30,4
Mehika	36,4
Nigerija	..
Pakistan	57,0

* Za Nigerijo ni zbranih podatkov.

Vir: Schwartzman 2000: 55.

Medtem, ko države polagajo precejšno težo formalnemu osnovnemu izobraževanju, pa zanemarjajo izobraževanje odraslih za zmanjšanje nepismenosti, ki prevladuje predvsem med ženskami. Vendar je to dolgoročno zelo slab pristop. Pismenost staršev in izobraženost celotne družbe je zelo pomembna za šolanje njihovih otrok, saj je dokazano, da se izobraženi starši bolj zavedajo pomena izobraževanja svojih otrok.

Vendar je tudi v primerih, ko se države zavedajo problema nepismenosti odraslih, njihovo delo težavno zaradi pomanjkanja finančnih sredstev in zbranih informacij na področju opismenjevanja. V mnogih državah je delovanje različnih institucij in organizacij slabo povezano, kar onemogoča učinkovito delovanje.

Pri državnih izobraževalnih politikah je zelo pomembno, da so resnično delo strokovnjakov posameznih držav ter prilagojeni potrebam in razmeram v državi. Ne obstaja ena univerzalna in učinkovita strategija, ki bi bila primerna za vse države, kajti le-te se med seboj zelo razlikujejo po gospodarskem, političnem, kulturnem, verskem in socialnem okolju.

⁵¹ Newsletter Education Today: Literacy – 877 million left behind
http://www.unesco.org/education/education_today/today02.pdf, 10.9.2002.

Države pa morajo za učinkovito izobraževalno politiko zagotoviti usklajenost vseh programov in delovanja različnih organizacij. Le s sodelovanjem je mogoče doseči pozitivne učinke.

7.2. MEDNARODNI DOKUMENTI

Po drugi svetovni vojni so bili sprejeti številni mednarodni dokumenti, ki obravnavajo problematiko izobraževanja. Ustanovna listina Združenih narodov predstavlja temelj vsem mednarodnim dokumentom. V njeni preambuli je zapisano odločenost narodov, da “znova potrdijo vero v temeljne človekove pravice, v dostojanstvo in vrednost človeške osebnosti, v enakopravnost moških in žensk...”⁵². Ustanovni listini so sledile številne deklaracije in konvencije, ki so bolj podrobno opredelile človekove pravice ter pomen izobraževanja za vse ljudi.

Leta 1948 je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela Splošno deklaracijo o človekovih pravicah. Deklaracija je bila sprejeta z namenom, da se razvija in zagotavlja spoštovanje človekovih pravic in svoboščin, ne glede na raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, premoženje, narodno ali socialno pripadnost, rojstvo ter spol. V 26. Členu je opredeljena pravica do izobrazbe, ki pripada vsakomur.⁵³

Leta 1966 je Generalna skupščina združenih narodov sprejela Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. Pravice razglašene v tem paktu, pripadajo vsem, ne glede na spol. V 13. členu pakta je vsakomur zagotovljena pravica do izobrazbe.⁵⁴

Mednarodna konferenca o človekovih pravicah v Teheranu je leta 1968 razglasila Teheransko izjavo. V 14. členu zahteva mednarodno akcijo, ki bi odpravila nepismenost in pospešila izobraževanje. 15. člen govori o diskriminaciji in podrejenosti žensk, kar je v nasprotju z Ustanovno listino Združenih narodov in Splošno deklaracijo o človekovih pravicah.⁵⁵

Konvencijo proti diskriminaciji v izobraževanju je sprejela Generalna konferenca Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo leta 1960. Prvi člen Konvencije opredeljuje pomen izraza »diskriminacija« kot »kakršnokoli razlikovanje, izključevanje, omejevanje in dajanje prednosti, ki ima, ker je oprto na razlike v rasi, barvi kože, spolu, jeziku, veri, narodnem ali socialnem poreklu, gospodarskem položaju ali rojstvu, za namen ali učinek onemogočiti ali poslabšati enako ravnanje z vsemi ljudmi, in zlasti še namen: odvzeti

⁵² Ustanovna listina OZN je bila podpisana 26. junija 1945 in je stopila v veljavo 24. oktobra 1945.

⁵³ Splošna deklaracija človekovih pravic je (10.12.1948), Zbirka mednarodnih dokumentov (1-8).

⁵⁴ Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (3.1.1976), Zbirka mednarodnih dokumentov (1-8).

⁵⁵ Teheranska izjava (13.5.1968), Zbirka mednarodnih dokumentov (46-50).

katerikoli osebi ali skupini oseb možnost dostopa do izobrazbe katerekoli vrste ali stopnje; omejiti katerokoli osebo ali skupino oseb na šolsko izobrazbo nižje ravni v primerjavi z drugimi; s pridržkom določila 2 te Konvencije, uvesti ali vzdrževati ločene izobraževalne sisteme ali ustanove za določene osebe ali skupino oseb v položaj, ki ni združljiv s človeškim dostojanstvom.«

V Konvenciji je izraz »izobraževanje« razložen kot »vse vrste in stopnje izobrazbe, a tudi možnost, raven in kakovost izobrazbe in razmere, v katerih izobraževanje poteka.« Države podpisnice se s to Konvencijo, obvezujejo, da bodo sprejele vse potrebne ukrepe, ki bodo usmerjeni proti diskriminaciji v izobraževanju.⁵⁶

Leta 1967 je Generalna skupščina Združenih narodov razglasila Deklaracijo o odpravi diskriminacije žensk. V 9. členu je govora o izobraževanju: »sprejmejo naj se vsi primerni ukrepi, da se zagotovi dekletom in ženskam – poročenim in samskim – enakopravnost z moškimi na vseh stopnjah izobraževanja zlasti pa: enaki pogoji glede sprejetja in študija na izobraževalnih zavodih vseh vrst, všteti univerze ter poklicne, tehnične in strokovne šole; ista izbira učnih načrtov, isti izpiti, učno osebje z enako usposobljenostjo, enaki šolski prostori z opremo enake kakovosti, pa naj so zavodi za skupno izobraževanje dečkov in deklic ali ne; enake možnosti za pridobitev štipendij ali drugih oblik študijske pomoči; enake možnosti za dostop do redne izobrazbe, všteti analfabetske tečaje za odrasle; dostop do izobraževalnih informacij, ki naj jim pomagajo zagotoviti zdravje in blaginjo v družini.«⁵⁷

Leta 1979 je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk. Ob upoštevanju mednarodnih konvencij, resolucij, deklaracij in priporočil, ki so jih sprejeli pod okriljem Združenih narodov in specializiranih agencij z namenom, da se pospešuje enakopravnost moških in žensk, so države še vedno zaskrbljene, saj se še vedno pojavlja diskriminacija žensk na različnih področjih. Pogodbene stranke te konvencije opozarjajo, da diskriminacija žensk krši načelo o enakopravnosti, predstavlja oviro za prispevek žensk na političnem, ekonomske, kulturnem in družbenem področju ter ovira razvoj in napredek družbe, družine, narodov in človeštva na sploh.

V prvem členu te Konvencije je opredeljen izraz diskriminacija žensk in označuje »vsakršno razlikovanje, izključevanje, ali omejevanje na podlagi spola, katerega posledica ali namen je ogroziti ali onemogočiti ženskam priznavanje, uresničevanje ali uveljavljanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin ne glede na njihov zakonski stan, na podlagi

⁵⁶ Konvencija proti diskriminaciji v izobraževanju (14.12.1960), Zbirka mednarodnih dokumentov (84-91).

⁵⁷ Deklaracija o odpravi diskriminacije žensk (7.11.1967), Zbirka mednarodnih dokumentov (118-122).

enakopravnosti moških in žensk, na političnem, ekonomskem, socialnem, kulturnem in državljanem ali kateremkoli drugem področju.«

Deseti člen govori o potrebnih ukrepih za odpravo diskriminacije žensk na področju izobraževanja in sicer, da se ženskam na osnovi enakopravnosti z moškimi zagotovi: »enake pogoje glede poklicnega uspeha in usmerjanja, glede možnosti za učenje in pridobitev diplom v izobraževalnih ustanovah vseh kategorij tako v vaškem kot v mestnem okolju, ta enakopravnost se zagotavlja glede predšolskega, splošnega, tehničnega in strokovnega izobraževanja, kot tudi višje tehničnega izobraževanja in vseh vrst poklicnega usposabljanja; dostop do enakih učnih programov, enakih izpitov in učnega osebja z enakimi kvalifikacijami, kot tudi do šolskih prostorov in opreme enake kakovosti; odpravo tradicionalnega pojmovanja vloge moškega in ženske na vseh stopnjah in v vseh oblikah izobraževanja s spodbujanjem oblikovanja mešanih oddelkov in drugih vrst izobraževanja, ki bi lahko prispevale k uresničitvi tega namena, zlasti pa z revizijo učbenikov in šolskih programov ter prilagajanjem učnih metod; enake možnosti za štipendije in druge vrste pomoči za študij brez obveznosti vračila; enake možnosti za dostop do programov permanentnega izobraževanja, vključno s programi za izobraževanje odraslih in za opismenjevanje, zlasti tistim, katerih namen je v čim krajšem času zmanjšati prepad v stopnji izobrazbe med moškimi in ženskami; zmanjšanje osipa ženske populacije in organizacijo učnih programov za dekleta in ženske, ki so prezgodaj opustile šolanje; enake možnosti za aktivno ukvarjanje s športom in telesno vzgojo; dostop do informacij s področja zdravstvene vzgoje za zagotavljanje zdravja in blaginje družine, vključno z informacijami in nasveti v zvezi z načrtovanjem družine.« V 14. členu je ženskam s podeželja zagotovljena pravica do formalnega in neformalnega izobraževanja, všteti opismenjevanje.⁵⁸

Leta 1959 je Generalna skupščina Združenih narodov razglasila Deklaracijo o otrokovih pravicah. Pravice otrok, ki so zapisane v tej Deklaraciji so namenjene vsem otrokom »brez izjeme in brez vsakršnega razločevanja glede na raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politično ali drugačno prepričanje, narodno ali socialno pripadnost, premoženje ali kakršno koli drugo okoliščino, bodisi otroka samega ali njegove družine.« V sedmem načelu je opredeljena pravica do šolanja, ki naj bi bila vsaj na stopnji osnovnega izobraževanja brezplačna in obvezna.⁵⁹

Leta 1989 je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela Konvencijo o otrokovih pravicah. Tako kot Deklaracija o pravicah otroka, tudi ta Konvencija razglša pravice

⁵⁸ Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (3.9.1981), Zbirka mednarodnih dokumentov (122-135).

⁵⁹ Deklaracija o otrokovih pravicah (20.11.1959), Zbirka mednarodnih dokumentov (142-144).

namenjene vsem otrokom. V tretji točki 28. člena je govora o mednarodnem sodelovanju na področju izobraževanja z namenom, da se izkorenini neznanje in nepismenost po vsem svetu. Tu je posebna pozornost namenjena DVR.⁶⁰

Predstavljeni mednarodni dokumenti pričajo, da ima problematika izobraževanja in diskriminacije žensk, pomembno vlogo v mednarodni skupnost. Med mednarodnimi dokumenti imajo poseben pomen konvencije, ki imajo obvezujoč značaj za države podpisnice. Nespoštovanje njihovih določil pomeni grobo kršitev mednarodno pravnih obveznosti. Vendar pa kaže dejanska situacija slabega položaja žensk v izobraževanju na nedosledno izvajanje in uresničevanje, v omenjenih dokumentih, zapovedanih nalog in dolžnosti držav ter mednarodne skupnost. Tako navsezadnje zapisane obljube še vedno ostajajo le kot retorično in teoretično dejstvo, kjer praksa pokaže drugačno sliko.

7.3. MEDNARODNE KONFERENCE

Poleg mednarodnih dokumentov, ki opredeljujejo pravice žensk do izobraževanja, so pomembna tudi na mednarodnih konferencah sprejeta načela ter strategije, ki se posredno ali neposredno nanašajo na ženske in njihovo pravico do izobraževanja.

Ob že predstavljeni Svetovni konferenci o Izobraževanju za vse in Svetovnem izobraževalnem forumu, ki se neposredno nanašata na izobraževanje, so pomembne tudi ostale mednarodne konference, ki se posredno tičejo bodisi žensk bodisi izobraževanja in njune povezave. Med slednje spadajo predvsem Svetovna konferenca o človekovih pravicah, Mednarodna konferenca o prebivalstvu in razvoju ter Četrta svetovna konferenca o ženskah.

Na Svetovni konferenci o človekovih pravicah, ki je potekala leta 1993 na Dunaju so sprejeli Dunajsko deklaracijo. V tej Deklaraciji so v 18. členu pravice žensk in deklic integralni del univerzalnih človekovih pravic. Med naloge mednarodne skupnosti spadajo: enakopravna udeležba žensk v političnem ekonomskem, socialnem in kulturnem življenju na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni ter odprava spolne diskriminacije. Svetovna konferenca poziva vlade, institucije, medvladne in nevladne organizacije, da pospešijo prizadevanja za zaščito pravic žensk in deklic. Poudarjena je pomembnost integracije in popolne participacije žensk na področju razvoja, v 41. členu pa je zapisana pravica o enakopravnem dostopu do izobrazbe na vseh ravneh.⁶¹

⁶⁰ Konvencija o otrokovih pravicah (20.11.1989), Zbirka mednarodnih dokumentov (145-166).

⁶¹ Vienna Declaration and Programme of Action, [http://www.unhchr.ch/huridocda.nsf/\(Symbol\)/A.conf.157.23.EN?OpenDoc](http://www.unhchr.ch/huridocda.nsf/(Symbol)/A.conf.157.23.EN?OpenDoc), (15.8.2002).

Mednarodna konferenca o prebivalstvu in razvoju je potekala v Kairu v Egiptu leta 1994. Namen te konference je bila problematika prebivalstva in razvoja, posebna pozornost pa je bila namenjena tudi enakopravnosti žensk in izobrazbi. Izpostavljena je povezava med izobraževanjem žensk in napredkom, saj je enakopravnost žensk pomembna za doseganje trajnostnega razvoja, izobrazba žensk pa je v mnogih državah opredeljena kot prednostna naloga. Veliko DVR še vedno predstavlja problem na tem področju, saj je še vedno ogromno odraslih ljudi nepismenih, predvsem žensk. Posebna pozornost je namenjena deklicam, ki še vedno nimajo enakopravnega dostopa do izobrazbe. Problem predstavljajo predvsem globoko zakoreninjena prepričanja in navade, ki obvladujejo odnose med spoloma.

Hitra rast prebivalstva v DVR ima tudi negativne posledice na izobrazbeno raven. V dokumentu lahko zasledimo poglavje, ki je usmerjeno v žensko izobrazbo in njen demografski vpliv. Na osnovnih številnih raziskav ženska izobrazba pozitivno vpliva na zdravje v družini, saj je tesno povezana z otroško smrtnostjo, boleznijo in prehrano. Izobražena ženska ima boljši dostop do zaposlitve, ima manj otrok in se zaveda kako pomembno je izobraževanje otrok. Izobrazba za ženske pomeni tudi kasnejši zakon in večjo avtonomijo. Tudi vlade in mednarodne organizacije naj bi se zavedale povezave med žensko izobrazbo in socialnimi problemi. Poglavje o izobrazbi se zaključi z ugotovitvijo, da cilji na področju ženske enakopravnosti še niso doseženi, zato so potrebni akcijski programi, ki so namenjeni izobraževanju žensk.⁶²

Leta 1995 je potekala Četrta svetovna konferenca o ženskah⁶³ v Pekingu na Kitajskem. Sprejeti so bili Deklaracija (Beijing Declaration) in izhodišča za ukrepanje (Platform for Action). Med Izhodišči za ukrepanje je posebno poglavje namenjeno izobraževanju žensk, ki pravi, da je izobrazba človekova pravica in ključni element, s katerim se dosega enakopravnost, mir in razvoj. Pismenost in izobrazba žensk prispevata k boljšemu zdravju, prehrani, boljši izobrazbi v družini, ozaveščenosti žensk, da delujejo v družbeni sferi. (Neubauer 1996: 35)

Prvi strateški cilj četrte svetovne konference v sklopu poglavja o izobraževanju in usposabljanju žensk je zagotovitev enakopravnega dostopa do izobrazbe, osnivanje deklicam prijaznejšega izobraževalnega sistema ter povečanje vpisa deklic s pomočjo proračunskega financiranja in stipendij. Drugi strateški cilj je izkoreninjenje nepismenosti, kateremu sledi izboljššan dostop do poklicnega izobraževanja, znanosti in tehnologije, ki zahteva sodelovanje

⁶² Conference on Population and Development, gopher://gopher.undp.org/00/ungophers/popin/icpd/conference/offeng/1714/1714%0, (15.8.2002).

⁶³ Prva konferenca o ženskah je potekala leta 1975 v Mehiki, druga leta 1980 na Danskem in tretja leta 1985 v Keniji.

različnih akterjev od vlade, delodajalcev, delavcev, sindikatov, ženskih organizacij, nevladnih organizacij do izobraževalnih institucij. Tretji strateški cilj zahteva večjo informiranost, neformalno izobraževanje ter posebno izobraževanje za ženske z posebnimi potrebami (nezaposlenost, materinstvo, itn). Četrty strateški cilj poudarja pomen enakopravnega izobraževanja in usposabljanja, ki zahteva spremembo učnega gradiva, profesionalnost učiteljev ter enakopravni status moških in ženskih učiteljev. Peti strateški cilj je alokacija zadostnih sredstev in nadzor nad implementacijo reform v izobraževalnem sistemu. Akterji, ki morajo biti vključeni v ta proces so primarno vlada s proračunskimi sredstvi, sledijo ji javni in zasebni sektor, nevladne organizacije, multilateralne razvojne institucije ter mednarodne in medvladne organizacije, še posebej UNESCO. Zadnji strateški cilj je podpiranje izobrazbe in usposabljanja deklet in žensk za celotno obdobje življenja, ki potrebuje širše izobraževalne programe. (Beijing Declaration and Platform for Action)

Podobno, kot pri sprejetih mednarodnih dokumentih, tudi omenjene mednarodne konference niso dale zadostnih rezultatov za izboljšanje položaja žensk na področju izobraževanja. Iz tega lahko zaključim, da mednarodna skupnost, ki retorično goreče zagovarja izboljšanje položaja žensk v izobraževanju, premalo dejansko prispeva k izboljšanju tega položaja. To je na začetku 21. stoletja zaskrbljujoče dejstvo, saj ima izobrazba žensk velik pomen za uspešen razvoj in napredek celega sveta.

7.4. MEDNARODNE VLADNE IN NEVLADNE ORGANIZACIJE

Od držav E-9 in ostalih DVR je težko pričakovati, da bodo lahko same zagotovile dovolj sredstev, uspešnih programov in strategij, ki so potrebni za zadovoljivo izboljšanje položaja na področju izobraževanja. Vendar tudi, ko imajo države dovolj sredstev, ni mogoče doseči napredka pri izobraževanju brez sodelovanja vseh socialnih partnerjev - družine, lokalne skupnosti in javnosti, religioznih institucij, vladnih in nevladnih mednarodnih organizacij in privatnega sektorja.

Mednarodne institucije igrajo dve pomembni in dopolnjujoči si vlogi v državah E-9. Najboljši primer prve je delovanje UNESCO in iniciative Izobraževanje za vse: pripomore k zavedanju velikosti in pomembnosti problema, razširitvi uspešnih programov in izmenjavi ter primerjavi izkušenj posameznih držav. Tukaj igra pomembno vlogo tudi Svetovna banka, ki pomaga državam pri oceni njihovih potreb, ustvari potrebno institucionalno ureditev za izboljšanje njihovega dela in omogoča dolgoročne kredite pri področjih, ki zahtevajo posebno pozornost. V Braziliji na primer so med leti 1993-1998 v projekt *Nordeste* domači investitorji

in Svetovna banka s svojimi posojili investirali 500 milijonov dolarjev v najmanj razvitem severovzhodu države.

Druga vloga mednarodnih institucij je zagotavljanje finančne in tehnične podpore za izboljšanje pogojev v katerih poteka izobraževanje, zlasti v državah, kjer so ta sredstva zelo omejena in je izobraževanje na zelo nizki stopnji. Vendar je obseg teh aktivnosti omejen, zaradi velikosti nekaterih držav in proračunskih omejitev večine mednarodnih organizacij. Kljub vsemu pa so mednarodne vladne in nevladne organizacije skupaj z bilateralnimi in multilateralnimi donatorskimi agencijami v nekaterih državah pripomogle k precejšnjem napredku.

V Pakistanu so bili pomembni tuji vlagatelji za izobraževalni sektor: Svetovna banka, Azijska razvojna banka, UNICEF in UNDP. Veliko multilateralnih agencij je Pakistanu zagotovilo tehnično pomoč, med njimi so UNESCO, JICA (Japan International Cooperation Agency), ILO (International Labor Organization) in v zadnjem času tudi WFP (World Food Programme). Bilateralni donatorji so bili poleg USAID (United States Agency for International Development) tudi: Nizozemska, Velika Britanija, Nemčija, Japonska, Kanada, Francija in Skandinske države.

Indija prejema pomoč multilateralnih institucij, med katerimi so tudi agencije pod okriljem Združenih narodov, Svetovna banka in Azijska razvojna banka. Bilateralni donatorji pa so bili med drugimi tudi Evropska komisija, Velika Britanija večinoma preko DFID (Department for International Development), SIDA (Swedish Agency for Development), HIVOS (Humanistic Institute for Development Cooperation), Nizozemska in Japonska. Med mednarodne nevladne organizacije pa so v Indiji organizirale različne izobraževalne programe, npr. Action Aid, Aga Khan Foundation, CARE (Cooperative for Assistance and Relief Everywhere), Save the Children Found in Plan International.

V Nigeriji je bilo vključenih veliko mednarodnih institucij v pomoči na področju izobraževalnega sektorja, npr. UNICEF, UNDP, UNESCO, UNFPA, ILO, DFID, Svetovna banka, kanadska in druge vlade.

Število mednarodnih nevladnih organizacij, ki sodelujejo pri izboljšanju položaja izobraževanja se razlikuje od države do države. V Bangladešu se je število nevladnih organizacij povečalo s sprejetjem Deklaracije o Izobraževanju za vse, ko je vlada dovolila njihovo delovanje. Nevladne organizacije v Bangladešu delujejo predvsem na področju neformalnega izobraževanja in osnovnega izobraževanja. Trenutno je v Bangladešu 418 nevladnih organizacij, ki so odgovorne za 121000 izobraževalnih centrov z 3,6 milijona učencev.

Tudi v Indiji je sodelovanje mednarodnih nevladnih organizacij in prostovoljnih agencij zelo pomembno pri programih osnovnega izobraževanja. Leta 1999 v Indiji delovalo 900 nevladnih organizacij, z 60000 izobraževalnimi centri. (Schwartzman 2000: 19-21)

To sta dva primera uspešnega delovanja nevladnih organizacij v državah E-9. Vendar je o aktivnostih mednarodnih nevladnih organizacij v državah E-9, kakor tudi mnogih drugih DVR, pogosto premalo zbranih informacij, ki so temelj za evaluacijo uspešnosti takšnih izobraževalnih programov.

Kljub temu, da so mednarodne vladne in nevladne organizacije, na mnogih področjih pomagale izboljšati položaj izobraževanja žensk v državah E-9, tudi za njih velja, da je potrebna določena previdnost, saj so nenazadnje besede nekaj, dejanja pa drugo. Najpomembnejša mednarodna vladna organizacija na različnih področjih družbenega delovanja ter tudi na področju izobraževanja, je gotovo OZN. Zelo pomembna pa je tudi vloga mednarodnih nevladnih organizacij, predvsem pri opismenjevanju odraslih žensk. Delovanje OZN in podobnih velikih mednarodnih vladnih organizacij se močno razlikuje od delovanja mednarodnih nevladnih organizacij, prav tako pa so tudi njihovi rezultati v različnih okoljih različno uspešni.

8. ZAKLJUČEK

Države E-9, ki jih opredeljuje zelo različno geografsko, kulturno in gospodarsko okolje, imajo kljub temu kar nekaj skupnih lastnosti: velik demografski problem, veliko število ruralnega prebivalstva, ki prebiva v oddaljenih predelih, slabo razvite izobraževalne sisteme, relativno majhno podporo izobraževalnim sektorjem s strani držav, velike težave pri zniževanju stopnje odrasle nepismenosti ter vpisu vseh otrok v osnovno šolo in razen v Braziliji, se v vseh ostalih državah pojavlja diskriminacija žensk v izobraževanju.

V diplomski nalogi, kjer sem se osredotočila na problem izobraževanja žensk in prehitrega naraščanja prebivalstva v državah E-9, sem ugotovila, da stopnje rodnosti upadajo, ko imajo starši dostop do izobraževanja na področju načrtovanja družine, reprodukcijskega znanja in izobraževanja na sploh ter možnost zaposlitve. Najuspešnejši način pri boju v zaustavljanju naraščanja prebivalstva je tako zagotoviti ženskam in dekletom primerno izobrazbo.

Vendar pa je v državah E-9 položaj na področju izobraževanja predvsem med dekleti in ženskami še zelo slab. Največji problem se pojavlja pri dostopu deklet do osnovnošolskega izobraževanja ter na področju nepismenosti odraslih žensk.

Vzroki za tak položaj v državah E-9 so različni. Med najpogostejše faktorje spadajo slab ekonomski položaj in revščina, zaradi česar so stroški šolanja visoki. Slednje predstavlja oviro predvsem pri šolanju deklet, saj revne družine raje omogočajo izobraževanje dečkom, dekleta pa v veliki meri ostajajo doma, kjer so odgovorna za gospodinjska opravila. Drugi faktor predstavlja politično okolje, saj je v teh državah stopnja demokratizacije različna. V večini primerov so to patriarhale družbe z močno osrednjo oblastjo, ki ne dopuščajo velikega odmika od državnih usmeritev in ideologij. To pa še dodatno utrjuje položaj tradicije, kulture in religije v teh državah. Prav omenjeno predstavlja zelo veliko oviro pri izobraževanju žensk, saj še vedno velja v večini družb držav E-9 prepričanje, da je glavna vloga žensk predvsem vzgoja otrok in skrb za družino. Vsi ti faktorji, ki vplivajo na izobraževanje žensk, se med seboj prepletajo, zato ni dovolj, če odpravimo le enega izmed njih.

Na drugi strani pa naraščanje prebivalstva in slabo stanje na področju izobraževanja vpliva na nizek življenjski standard, povečuje revščino ter negativno vpliva na nadaljnji napredek in razvoj. V zadnjem času se mednarodna skupnost vedno bolj zaveda tega dejstva in poudarja pomen izobraževanja žensk ter njihove nenadomestljive vloge v družbi in pri razvoju narodov nasploh. Star kitajski rek pravi: namesto, da bi dali ribe tistim, ki so lačni, jih raje naučimo loviti ribe. Na začetku enaindvajsetega stoletja postajajo, poleg finančnih in naravnih virov, vedno bolj pomembni in odločujoči t.i. človeški viri. Saj je od zavesti ljudi in celotne človeške družbe odvisno kako bomo gospodarili z naravnimi bogastvi ter ustvarjenim kapitalom in si utirali pot v boljši jutri. Zato je zelo pomembno, da se v celem svetu zviša raven izobraževanja.

Vendar pa ni dovolj le izobraževanje ljudstva. Potreben je tudi premik na višjih ravneh oz. v delovanju tistih, ki vladajo in odločajo, torej na ravni držav in mednarodne skupnosti. Različne mednarodne konference in mednarodni dokumenti ter mednarodne organizacije izpostavljajo problem naraščanja prebivalstva in diskriminacije žensk v izobraževanju in se zavzemajo za izboljšanje tega stanja. Vendar njihovo delovanje ne prinaša konkretnih in zelo potrebnih sprememb na teh dveh področjih. Veliko preveč je retorike, gorečih obljub državnikov in drugih voditeljev, kar kaže na njihove dobre namere, ki pa v zadnjih dvanajstih letih, od Svetovne konference o Izobraževanju za vse, niso obrodile prav veliko sadov.

Poleg tega pa je delovanje in pristop različnih izobraževalnih programov in strategij, ki jih izvajajo države in mednarodne organizacije, velikokrat neprimerno in neprilagojeno različnim družbenim okoljem in njihovim značilnostim. Saj je v vsaki državi položaj žensk in izobraževalnih sistemov specifičen, čemur bi se morali prilagoditi tudi omenjeni programi in strategije. Tako je npr. v Indoneziji, zaradi razčlenjenosti otočja prebivalstvo zelo

razdrobljeno po celotni državi, na Kitajskem so že zaradi ogromnega števila prebivalstva specifične razmere, ki zahtevajo tudi specifičen pristop izobraževalnega sistema, v Pakistanu pa se še vedno zelo poudarja pomen religije in tradicije. Še bolj pa se od teh azijskih držav razlikuje nigerijska družba v Afriki ali pa latinskoameriško okolje mehiške in brazilske družbe. Tako je zelo pomembno za izboljšanje položaja žensk na področju izobraževanja sodelovanje lokalnih strokovnjakov z različnimi mednarodnimi organizacijami in prilagoditev le-teh razmeram v državi.

Nazadnje lahko v celoti potrdim svojo hipotezo. Prvi del hipoteze, ki pravi, da stopnja izobraževanja vpliva na stopnjo rodnosti drži, saj se je pokazalo, da imajo države z višjo stopnjo izobrazbe žensk nižjo stopnjo naraščanja prebivalstva ter nižjo stopnjo rodnosti. Prav tako pa velja tudi drugi del postavljene hipoteze, ki zagovarja, da stopnja izobraževanja določa poleg gospodarskega in političnega okolja, tudi družbeno in kulturno okolje ter vpliv tradicije in religije. Kajti v državah E-9 so možnosti za izobraževanje deklet in odraslih žensk v veliki meri odvisne prav od pogojev in vplivov gospodarske in politične sfere ter dostikrat še v večji meri tudi od družbe, njene kulture, tradicije in religije.

Povedanemu pa želim dodati še to, da bi bilo zanimivo natančno proučiti položaj žensk v višjih stopnjah izobraževalnega sistema ter njihovo vlogo v znanosti in na vodilnih položajih v gospodarstvu in politiki. Poleg tega pa bi bilo pomembno primerjati delovanje in učinkovitost pristopov različnih mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij ter drugih institucij na področju izobraževanja žensk v državah E-9. Saj je tukaj opaziti problem premajhne informiranosti, sodelovanja in primernih podatkovnih baz, zlasti pri neformalnem izobraževanju odraslih.

9. VIRI

Beijing Declaration and Platform for Action (1995); The Fourth World Conference on Women.

Creed, Charlotte in Perraton, Hilary (2001): Distance Education in the E-9 Countries. UNESCO, Paris.

Človekove pravice – Zbirka splošnih mednarodnih dokumentov I del (1995). Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo, Ljubljana.

Garza, Sofialticia Morales (2000): Women as Educators and Women's Education in E-9 Countries. UNESCO, Paris.

Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk. V Človekove pravice : Zbirka splošnih mednarodnih dokumentov I del (1995). Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo, Ljubljana.

Konvencija o odpravi otrokovih pravic. V Človekove pravice : Zbirka splošnih mednarodnih dokumentov I del (1995). Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo, Ljubljana.

Leksikon Cankarjeve založbe (1988), Ljubljana

Mputu, Hilaire A. (2001): Literacy and Non-Formal Education in the E-9 Countries. UNESCO, Paris.

Neubauer, Vijolica (1996): Poročilo o četrti svetovni konferenci o ženskah. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije – Urad za žensko politiko.

Schwartzman, Simon (2000): Education for All – The Nine Largest Countres. UNESCO, Paris.

Stromquist, Nelly P. (1997): Increasing girl's and women's participation in basic education. UNESCO, Paris: International Institute for Educational Planning.

The Millennium Development Goals and the United Nations Girls Education Initiative (2002). UNESCO, Paris.

The Millennium Report (2001). United Nations, New York.

Todaro, Michael P. (1997): Economic Development. New York University.

Background indicators, http://www.unesco.org/education/e9/countries/bangladesh_indicators.shtml, (15.6.2002)

Conference on Population and Development,
gopher://gopher.undp.org/00/ungophers/popin/icpd/conference/offeng/1714/1714%0, (15.8.2002)

Data and Statistics, <http://www.worldbank.org/data/countrydata/countrydata.html>, (1.9.2002).

E-9 Initiative, <http://www.unesco.org/education/e9/initiative.shtml>, (2.7.2002)
Education for Sustainable Development
http://portal.unesco.org/ev.php?URL_ID=5473&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201&reload=1033616308, (10.9.2002)

Fertility Is Declining, But Unevenly,
http://www.unesco.org/education/tlsf/theme_c/mod13/uncom13t01.htm (15.6.2002)

Global Population Patterns and Trends,
http://www.unesco.org/education/tlsf/theme_c/mod13/uncom13t01.htm (15.6.2002)

Newsletter Education Today: Literacy – 877 million left behind
http://www.unesco.org/education/education_today/today02.pdf, 10.9.2002

Preamble, World Declaration on Education for All,
http://www.unesco.org/education/efa/ed_for_all/background/jomtien_declaration.shtml, (2.7.2002)

Reproductive Health and Education: The Mutual Relationship,
<http://www.unfpa.org/modules/intercenter/cycle/education.htm>, (30.7.2002)

Statistics Show Slow Progress Towards Universal Literacy, and More Literate Women Than Ever Before,
<http://www.unesco.org/bpi/eng/unescopress/2002/02-59e.shtml>, (4.9.2002)

The EFA 2000 Assessment Country Reports Bangladesh
http://www2.unesco.org/wef/countryreports/bangladesh/rapport_1.html, (20.6.2002)

The EFA 2000 Assessment Country Reports Brazil,
http://www2.unesco.org/wef/countryreports/brazil/rapport_2_3.html, (20.6.2002)

The EFA 2000 Assessment Country Reports China,
http://www2.unesco.org/wef/countryreports/china/rapport_2.html, (20.6.2002)

The EFA 2000 Assessment Country Reports Egypt
http://www2.unesco.org/wef/countryreports/egypt/rapport_1_1.htm, (20.6.2002)

The EFA 2000 Assessment Country Reports India,
http://www2.unesco.org/wef/countryreports/india/rapport_2_1.html, (20.6.2002)

The EFA 2000 Assessment Country Reports Indonesia,
http://www2.unesco.org/wef/countryreports/indonesia/rapport_2.html, (20.6.2002)

The EFA 2000 Assessment Country Reports Mexico,
http://www2.unesco.org/wef/countryreports/mexico/rapport_2.html, (20.6.2002)

The EFA 2000 Assessment Country Reports Nigeria,
http://www2.unesco.org/wef/countryreports/nigeria/rapport_2_9.html, (20.6.2002)

The EFA 2000 Assessment Country Reports Pakistan,
http://www2.unesco.org/wef/countryreports/pakistan/rapport_2.html, (20.6.2002)

The Egyptian Experience in Girls Education,
http://www2.unesco.org/wef/countryreports/egypt/rapport_3.htm, (4.7.2002)

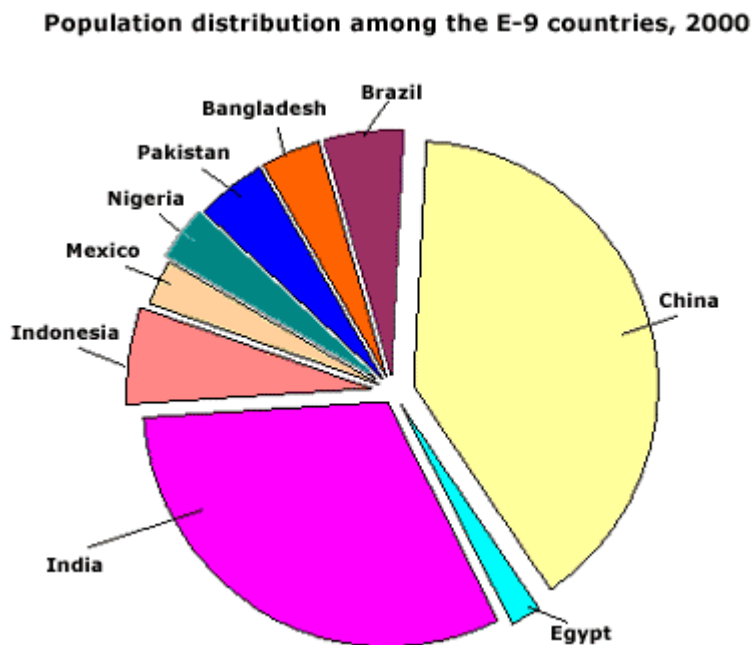
The State of World Population 2001, <http://www.unfpa.org/swp/2001/english/ch01.html#1b>
(15.6.2002)

Vienna Declaration and Programme of Action,
[http://www.unhchr.ch/huridocda.nsf/\(Symbol\)/A.conf.157.23.EN?OpenDoc](http://www.unhchr.ch/huridocda.nsf/(Symbol)/A.conf.157.23.EN?OpenDoc), (15.8.2002)

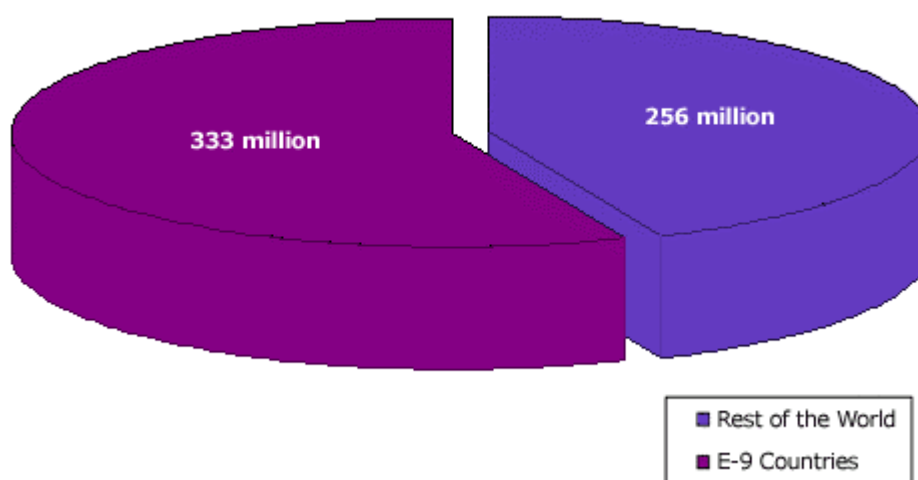
Why link Gender And Sustainable Development ?,
http://portal.unesco.org/ev.php?URL_ID=5150&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201&reload=1033616737, (10.9.2002)

10. PRILOGA

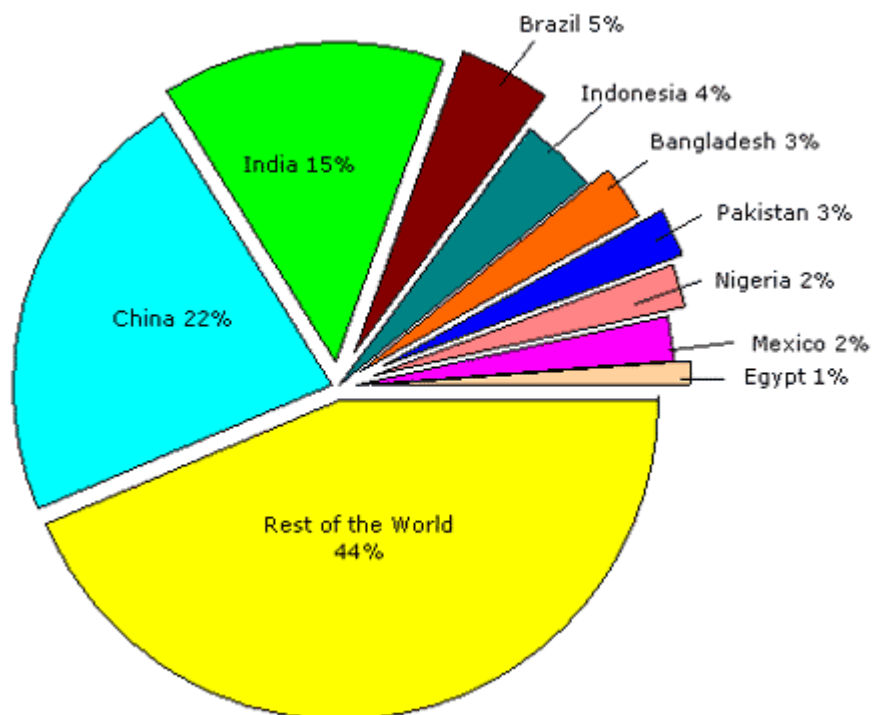
Graf 1: Porazdelitev prebivalstva po državah E-9 (leto 2000).

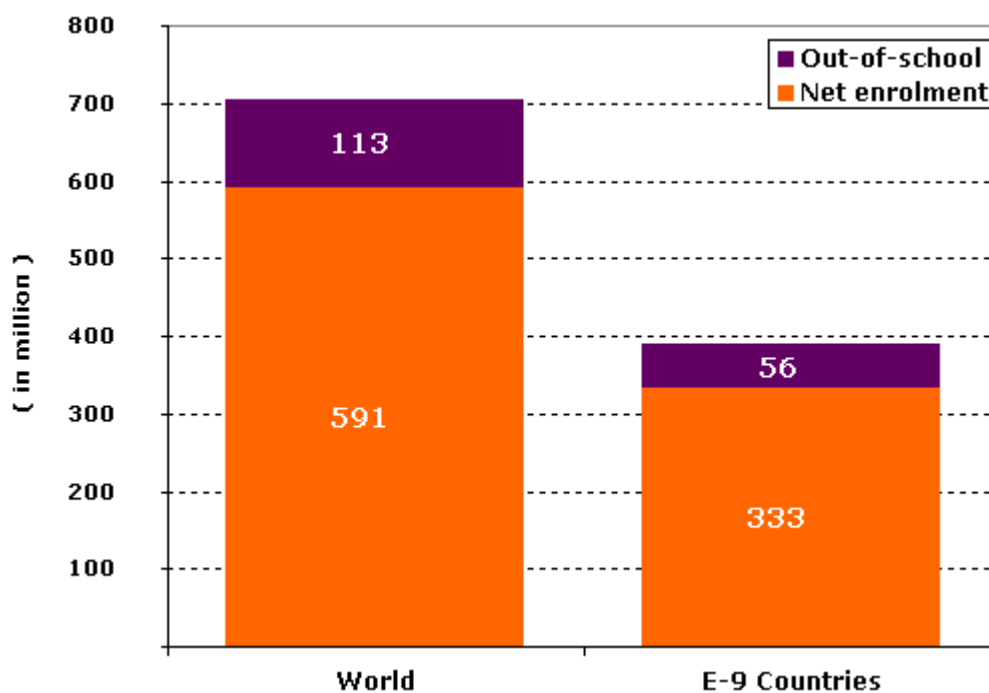
Graf 2: Porazdelitev deleža šoloobveznih otrok, ki obiskujejo osnovno šolo glede na svet in države E-9 – države E-9 predstavljajo več kot polovico (56 %) svetovne populacije otrok, ki je vpisana v osnovno šolo (leto 1998).

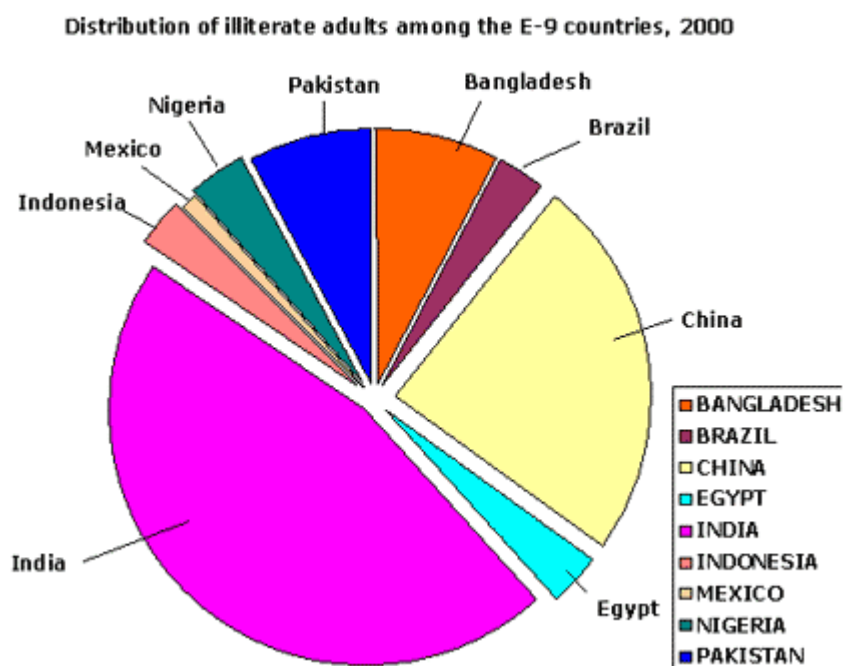
Graf 3: Porazdelitev svetovne populacije otrok, ki je vpisana v osnovno šolo (leto 1998).

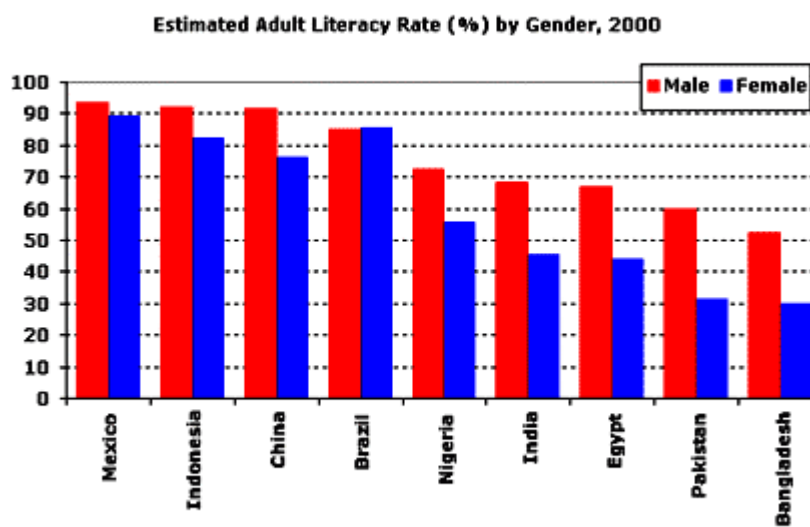
Graf 4: Osnovnošolska šoloobvezna populacija v svetu in državah E-9: primerjava števila otrok, ki obiskujejo in tistih, ki ne obiskujejo šole (leto 1998).

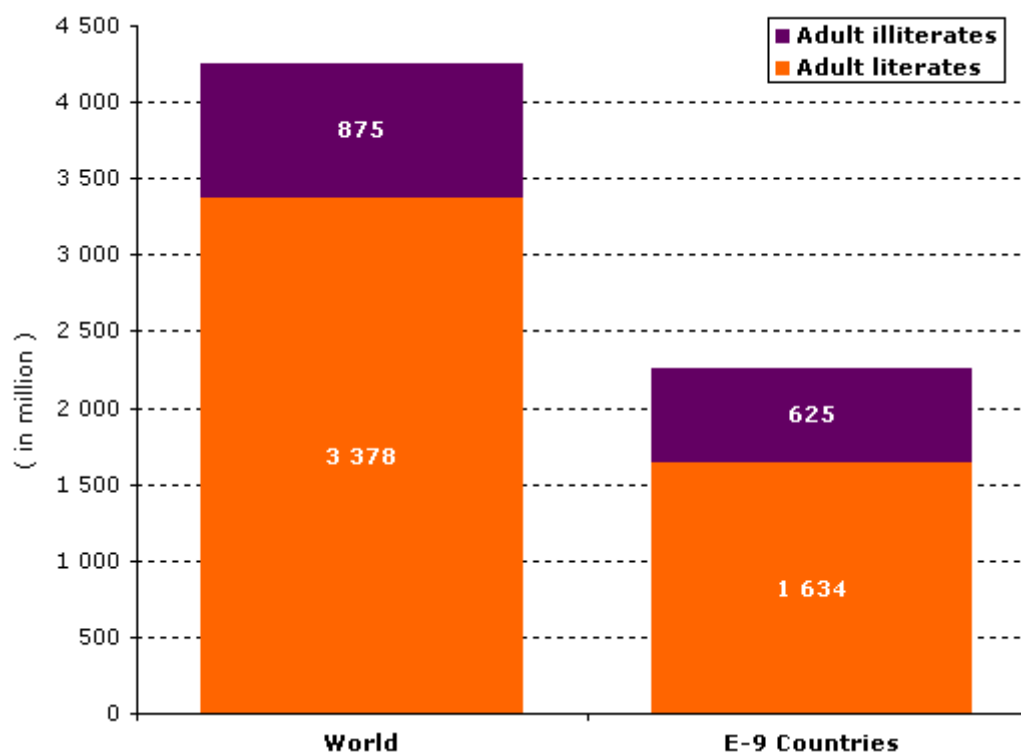
Graf 5: Porazdelitev deleža nepismenih odraslih po državah E-9 (leto 2000).

Graf 6: Stopnja pismenosti žensk in moških po državah E-9 (2000).

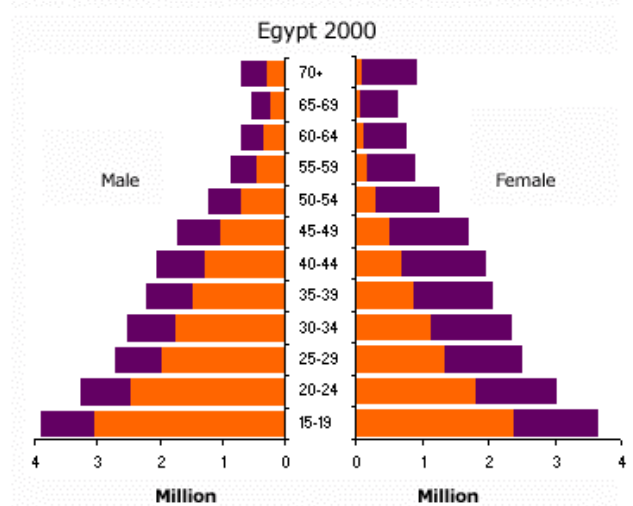
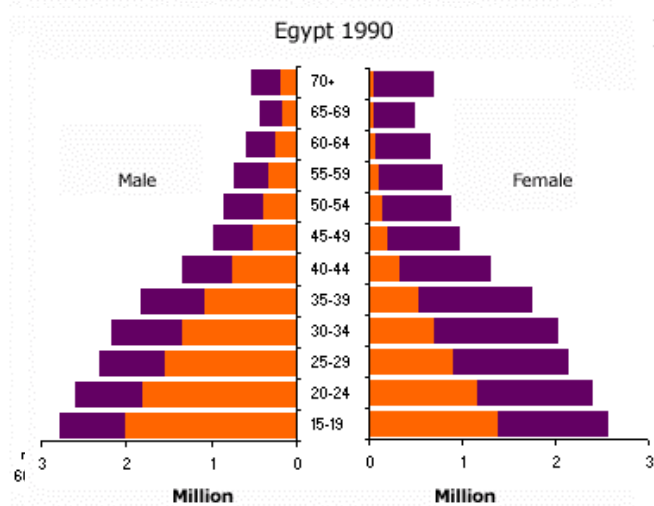
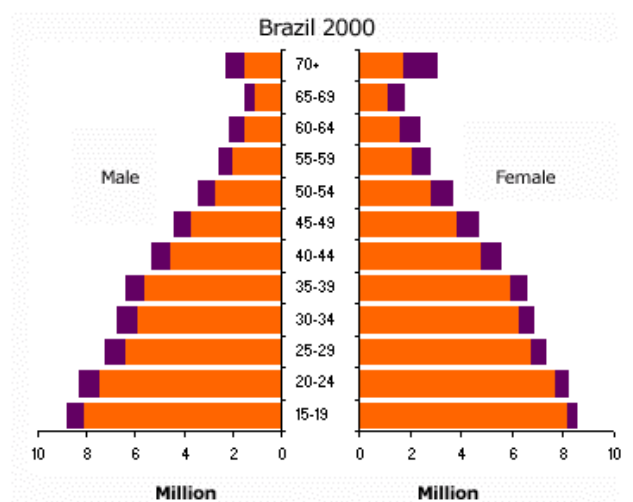
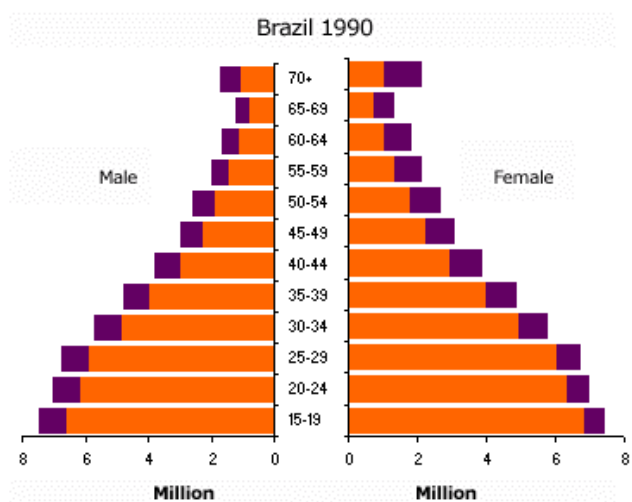
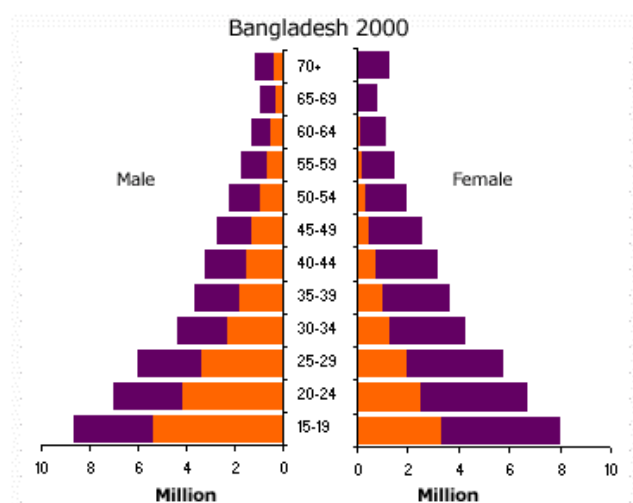
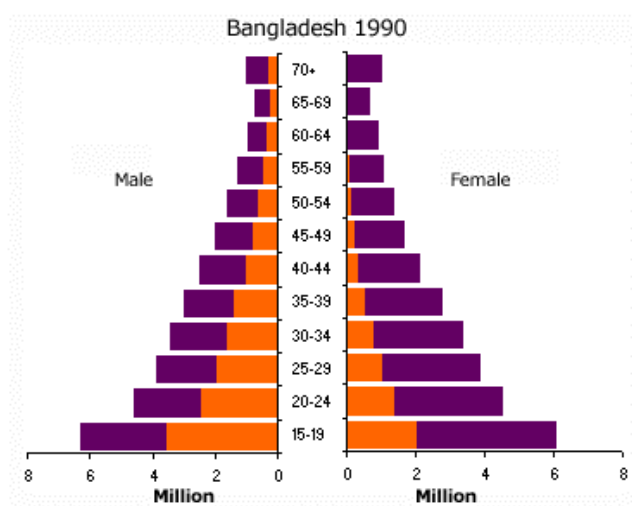
Graf 7: Ocenjeno število pismenih in nepismenih odraslih v svetu in državah E-9 (leto 2000).

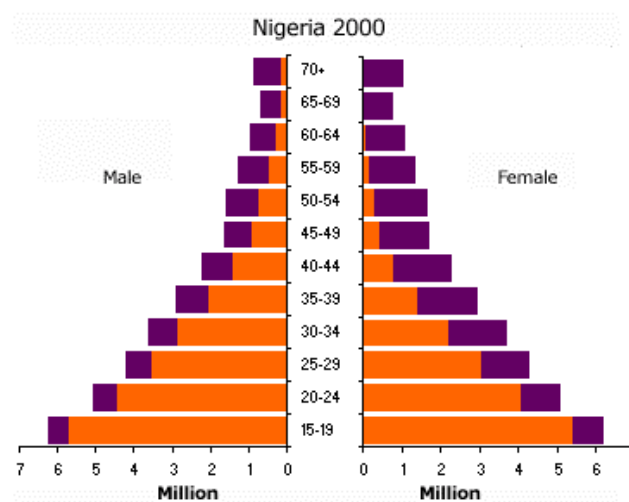
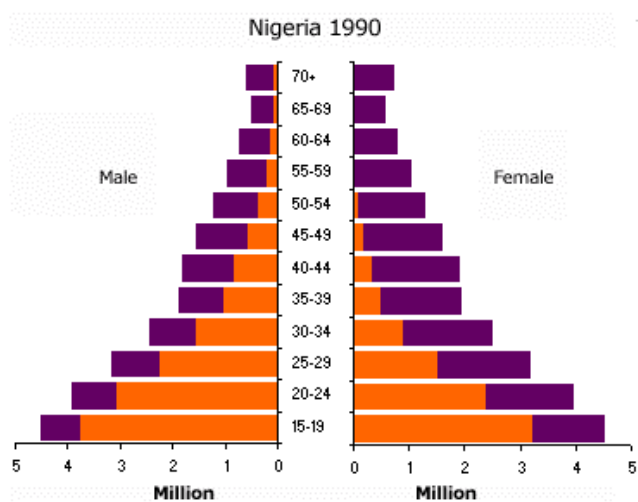
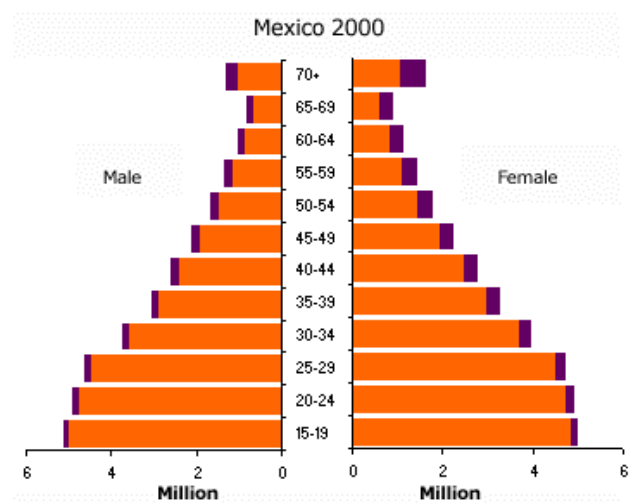
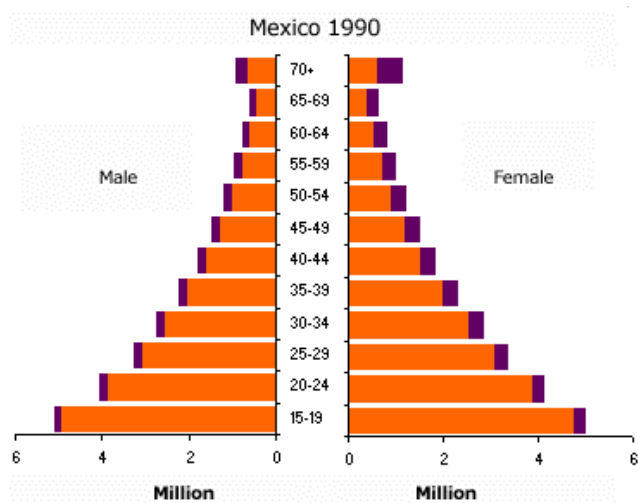
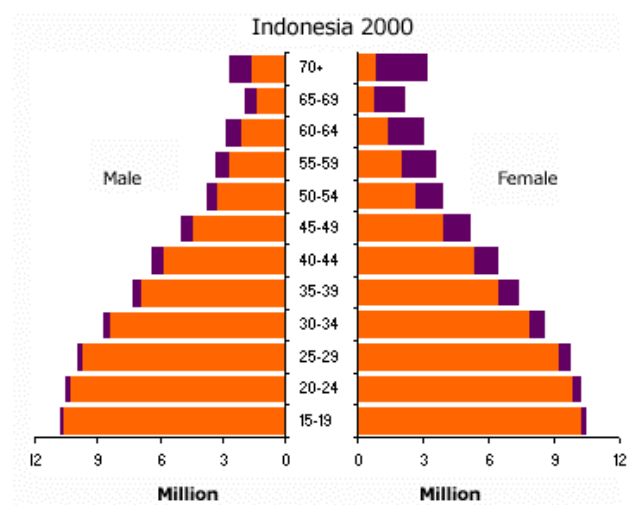
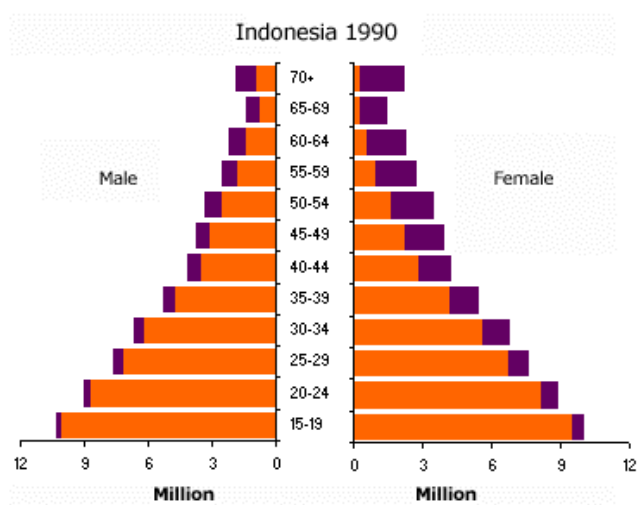

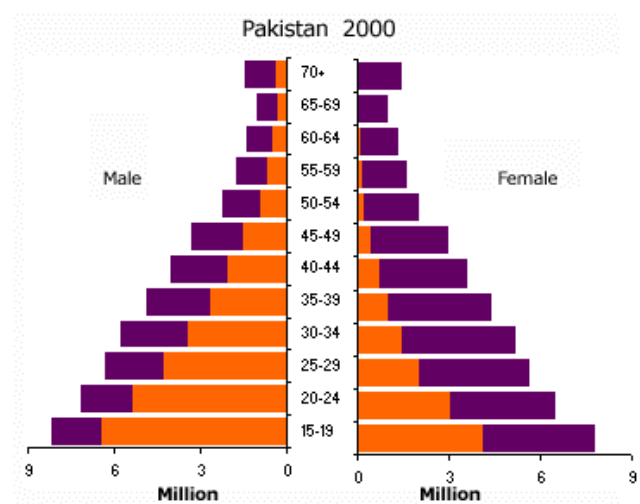
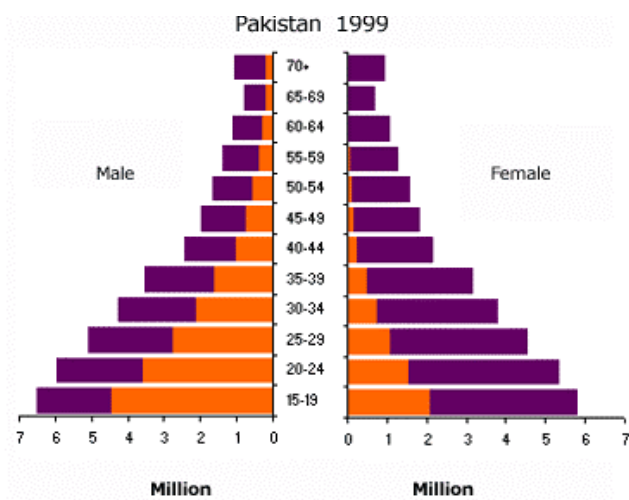
Vir: E-9 Information and data, <http://www.unesco.org/education/e9/glance.shtml>, (1.9. 2002)

Graf 8: Piramide prebivalstva in pismenosti v državah E-9 v letih 1990 in 2000.

pismeni nepismeni

Vir: E-9 Countries, http://www.unesco.org/education/e9/countries/bangladesh_indicators_4.shtml, (1.9.2002).
